

Is tionscadal é seo a cuireadh i gcrích trí chomhoibriú na mBord Leabharlann agus Oideachais leis an Áisaonad, mar a léiríonn na lógónna seo thíos.

www.aisaonad.org

Urraithe ag

Foras na Gaeilge

**SOUTH EASTERN EDUCATION
AND LIBRARY BOARD**

Clár Ábhair

- **Intreoir**
- **Léirshamhail ar Fhorbairt na Teanga agus na Litearthachta**
- **Feasacht Fhóineolaíoch
Giniúint Fuaimeanna**
- **Léamh i dtéacs
Freagairt d'earráidí léitheoireachta**
- **Scríbhneoireacht**
- **Forbhreathnú ar an Chlár
Ord Teagaisc**
- **Céim 1-6
Pleananna Ceachta
Léamh i dtéacs
Freagairt d'earráidí
Scríbhneoireacht
Freagairt d'earráidí**
- **Ábhair bhreise
Bainc Focal
Sórtáil Focal
Feic mar is ceart é
Téacs scafaill**
- **Teisteanna Diagnóiseacha**
- **Coinneáil Taifead**
- **Leabharliosta**
- **Forbhreathnú ar fhóinéimí**

RÉAMHRÁ

Cuireann sé gliondar croí orainn an réamhrá seo a scríobh don chomhad seo ina bhfuil na céimeanna foghlama a bhaineann leis an tionscadal litearthachta ar bhaist muid *Fónaic na Gaeilge* air an chéad lá riamh, agus ar ghreamaigh an t-ainm sin dó ó shin. Tá glacadh forleathan leis an ainm in earnáil na Gaelscolaíochta anois agus mar sin de, cloímid leis an teideal sin sa chomhad seo.

Is fíor a rá go ndearnadh mórán díospóireachta ar áit na fónaice i dteagasc na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta le blianta beaga anuas. Maidir leis an Ghaelscolaíocht, creidimid beirt, ar chúpla cúis gur maith an rud go bhfuil béim á cur sa chur chuige a mholtar i *Fónaic na Gaeilge* ar an teanga labhartha i leagan na dúshraithe d'fheasacht fhóineolaíoch daltaí agus i dteagasc na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta.

Sa chéad áit, dearbhaíonn an cur chuige sin tábhacht, príomhacht agus ceannasacht na teanga labhartha i bpróiseas foghlama an dara teanga. Níos tábhachtaí fós, tugann sé muinín, cumas, eolas, uirlisí agus straitéisí agus scileanna fadhbhuascailte agus fiosraithe do na daltaí óga ina bhfeasacht ar fhóineolaíocht na Gaeilge le linn iad a bheith ag tabhairt faoi fhocail úra nár chualathas nó nach bhfacthas riamh roimhe.

Is éigean dúshraith láidir a thabhairt do pháistí agus a bhfeasacht ar fhóineolaíocht na Gaeilge a dhaingniú sa chéad bhliain den bhunscolaíocht. Is réamhriachtanas de chuid *Fónaic na Gaeilge* í an dúshraith sin. Cuirtear ar a gcumas ag daltaí fuaimeanna i bhfocail a aithint agus a ionramháil. I measc na ngníomhaíochtaí a mbíonn na daltaí ag gabháil dóibh agus iad ag tógáil ar an eolas atá acu ar fhóineolaíocht na Gaeilge sa chéad bhliain sin, tá, meaitseáil fuaimeanna cosúla, sórtáil fuaimeanna de réir líon siollaí, aimsiú ríme, agus deighilt agus cumasc fóinéimí. Tarlaíonn an obair sin i seomraí atá báite i bprionta a mheallfaidh daltaí go réidh chun na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta, mar gheall ar cháilíocht an atmaisféir phrionta sin. Is é dúshlán an mhúinteora an ceangal idir an fhuaim agus an léiriú i litreacha a dhéanamh follasach do na daltaí.

I dtaca le cód fóineolaíochta na Gaeilge de, tosaíonn *Fónaic na Gaeilge* amach ag Céim 1 ina gcuirtear ina luí ar na daltaí go bhfuil fuaim i ngach focal, go seasann litreacha do na fuaimeanna sin agus ina gcuidítear leo na graiféimí agus na fuaimeanna is coitianta a fheiceáil i bhfocail. Ag Céim 1 agus 2, aibhsítear an fíric go seasann litir amháin d'fhuaim amháin agus déantar fuaimeanna a dheighilt agus a chumasc. Déileáiltear le focail níos faide ag Céim 3 agus bítear ag dréim go mbeidh na daltaí in ann siollaí a chluinstin agus a fheiceáil i bhfocail a chuirfidh lena stór focal. Is ag Céim 4 a thugtar le chéile consain dhúbáilte, consain shéimhithe agus consain uraithe agus a mhínítear go dtig fuaim amháin a léiriú le níos mó ná litir amháin m.sh. *ll, bh, ng*. Sa Ghaeilge is minic a thig le graiféim níos mó ná fuaim amháin a léiriú m.sh. *sa/ sí/, lá/leabhar* agus tugtar aghaidh ar na fíricí fóineolaíocha sin i gCéim 5. Pléitear i gCéim 6 leis an mhír eolais go dtig fóinéim a léiriú ar níos mó ná aon dóigh amháin sa Ghaeilge m.sh. *bhall/mhála*. Is trí ghníomhaíochtaí praiticiúla fiosrúcháin a shealbhaíonn daltaí an t-eolas seo agus na scileanna seo agus a chothaítear neamhspleáchas sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht.

Go bhfios dúinne, a dhear agus a chum *Fónaic na Gaeilge*, agus a bhreac síos ar pháipéar bán é, níor cumadh a leithéid riamh do theanga na Gaeilge roimhe seo agus d'oibrigh muid mar a bheimis ag tosú ón fhíorthús go bunúsach. Bhí réamhobair déanta ar fhónaic ag an ghrúpa do shainriachtanais oideachais in earnáil na Gaelscolaíochta, GESO, agus aithnímid an obair sin. Bhí fóinéimí Ghaeilge Uladh le haimsiú agus le

rangú. I dtaca leis an cheist sin, fuair muid cuidiú, tacaíocht agus comhairle ón Ollamh Dónall Ó Baoill in Ollscoil na Ríona, Béal Feirste agus ba mhaith linn aitheantas a thabhairt dó anseo as an am a chaith sé linn agus as an dua a chuir sé air féin. Tá súil againn go bhfuil toradh ár saothair uile go léir ina shásamh. Is iomaí saothar foilsithe ar fhóineolaíocht agus ar fhoghraíocht na Gaeilge a d'úsáid muid le heolas a fháil ar an ábhar ach ba iad na croífhoinse tagartha ná *An Teanga Bheo: Gaeilge Uladh* le Dónall Ó Baoill, *Cúrsa Tosaigh Foghraíochta* le Séamus Ó Murchú agus *A Dialect of Donegal, Being the Speech of Meenawannia in the Parish of Glenties: Phonology and Texts* le E.C. Quiggin.

Is iad oifigigh litearthachta an BELB (Bord Oideachais agus Leabharlann Bhéal Feirste) a chéadchum an cur chuige seo ar thug siad *Linguistic Phonics: Investigating Words* air, don léitheoireacht agus don scríbhneoireacht i mBéarla. Gabhaimid buíochas anseo le Comhairleoir Litearthachta an BELB, Eithne Mullen a thug cead d'oifigigh litearthachta an bhoird sin, go háirithe Hilary McEvoy, am agus saineolas ar an fhónaic i gcoitinne a roinnt linn.

Ní féidir a leithéid seo a fhorbairt mar is ceart gan coiste stiúrtha agus ba mhaith linn ár mbuíochas a thabhairt dóibh sin uilig a bhí, agus atá go fóill, páirteach ar an choiste sin a chuir an tionscadal ar a bhoinn agus a thiomáin ar aghaidh é. Bheadh sé leithchealach agam gan Martine Clément, Oifigeach Sinsearach Cúnta Oideachais an WELB a lua sa chomhthéacs sin, nó is í a bhí mar chathaoirleach ar an choiste. Tá Máire Nic Giolla Cheara, Múinteoir Comhairleach ar an Litearthacht sa Ghaelscolaíocht sa WELB le moladh fosta as a cuidiú agus a tacaíocht.

An Roinn Oideachais ó thuaidh a thug an t-airgead sa chéad áit le tosú ar an tionscadal ar achainí ó Chomhairle na Gaelscolaíochta thiar i 2007. Maoiníodh plan dhá bhliain leis an tionscadal a thabhairt céim eile idir 2009 agus 2011. Aithnímid infheistiú fial airgid na Roinne Oideachais agus díograis agus tiomantas na Comhairle anseo i dtaca leis an tionscadal seo fosta.

Bheadh an léiriú buíochais seo easnamhach mura dtabharfaimis buíochas d'Uachtarán Cholaíste Ollscoile Naomh Muire, an tOllamh Peter Finn agus do bhainisteoirí an Áisaonaid le linn fhorbairt an tionscadail, Pól Mac Fheidhlimidh agus Ciarán Ó Pronntaigh, a cheadaigh d'oifigeach oideachais an Áisaonaid dhá sheal a chaitheamh ar iasacht ag an BELB le bheith ag plé le *Fónaic na Gaeilge*.

Ar deireadh, ba mhaith linn buíochas a ghabháil le príomhoidí earnáil na Gaelscolaíochta ag leibhéil na bunscolaíochta agus na hiar-bhunscolaíochta, a cheadaigh dúinn an tionscadal a fhorbairt ina scoileanna agus leis na múinteoirí a d'fhreastail ar na cúrsaí a reáchtáladh agus a thug an t-eolas ar ais ina scoileanna féin leo. Sa mhéid seo, tá foirne, príomhoidí agus daltaí Bhunscoil na mBráithre Críostaí, Ard Macha agus Bhunscoil Ghleann Darach, Croimghlinn, le moladh as ligean dúinn ceachtanna an chlár seo a thriail agus a fhorbairt ina measc.

An Dr Seán Mac Corraidh,

COMHAIRLEOIR, BELB, Bainisteoir ar *Fónaic na Gaeilge: Fiosrú Focal*.

Jacqueline de Brún,

MÚINTEOIR COMHAIRLEACH, BELB (2007-2008)(2009-2010) a d'fhorbair *Fónaic na Gaeilge: Fiosrú Focal* ó *Linguistic Phonics: Investigating Words* (BELB, 2008) agus Oifigeach Oideachais an Áisaonaid ó 2006.

Márta 2011

Intreoir

Linguistic Phonics agus Fónaic na Gaeilge

Fiosrú Focal

Tá mórán cainte le blianta beaga anuas ar theagasc na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta agus ar ghné na fónaice a bhaineann le haon chur chuige.

Is beag duine nach ndéarfadh gurb é príomhfheidhm na léitheoireachta ná sealbhú na céille: mar sin féin, san am i láthair, táthar ag tabhairt dhúshlán na béime seo i dteagasc léitheoireachta ar mhaithe le ciall.

Leagann Tuarascáil Rose (Márta, 2006) amach gur dhá chuid ar leith ach gaolmhar de phróiseas na léitheoireachta iad an tuiscint agus an díchódú. Ón uair a bheirtear páistí bíonn siad ag sealbhú scileanna tuisceana agus iad ag idirghníomhú le daoine eile. Coinníonn na scileanna seo orthu ag forbairt ar feadh a saoil, teanga labhartha agus teanga scríofa. Tacaíonn an dearcadh seo le dearcadh *Linguistic Phonics* agus *Fónaic na Gaeilge*. Maíonn an dearcadh sin gur dhá rud ar leith agus scartha iad **an tuiscint** (teanga ghlacach agus teanga chur in iúl) agus **an aithint focal** (feasacht fhóineolaíoch agus díchódú), ach gur gnéithe dílse iad d'fhorbairt na litearthachta (féach Léirshamhail d'Fhorbairt na Teanga agus na Litearthachta: feic Rannóg 1).

Déantar tuiscint a fhorbairt sa labhairt agus sna heispéiris le prionta, ach baineann an cumas díchódaithe le prionta amháin, is léir. Le go bhfaighidh páistí bua ar an phróiseas díchódaithe, caithfear páistí a theagasc go follasach leis an dóigh a n-oibríonn an cód priontáilte a thuiscint agus le scileanna sainiúla aithint focal a fhorbairt.

Mar sin de, is den bharrthábhacht a aithint go dteastaíonn cineálacha éagsúla teagaisc le scileanna aithint focal a fhorbairt **chomh maith leo** sin a éilítear le tuiscint ar an teanga labhartha agus scríofa a chothú.

Le líofacht a bhaint amach, caithfidh páistí scileanna díchódaithe a fhorbairt a oiread sin go dtig leo banc focal a léamh ar a n-amharc. Caithfidh siad chomh maith straitéisí a fhorbairt le cuidiú leo focail nach n-aithníonn siad a dhíchódú go gasta. Aithníonn NLS (Progression in Sounds DfES 1999) é seo, “adoption of the term ‘sight word’ has resulted in children in some schools being taught to memorize them all (100 key words) visually.”

Admhaíonn Gough, Joel agus Griffith (1995) go gcaithfidh páistí, “give up trying to learn each word by memorizing a unique code for that word. Instead the child must master the system by which printed words are mapped unto spoken words: the child must internalise the cipher.” Dearbhaíonn NLS nár cheart ach na focail sin atá mírialta ó thaobh fóinéime de a theagasc mar fhocail iomlána. (go lógógrafach)

Creideann Ehri (1992) go mbraitheann foghlaim mhaith stór focal amhairc ar úsáid chruinn comhfhreagairtí graiféime/fóinéime. Cuireann sí síos air mar an “glue that holds the words in memory for quick reading.” Bíonn barraíocht de na léitheoirí a bhíonn ag streachailt ag tomhas focal de shíor ag úsáid páirteanna focal m.sh. túslitreacha nó leideanna comhthéacs.

Agus sin ag tarlú sa chúlra, is léir go bhfuil páirt nach beag le himirt ag an fhónaic sa phróiseas léitheoireachta. Mar sin féin, san am i láthair, tá éasgsúlacht mhór ag baint leis an dóigh a dteagasctar fónaic agus leis an luas ar a dtugtar eolas do pháistí.

Faoi láthair, moltar do pháistí réimse de leideanna léitheoireachta a úsáid le focail nach n-aithníonn siad a dhíchódú, ar a n-áirítear comhthéacs, (leideanna pictiúrtha go minic), comhréir agus fónaic. Déanta na fírinne, úsáideann mórán páistí fónaic amháin mar rogha dheiridh – lena ‘dtomhais’ nó a n-athghlao cuimhne a dhearbhu.

B’fhéarr le mórán scoileanna i dtuaisceart na hÉireann **fónaic anailíseach** ina mbíonn anailís i gceist ar fhocail atá páistí i ndiaidh a fhoghlaim le léamh cheana féin trí chur chuige ‘amharc agus abair’. Tarraingítear aird ar thúslitreacha, ar chomhfhuaim rím agus ar theaghligh focal. Déantar mórán den fhoghlaim go teagmhasach de réir mar a chastar le focail i dtéacs.

Tugadh isteach fosta **fónaic tháite** ina dteagasctar fuaimeanna aonaracha agus comhfhreagairtí-focal gaolmhara. Ansin foghlaimíonn siad an dóigh le fuaimeanna aonaracha a chumasc le chéile le focail a dhéanamh i.e. ag oibriú ó aonad fuaime beag go dtí focal iomlán. Tá torthaí láidre taighde ann a mhaíonn má fhorbraíonn páistí an cumas le fuaimeanna a dheighilt agus a chumasc agus leis na léiriúcháin choitianta fuaime a aithint go luath, go mbeidh bealach isteach níos fearr acu ar théacs agus ar litriú. Is sa chomhthéacs seo atá Tuarascáil Rose (Márta 2006) i ndiaidh taobhu go láidir le cur chuige táite.

Is é an difear atá ann le *Linguistic Phonics* agus le *Fónaic na Gaeilge* go dtosaíonn siad amach le teagasc do pháistí an dóigh le fuaimeanna aonaracha a aithint i bhfocail iomlána agus ansin cur chuige táite a chur i bhfheidhm ar léitheoireacht agus ar litriú. Bíonn an obair uilig ag an tús i gcomhthéacs focail iomláin.

An tsimplíocht a bhaineann leis an chur chuige seo is cúis le mórán den rath atá air. Is í an teanga labhartha an pointe imeachta – fuaimeanna atá ar eolas ag páistí cheana féin. Díritear sna luathbhlianta ar fhorbairt san fheasacht fhóineolaíoch. Ansin foghlaimíonn páistí faoin dóigh a léirítear na fuaimeanna seo i bprionta agus tugtar straitéisí dóibh le cuidiú leo deacrachtaí a bhíonn le focail a réiteach.

Tá sé scríofa i dTuarascáil Rose (2006):

“High quality, systematic phonic work should be taught discretely. The knowledge, skills and understanding that constitute high quality phonic work should be taught as the prime approach in learning to decode (to read) and encode (to write/spell) print.”

Agus mar a maíodh i NLS (1999):

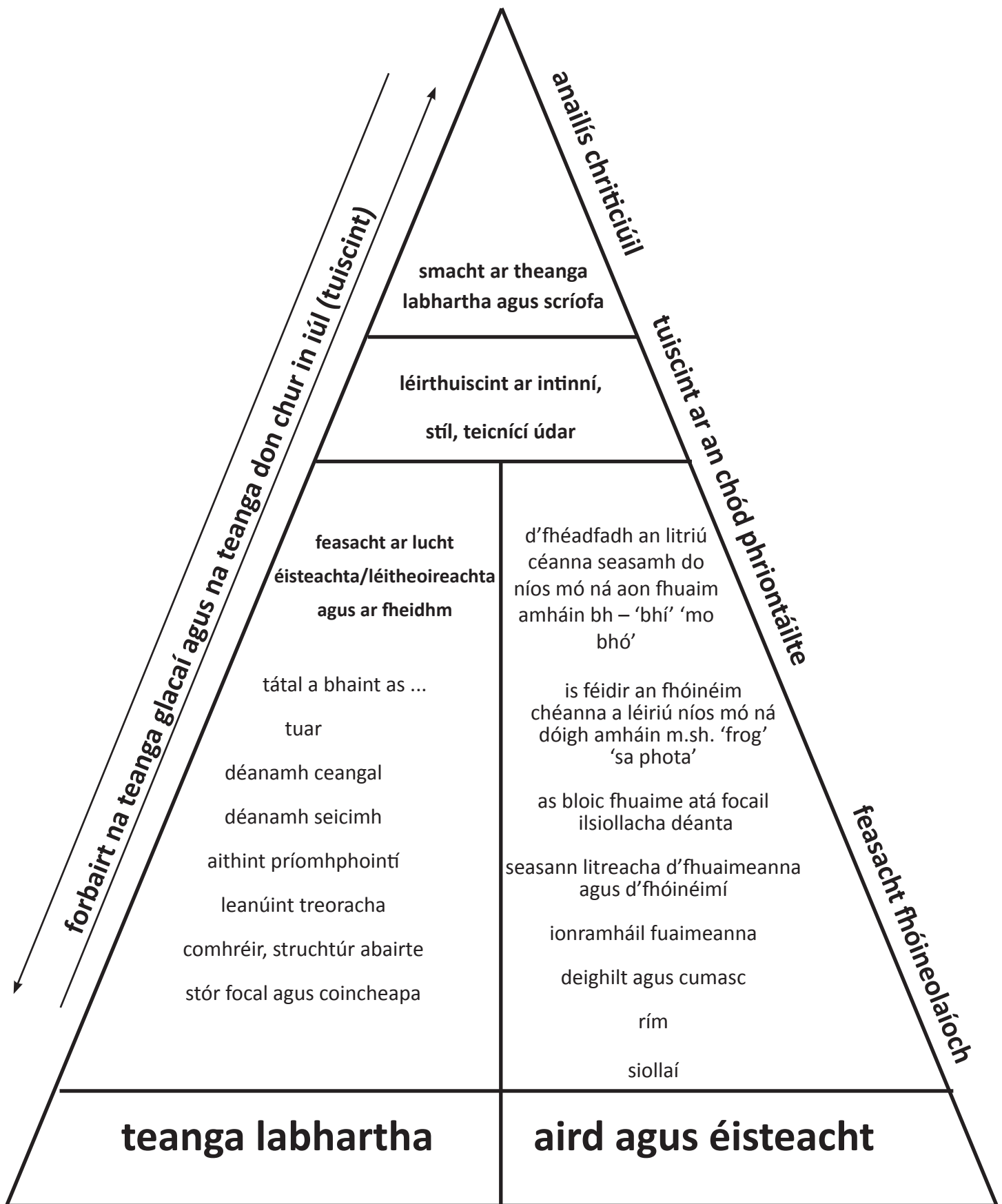
“The structure of the code is arbitrary and, for most children undiscoverable. Left to learn by inference alone, children will at best, learn slowly and many may fail altogether.”

“It is worth reflecting on the fact that everything that is said or written on contemporary English is encoded in approximately 44 sounds (phonemes) represented by 26 letters in about 140 combinations.” (NLS, 1999)

Is den bharrthábhacht an t-eolas a thabhairt do léitheoirí tosaigh chomh luath agus a thig agus na straitéisí lena úsáid le go mbeidh siad ábalta díchódú go feidhmiúil.

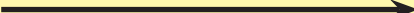

Timpeallacht saibhir ó thaobh na litearthachta de

Léirshamhail d'Fhorbairt Teanga

Feasacht Fhóineolaíoch go Prionta: Forbhreathnú			
	Céim 1	Céim 2	Céim 3
Dual 1 Scileanna na héisteachta gníomhaí a fhorbairt Comhdhíriú Cuimhne Idirdhealú Seicheamh Idirdhealú amhairc	Éisteacht ghníomhach Idirdhealú Éistitheach (mór-mín); úsáid fuaimeanna neamhurlabhra/fuaimeanna urlabhra Cuimhne éistitheach: athghlao ar réada srl; leanúint treoracha; Cluichí ‘gabh’ cosúil/éagosúil; an ceann corr; treoshuíomh	(Céim 1 ar lean) Rím: Seicheamh fuaimeanna m.sh. patrún athfhillteach le cnaguirlisí/bualadh bos/guthanna	(Céim 1 agus 2 ar lean) Idirdhealú mín m.sh. ‘dá’ ‘tá’ Leanúint treoracha (3-4 rud) (Toiseacht a aithint graiféimí i rith tógáil focal)
Dual 2 (labhartha) Coincheap an fhocail Feasacht ar shiollaí Rím Feasacht ar fhoinéimí (Scileanna cumaisc agus deighilte)	Deighilt abairte Deighilt agus sórtáil siollaí Teagmháil le rím (rain srl) Rainn chríche Tasc breithiúnais ríme: níl rím sa rann m.sh. cat fear	(Céim 1 ar lean) Sórtáil siollaí agus focail gan chiall san áireamh/ focail nach bhfuil i stór focal an linbh Tasc breithiúnais ríme: an ceann corr m.sh. thall, dom, dall Túsfhoinéimí Deighilt agus Cumasc (labhartha) ‘b’ ‘a’ ‘ll’ ‘a’ ‘c’ ‘r’ ‘a’ ‘nn’	(Céim 1 agus 2 ar lean) Déanamh ríme: fíorfhocail agus focail gan chiall
Dual 3 (isteach i bprionta) Feasacht fhóineolaíoch ag ceangal siombail le fuaim. Scileanna deighilte, cumaisc agus láimhsithe	Eiseamláiriú cumaisc agus deighilte i rith seisiúin léitheoireacht agus scríbhneoireacht i gcomhpháirt agus eiseamláirithe Fuaimiú trasna focal agus an scríbhneoireacht á cleachtadh i rith an lae. Tógáil focal inaitheanta m.sh. ainmneach páistí Forbairt choincheap focal m.sh. cuntas focal in abairt	(Céim 1 ar lean) Díriú ar fhocail áirithe CGC ó théacs agus ón scríbhneoireacht i gcomhpháirt i gcomhar deighilte agus cumaisc.	(Céim 1 agus 2 ar lean) Tógáil focal dírithe ar fhocail CGC, ag tabhairt isteach na gcomhfhreagairtí is coitianta graiféim-fóinéim (Céim1 Fónaic na Gaeilge) Tarraingt airde ar an dóigh a léirítear fóinéimí ar bhealaí éagsúla (céim 5 agus 6) i rith seisiúin i gcomhpháirt agus treoraithe. Tarraingt airde ar fhocail a dhéanann rím agus a bhfuil litriú difriúil iontu.

Feasacht fhóineolaíoch

Sainmhíniú: is é is feasacht fhóineolaíoch ann an cumas le fuaimeanna i bhfocail a shainaithint agus a ionramháil

Is réamhchoinníoll riachtanach de chuid na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta a bheith ag tógáil ar an fheasacht fhóineolaíoch. Baineann an fheasacht seo le heolas ar struchtúr fuaime teanga. Tá scileanna éisteachta i gceist leis, ar a n-áirítear an cumas le hidirdhealú idir aonaid urlabhra mar rímeanna, siollaí agus fóinéimí aonaracha i bhfocail. I dtaca le forbairt scileanna léitheoireachta, mar dhíchódú agus líofacht, tá barrthábhacht ag baint leis an chumas le fóinéimí a chumasc agus a dheighilt. Soláthraíonn an fheasacht fhóineolaíoch eolas táscach, tábhachtach, iontaofa ar chumas léitheoireachta.

Sa réamhscoil agus i mbliain a haon, thig le páistí scileanna agus muinín a fhoghlaim trí bheith ag súgradh le fuaimeanna agus le patrúin i bhfocail. **Ná glac leis go mbeidh na scileanna seo ag páistí. Bíonn cleachtadh go leor le gníomhaíochtaí labhartha san eolas fhóineolaíoch de dhíth ar achan pháiste sula dtosóidh siad ag obair le prionta.**

Sna céimeanna tosaigh, imrítear cluichí le cuidiú le páistí díriú ar:

Idirdhealú éistitheach

- meaitseáil fuaimeanna cosúla
- catagóirí fuaimeanna –fada/gairid, glórach/bog, cosúil/éagosúil

Bloic fhuaimne (siollaí)

- cluinstitín ‘buillí’ i bhfocal
- sórtáil fuaimeanna de réir líon na siollaí

Rím

- tumadh i rainn agus amhráin
- aithint ríme
- críoch a chur le rím m.sh. Bhí Humptaí, Dumptaí ina shuí ar an bhalla, shéid an ghaoth agus thit sé ar an .....?
- giniúint ríme m.sh. sos, cos, bos, ros, mos, dos

Uaim

- aithint rudaí a thosaíonn ar an aon fhuaim m.sh. Tá Sailí sásta go bhfuair Sam an solas.
Ólann Brónach bainne (b’fhéidir go mbeadh feidhm le pictiúr nó le réad)
- tógáil frásaí agus abairtí ina bhfuil uaim m.sh. Briseann Brian Beag brící

Deighilt fóinéimí

Deighilt agus cumasc fóinéimí aonaracha i bhfocail

- cumasc m.sh.
aithint focal ó fhuaimeanna deighilte m.sh
'An dtig leat teacht ar an ch/a/t?'
'An dtig leat teacht ar an t/ea/ch?'
'Tchím le mo shúil bheag m/u/c'
- deighilt m.sh.
sealaíocht le deighilt fuaimeanna
cuntas na bhfuaimeanna istigh i bhfocail

'Cá mhéad fuaim atá san fhocal 'teach' (3)
(Thig leo ciúbanna a úsáid leis an lion a mheaitseáil)

- focal a bhfuil an líon chéanna fuaimeanna iontu a shórtáil
- an áit a bhfuil fóinéimí aonaracha i bhfocail a aithint

Ionramháil Fóinéimí

- Athrú fuaimeanna i bhfocail m.sh.
"abair 'clár' gan an 'c'."
"abair 'tocht' gan an 't'."

Nó

"Abair 'lán'. Abair anois é ach in áit 'l' abair 'd'."
(Léirigh le roinnt samplaí!)

Bogadh isteach go prionta

Tógann an tumadh i dtimpeallacht saibhir prionta an mhian le bheith ag léamh agus ag scríobh. Tríd an léamh agus an scríobh eiseamláirithe agus i gcomhpháirt, foghlaimíonn na coincheapa a bhaineann le prionta agus tosaíonn siad a thabhairt faoi iad féin. Caithfidh an múinteoir cuidiú go follasach leis na páistí an ceangal a dhéanamh idir fuaim agus léiriú litreacha agus iad ag léamh agus ag scríobh le chéile. Ag an staid seo, ba cheart do pháistí úsáid a bhaint as a scileanna fóineolaíochta le bheith ag cumasc, ag deighilt agus ag ionramháil fuaimeanna gan phrionta.

Aimsigh dalta ar bith a bhfuil deacracht aige nó aici leis seo agus soláthraigh tuilleadh deiseanna leis na scileanna béil a fhorbairt.

Déanamh fuaime

Na horgáin a dhéanann fuaim

Tá codanna den bhéal nach mbogann in am ar bith agus a bhfuil páirt le himirt acu i ndéanamh fuaime m.sh. :

na fiaccla uachtaracha:

na fiaccla in uachtar do bhéil

an t-ailbheolas:

iomaire crua in uachtar do bhéil a shuíonn os cionn na bhfiaccla uachtaracha

an carball:

an cuas crua in uachtar do bhéil

Tá codanna eile a bhogann agus a mbíonn páirt acu i ndéanamh fuaime m.sh.:

na liopaí:

tá liopa uachtarach agus liopa íochtarach agat

an coguas: *an chuid bhog d'uachtar do bhéil*

an teanga:

- **rinn na teanga:** *barr do theanga*
- **lann na teanga:** *an chuid sin de do theanga atá os coinne an ailbheolais*
- **tosach na teanga:** *an chuid sin de do theanga atá os coinne an charbaill*
- **cúl na teanga:** *an chuid sin de do theanga atá os coinne an choguais*

an giall: *an chnámh ina bhfuil an béal suite*

téada an ghutha: *dhá chomhla bheaga a fhanann scaoilte le ligean don aer gluaiseacht tharstu agus fuaim neamhghlórach a dhéanamh nó a dhruideann leis an anáil a choinneáil istigh le fuaim ghlórach a dheanamh*

Consain Phléascacha

Scaoileadh aeir san áit a ndéantar an fhuaim a ghiniúint

p + a, á, o, ó, u, ú,

liopaí uachtair agus íochtair

(paca, paidrín, páirc, páiste, pota, póca, póg, pónaire, pós, putóg siopa, ceap, plúr, punann)

p + e, é, i, í

liopaí uachtair agus íochtair

(peaca, caipín, teip)

b (nó bp) + a, á, o, ó, u, ú

liopaí uachtair agus íochtair

(bó, bus, i bpota, réabadh, gob)

b (nó bp) + e, é, i, í

liopaí uachtair agus íochtair

(bean, ribe, ráib, bíonn)

Mar a bheadh fuaime 'y' i ndiaidh na chéad fhuaim:

(beo, beoir)

*Maidir le **t, d, c, g** sula scaoiltear greim na teanga le fuaime phléascach a ghiniúint...:*

t + a, á, o, ó, u, ú,

(tar, tá, tom, tóg, tum, tús, cóta, leat)

*...leagtar **rinn agus lann na teanga in éadan chúl na bhfiacra uachtaracha***

t + e, é, i, í

(teas, té, tig, tíos, eite, áit)

*...leagtar **tosach na teanga san áit a dtagann an t-aibheolas agus an carball le chéile***

d (nó dt) + a, á, o, ó, u, ú

(dath, dána, doras, dó, dubh, dúch, éadach, cead)

*...leagtar **rinn agus lann na teanga in éadan chúl na bhfiacra uachtaracha***

d (nó dt + e, é, i, í)

(deo, déan, dian, i dtír, éide, séid)

*...leagtar **tosach na teanga san áit a dtagann an t-aibheolas agus an carball le chéile**
(an carball níos mó ná an t-aibheolas)*

c + a, á, o, ó, u, ú

(cat, cás, cos, cór, cuid, cúl, íoc)

*...leagtar **cúl na teanga in éadan chúl an choguais***

c + e, é, i, í

(cead, cé, cic, císte, píce, béic)

*...leagtar **an teanga san áit a dtagann an carball agus an coguas le chéile***

g (nó gc) + a, á, o, ó, u, ú

(gan, gá, gob, gogaí, góilín, gus, gúna, gaoth, óg)

*...leagtar **cúl na teanga in éadan chúl an choguais***

g (nó gc) + e, é, i, í

(geansaí, géar, giolla, gíog, cúig, lig)

*...leagtar **an teanga san áit a dtagann an carball agus an coguas le chéile***

Consain Chuimilteacha

f

(fuar, fan, scáfar)

*Tógtar **an liopa íochtarach chuig na fiacla uachtaracha** agus brúitear sruth aeir a gcluintear cuimilt air. Tógtar **cúl na teanga i dtreo an choguais**.*

f

(fíor, fear, deifir)

*Tógtar **an liopa íochtarach chuig na fiacla uachtaracha** agus brúitear sruth aeir a gcluintear cuimilt air. Tógtar **tosach na teanga i dtreo an charbaill**.*

Mar a bheadh fuaim 'y' i ndiaidh na chéad fhuaime:

(feoil, feoite, feochán, feabhas, fiú, fiúntas, b'fhiú é)

bh/mh (nó bhf) + a, á, o, ó, u, ú

bha, bhá, bho, bhó, bhu, bhú, mha, mhá, mho, mhó, mhu, mhú, ua-

(bhalla, mo bhád, fáil bháis, bhlaís mé, bhoth, oíche bhog, bhó, bhuail, bhúir, mhaith, ó mhaidin, a mháthair, mhoch, mhó, mhuin, mhúr, uaim, i bhfogus, ní bhfaighidh, ní bhfuair)

*Tógtar **an liopa íochtarach chuig an liopa uachtarach** agus brúitear sruth aeir a gcluintear cuimilt air. Tógtar **cúl na teanga i dtreo an choguais**.*

bh/mh + e, é, i, í

bhe-, bhé-, bhi-, bhí, mhe-, mhé-, mhi-, mhí

(bheidh, bhéal, bhior, bhí, luibh, mheán, mhéad, mhic, mhí)

*Tógtar **an liopa íochtarach chuig na fiacla uachtaracha** agus brúitear sruth aeir a gcluintear cuimilt air. Tógtar **tosach na teanga i dtreo an charbaill**.*

s + a, á, o, ó, u, ú

sa., sá., so., só., su., sú..

sa, -as, so, -os, su, -us, sá, -ás, só, -ós, sú, ús

(sa, las, sos, suigh, lus, cos, leas, sail, gás, só, ómós, tús)

*Tógtar **lann na teanga cóngarach don ailbheolas** agus brúitear sruth aeir a gcluintear cuimilt air. Leagtar **rinn na teanga ar chúl na bhfiacla íochtaracha**.*

s + e, é, i, í,
se., sé., si., sí..

(sí, síos, leis)

*Tógtar **rinn agus lann na teanga** cóngarach don **áit a dtagann an t-aibheolas agus an carball le chéile** agus brúitear sruth aeir a gcluintear cuimilt air. Tógtar **tosach na teanga i dtreo an charbaill**.*

ch + a, á, o, ó, u, ú

(chaith, dóchas, mo chos, múch, seachain, féach, loch, amach, cladach)

*Tógtar **cúl na teanga cóngarach don choguas** agus brúitear sruth aeir amach agus cluintear an chuimilt.*

ch + e, é, i, í

(cheistigh, cheannaigh, saincheist, mo cheart, cluiche, oíche, mícheart)

*Tógtar **tosach na teanga cóngarach do lár an charbaill** agus brúitear sruth aeir amach agus cluintear an chuimilt.*

dh, gh + a, á, o, ó, u, ú

(dhá, mo dháil, do dhorn, a dhúil, an ghaoth, ghoid, a ghob, mo ghuí)

*Tógtar **cúl na teanga cóngarach don choguas** agus brúitear sruth aeir amach agus cluintear an chuimilt.*

dh, gh + e, é, i, í

(a dheoch, mo dhéad, mo dhiúltú, dhíol, ghearr, ghéaraigh, an ghiúis, a ghíog, an ghealach, a Dhia, i mo dhiaidh, ghearr mé, ghread sé, cáidheach, toghaim)

*Tógtar **tosach na teanga cóngarach do lár an charbaill** agus brúitear sruth aeir amach agus cluintear an chuimilt.*

h

(hata, bóthar, cath, áthas, leath, leathar, athuair, beatha, bothóg, cothú, níochán, srathar, le do thoil, mo shuíl, thú, thusa, thuas, thoir)

Brúitear an sruth aeir trí théada an ghutha agus clsoitear an chuimilt

Consain Shróinacha

m (nó mb) + a, á, o, ó, u, ú

(mar, anam, amach, má, mo, tom, mór, mullach, mú, amú, i mbaile, i mbád, i mboth, i mbó, i mbus, i mbú)

m(nó mb) + e, é, i, í

(meas, imeall, méar, mil, imirce, miosúr, mí)

Mar a bheadh fuaime 'y' i ndiaidh na chéad fhuaimne:

(meabhair)

n (-ean, -an, -án, -on, ón, -un, -ona)

(éan, fan, gan, fan, lean, bean, lean, domhan, arán, bán, dona, fanacht, lón, brón, bun, miona, anró, banríon, conradh, cúnamh, ionadh)

(-in, -ín, -in-, -ine,)

n (éin, lóin, cine, cáin, bliain, seachtain, síneadh, righin, sleamhain, cáipín, duine, inis, uaigheach)

(na, ná, no, nó, nu, nú, -anna-, -ann, -onn, -unn

/N/

(namhaid, náire, naomh, naoscach, nochtaim, nós, naonúr, gann, canna, mionna, Nollaig, Nuala, lann, bonn, fonn, annamh, donna, beannú, anonn, eascann, leann, léann) (múnla, Lúnasa)

An t-alt agus fh, a, o, u

(an ollann, ag an fhaire, san Fhómhar, leis an iasc, anuas, anall, anonn, anocht, chun Aifrinn, lena athair, aon fhocal amháin)

(éanlaith, ealaíonta)

(dorn, bearn, cornadh, coinleach < connlach, easna, broсна, osna, snag, snámh, snaidhm)

n (ne, né, ni, ní, -inn, -inn-, nde-, ndi-, n-i, ani-, aní-)

(nead, neach, neart, neamh, néal, neascóid, nimh, ní (e.g. ní dhéanaim), ní (= rud), ním, níos, níl, bainne, buinneach, buinneán, inniu, fuinneog, fírinne, inneall, toinne, rinne, álainn, binn)

(leis an eallach, an fhuiseog, san fhéar, chun an fhéasta)

(ár ndinnéar, a n-intinn, an ndeir sé?, go n-íosfadh sé)

(aniar, aníos)

(fáinleog, coinnleoir, baint (< bainnt), saint (< saintt), anseo, ansin (annsin, annseo), inse (< innse), óinseach, sneachta, sníomh)
(d'fhulaing mé)
(tairne, tarraingt)

ng (ang, áng, ong, óng, ung, úng, nga, ngá, ngo, ngó, ngu, ngú)
(angadh, biongadh, rang, long, drong, teanga, eangach, Dún na nGall, i ngrá, i ngabhar, gá, a ngol, a ngoile, dá nglacfadh sé, meangadh gáire, seang, sreang,)

ng (+ e, é, i, í, -ing,)
(cuing, aingeal, daingean, i ngiotaí, i ngéibhinn, ding, aingeal, cuing, Cincís,)

I agus r

I (-al, -al-, -ala, ál, ol, ól, ul, úl)
(miotál, gal, geal, eala, geala, ól, ola, cúl, salann, síol)
(liom,)
(Alba, blas, bolg)
(dlaoi, tlú, an tsluasaid)

(-ail, -il, -ile, -íle, íl)
(mil, bail, baile, céile, file, buile, cáil, cailc, dlí, fliuch, buidéil, fiacail, feoil, míle, tuile, tíle)
(liom, leat, leis...)

(la, lá, lo, ló, lu, lú, alla, -all, -alla-)

/L/

(lá, labhair, lobhar, luigh, lus, lúth, halla, olla, macalla, giolla, coll, Gall, iall, thall, anall, geall, moll, poll, eallach, allas, balla, ballán, callán, Dónall,)

Go stairiúil 'l' agus consain eile:
(codladh, Nollaig (< Nodlaig), tiodhlacadh, teallach (< tenlach), folláin, dúshlán,

I ndiaidh 's' ag tús agus i lár:
(slán, slabhradh, slat, slaghdán, sloinne, slua, slogaim, maslú, broslú)

Roimh /t/, /d/, /N/, /s/

(alt, altú, diúltú, gallda, ceangaltán, molt, meallta, falsa)

I ndiaidh 'r'

(Béarla, tharla, murlas, orla, orlach)

(teampall, ascaill, úlla, mearbhlán)

l(le, lé, li, lí, -ill, -ille-,)

(leabhar, leaba, leis (corp), léigh, leath, leathan, lean, leigheas, líonadh, litir, liath, lí, linn (uisce), baill, mill, buille, (díth) céille, pilleadh, phill mé, cailleach, caillim, cill, saill, tuilleadh)

(scilling, fulaingeach mé)

(ailse, níos milse, soilsiú, trlseán, ceilt, toilteanas,

(comhairle, ísliú, caisleán, sleán, taisleach)

r (-ear, -ar, -ar-, ár, -ár, -or, ór, ur, úr, (-ra,-ro, -ru))

(fear, gor, tar, cara, bior, draoi, fraoch, lár, tart, cór, túr, cur, fearg, gruaig, tráth, úr)

(srath, sráid, srathar, srian, sruthán)

(cnagadh, cnáibe, cnámh, cnaipe, cnoc, gnó, gnaoi)

(carn, dorn, beart, ceart, ard, comhairle, airneál, coirnéal, conairt, tuirseach,

r (-air, -aire, -áir, -áire, oir, óir, -uir, -uair, úir)

(dair, faire, láir, gáire, soir, túir, aire, airíoch, cuir, fuair, úire)

(imirce, coirce, coirp, breá, dréimire, freagra, grian, crios, preab, preabán, oisre, seisreach)

(dath an tsneachta, creat, cneadach, cneasú)

r (ra, rá, ro, ró, ru, rú,-urr, -arr-, -arr, -orr)

/R/

(rang, rás, rolla, rós, rua, rúta, urraim, carraig, tarraing, barr, carr, corr, corrán, corradh le..., corrach,)

r (rí, rí, re, ré, -irr)

(riamh, rím reacht, réalta)

GUTAÍ

a

guta, cúil, oscailte gearr

(at, mac, fan, capall, arm, mallacht, tacht, tart, tarbh)

á

guta cúil, oscailte fada

(fág, fás, lán, gráin, cráifeach, adhmaid, ábhar, Sábha, meachan, meán lae, sleán)

roimh -lt

(alt, Bealtaine, Gallda)

roimh -nr-

(anraith, anró, banríon, cranra, scanraithe)

roimh rt, rd

(ceárta, cartadh, cairde, cairdeach)

roimh rn

(bearna, dearnad (dreanacaid), carn, tarnocht, tairne)

roimh rr

(barr, barriall, fearr, garraí, gear, giorria, ghearr mé)

ea

/a/

(each, eala, eangach, fear, teach, dream, dearg, geal, leanbh, nead, peaca, seas)

ei

/e/ guta tosaigh, leathdhúnta, scartha, gearr

(ceist, teist, deir, deireadh, eiteog, geir, seilbh, seilg, seisear, deifir, geimhreadh, deich)

é

/e:/ guta tosaigh, leathdhúnta, scartha, fada

(sé, gé, tae, gné, inné, dea-bhean, dea-ghlór, dea-ghníomh, fréamacha, méar, scéimh)
(aghaidh)

i

/i/ guta tosaigh, dúnta, scartha, gearr

(min, binn, tinn, pisín, inse)

í

/i:/ guta tosaigh, dúnta, scartha, fada

(sí, mí, tús na míosa, croí, suí, sín, dís, cíor, cailín,

(aois, draoi, díomhaoin)

(ní bhfaighidh)

(draighean)

ia = í

(briathar, cliathán, cliathánach, criathar, siamsa)

o

/o/ guta cúil, dúnta, gearr

(both)

/o/

(poll, Nollaig, codladh, tolg, bonn, donn, Connacht, connadh, tonn, domlas, domasach, com, crom, lom, trom, dona, confach, conamar, conairt, gob, pobal, tobann, tobar, bog, clog, clogad, cogar, cogadh, mogall, bodach, ábhar troda, long, sponc,)

O guta cúil, oscailte, gearr

(seo, mol, ag cur fola, olann, olc, pota, solas, socair, cotadh, bocht, cochán, croch, ochtar, tochas, dorchá, gorm, gortú, corp, lorg, toradh, cosúil, osna, tost, trosc, cothú, rotha)

oi

(toit, coirce, loit, oitir, roiseadh, toil, scoil, cúl na coise, coisíocht, croisín)

eo

(eochair, eochraí, deoch)

Ó guta cúil, oscailte, fada

(óg, ól, ór, ócáid, bó, dó, só, fód, póg, rópa, póca, pós, pór, rógaire, go fóill, glór, cóir, i dtólamh, stócach, cóta, cró, cófra, scóig, smólach, sócúl, stól, trócaire)

(ord, ordóg, scórnach, tórramh, doirteadh)

(eolas, eorna, go deo, dreolán (dreoilín), feoil, ceo, go leor, seol, deoir,

ó

/o:/ guta cúil, leathdhúnta, cruinn, fada

(brón, lón, níos mó, móide, móin, mórtas, óinseach, rón, srón, toin, somas)

(sóntach (saonta), sónrú)

(Domhnach, domhain, comhla, cónaí, comhrá, comhairle, comharsa, cónair (cónra), romham, romhat, gabhal, gabhar, gabhaim, abhainn, tabhairt, labhairt)

(gabha, cabhair, rabharta, feabhas, leabhar, leoga, meabhair, seabhach, treabhadh, deamhan, fómhar)

u

(dubh, gruth, guth, cruth, sruth, tiubh, triuch, inniu)
(muc, lag, tom, liom)

ú

/u:/guta cúil, dúnta, cruinn, fada

(tú, úr, cú, cúramach, clú, lúth, plúchadh, súil, mún, túrtóg (tortóg), túirne, úth, gasúr, casúr, pardún, séasúr, lánúin, maithiúnas, bithiúnta, duilliúr, miorúilt, úim, údar, Lúnasa)

-eadh, -adh (briseadh, stánadh); **-mhar** (éadmhar, díonmhar, geannmhar, gaolmhar); **-úint** (oiliúint, geallúint, canúint, goilliúint)
-úil (cosúil, dlíthiúil); **-umha-** (ciumhais)

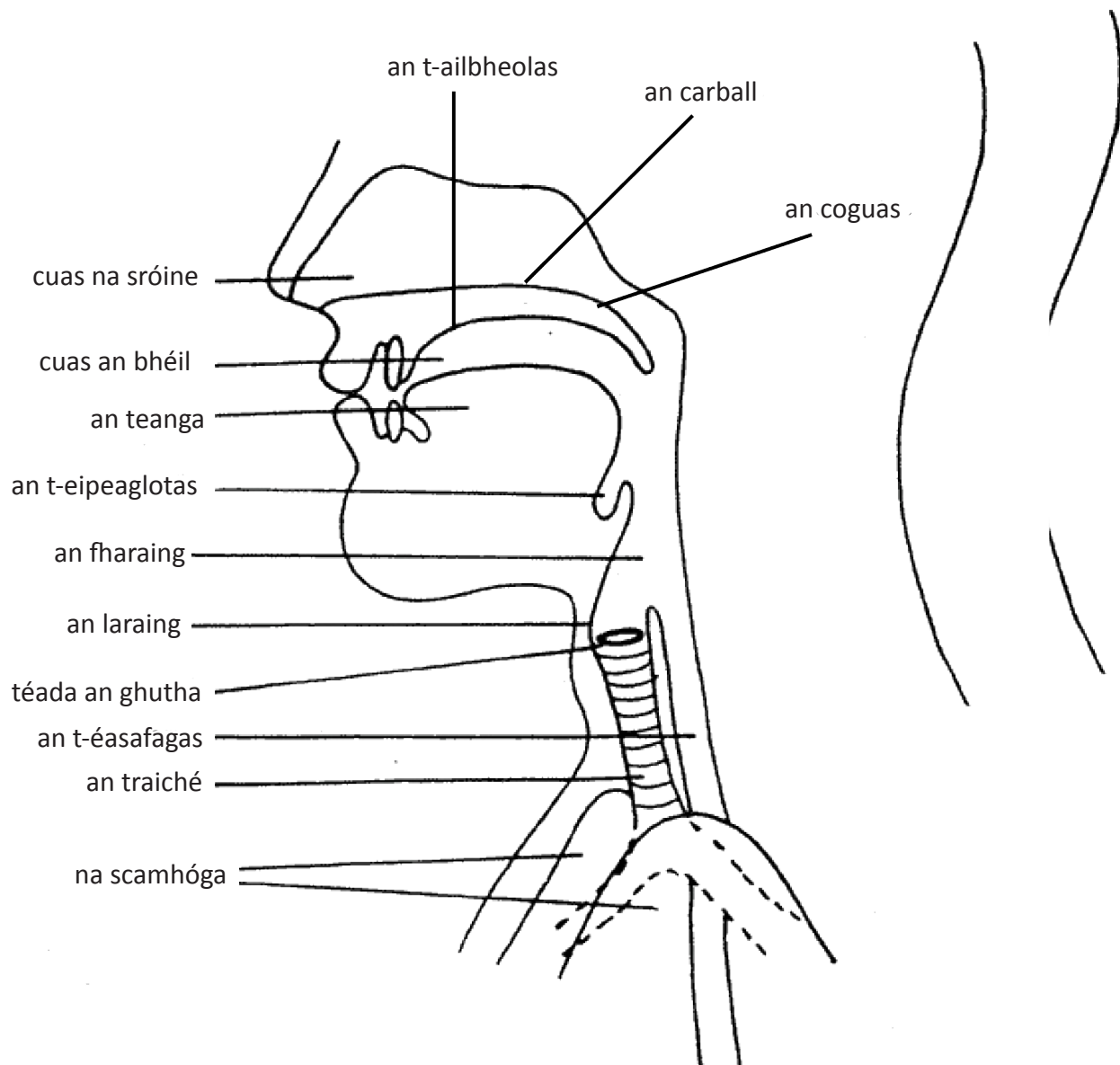
ao

/λ:/

(blaosc, braon, daol, daor, fraoch, craos, caol, ar maos, saor, taobh, baoth, baol, glao, gaoth, gaol, gaosán, gaobhair, caonach, caor, caorán, caora, caorthann, caochadh, laoch, saol, taom, taos, aosta)

Struchtúir bhéil a dhéanann urlabhra

Fónaic na Gaeilge

Fiosrú Focal

Céim 1

Ceachtanna agus Cur Chuige
Banc Focal
Gníomhaíochtaí

Clár

Céim 1

Intreoir.....	3-5
Ceachtanna.....	6-11
Ag Léamh agus ag Scríobh.....	13-15
Banc Focal.....	16
Abairtí Deachtaithe.....	17
Gníomhaíochtaí do Chéim 1.....	18-36

Cuir síos ar Chéim 1

CGC (consan, guta, consan), CG, GC, G   c a t
Focail aonsiollacha. Seasann litir amháin d'fhuaime amháin.

Na Gutaí Leathana

Focail aonsiollacha le guta leathan gairid *a, o, u* agus *c, t, m, b, r, d, g, f, n*
m.sh. cat, cam, mac, rud, fud, mo, do, go

Na Gutaí Caola

Focail aonsiollacha le guta caol gairid *e, i* agus an consan *l*. (*ná déan s,t,d – tá an t-athrú róshuntasach agus iad leathan*)
m.sh. cic, mic, nic, im, in, le

Na Gutaí Leathana le Síneadh Fada

Focail aonsiollacha le guta leathan fada *á, ó, ú* agus na consain *s, v, z*.
m.sh. tá, lá, lán, rás, vác, lón, rón

Na Gutaí Caola le Síneadh Fada

Focail aonsiollacha le guta caol fada *é, í* agus na consain *j, p, h*.
m.sh. ní, bí, jíp, mé, cé

Céim 1

1. Eolas Fóineolaíoch agus Fuaimeanna i gComhthéacs

Cuirtear tús le cód litrithe na Gaeilge i gCéim 1. Níor chóir tosú ar an chéim seo gan cúlra ag na daltaí san eolas fóineolaíocht agus an t-eolas sin a dhaingniú go comhthreomhar le foghlaim an chóid. Tá ciall agus tuiscint ríthábhachtach ag daltaí sa phróiseas foghlama ach go háirithe sa dara teanga. Mar sin, tá gach fuaim le bheith i gcomhthéacs an fhocail agus gach focal i gcomhthéacs abairte. Tá dlúthcheangail idir an mhodh teagaisc seo agus an léitheoireacht agus an teoiric ann go dtiocfaidh daltaí i dtaithí ar an chód i gcomhthéacs na léitheoireachta. Is iad na léitheoirí is minice a léann na léitheoirí is fearr!

2. Ag Foghlaim na Léitheoireachta agus an Litrithe sa Ghaeilge

Ní hionann foghlaim na Gaeilge agus foghlaim an Bhéarla. Tá gnéithe sa Ghaeilge nach bhfuil sa Bhéarla agus a mhalairt. Ar an dóigh chéanna tá straitéisí a oibríonn i dteagasc chód an Bhéarla nach n-oibríonn don Ghaeilge.

Tionchar na Gramadaí ar Litríú na Gaeilge

Ní féidir amharc ar fhocail Ghaeilge mar aonaid iontu féin nuair a athraíonn siad go minic de réir comhthéacs gramadaí *m.sh. tuiseal ginideach, séimhiú, urú agus uimhir iolra*.

Má fhoghlaimíonn daltaí focail ó radharc mar aonaid mar a rinneadh go traidisiúnta, tiocfaidh siad ar na focail sin i gcomhthéacs sa léitheoireacht ach iad go hiomlán athraithe agus gan aithint. Ní hiontas ar bith é mar sin go mbíonn deacracht ag daltaí leis an léitheoireacht agus leis an litriú sa Ghaeilge agus iad ag foghlaim ar an dóigh seo. Is chuige seo atá Fónaic na Gaeilge fite le teagasc na gramadaí agus míniú agus fiosrúchán le déanamh ar na fuaimeanna seo a bhaineann le rialacha gramadaí.

An Síneadh Fada sa Chéad Chéim

Sa mhodh teagaisc seo fosta teagascfar focail ina bhfuil gutaí gairide i dtús báire agus tiocfaidh an síneadh fada isteach sa dara cuid den chéim seo. Cé gur coitianta iad na focail le síneadh fada, is fusa an coincheap a theagasc ar an dóigh seo.

Leathan agus Caol

Gné eile a bhaineann go háirithe leis an Ghaeilge ná consain leathana agus chaola. Téann na gutaí leathana, *a, o, u*, agus na gutaí caola, *e, i*, i bhfeidhm ar an chonsan atá in aice leo agus athraíonn fuaim an chonsain dá réir. Tá seo iontach soiléir le leithéidí *s, d, t, bh, mh, dh, gh*. Ach tá sé amhlaidh leis na consain eile fosta. Ní hionann an ‘n’ san fhocal ‘na’ agus san fhocal ‘ní’. In amanna tá sé níos fusa seo a léiriú i lár focail ‘bána’ agus ‘bainne’. Tá na consain *l, n*, agus *r* an-tábhachtach i nGaeilge Uladh: ‘Duine ar bith atá ag iarraidh Gaeilge an tuaiscirt a fhoghlaim, caithfidh sé an t-idirdhealú idir fuaimniú *ll* agus *l*, idir *nn* agus *n* agus idir *rr* agus *r* a thabhairt leis go réasúnta cruinn.’ (Ó Baoill, 1996:15).

Sa mhodh teagaisc seo tá na ceachtanna ar na consain leathana scartha ó na ceachtanna ar na consain chaola. Is trí eiseamláiriú agus normálú a dhéanfaidh na páistí idirdhealú idir na fuaimeanna seo. Beidh sé níos fusa má deirtear na fuaimeanna i gcomhthéacs an fhocail. Clúdófar gach fuaim i gCéim 1 ach beidh an bhéim ar na gutaí caola anseo agus ní ar na consain. Tá béim ar na consain leathana go dtí Céim 5 nuair a amharcfar go mion ar chaol agus leathan mar ghné thábhachtach den Ghaeilge. Ná déan dearmad go rachaidh tú trí na céimeanna 1 go 4 go measartha gasta chuig na focail thábhachtacha atá de dhíth i gCéimeanna 5/6.

3. Réasúnaíocht agus Eolas

Go dtuigfidh na páistí go bhfuil fuaimeanna i ngach focal, go seasann litreacha do na fuaimeanna sin agus go bhfeicfidh siad na litreacha/fuaimeanna is coitianta i bhfocail. Beidh na páistí ábalta an t-eolas seo a úsáid le focail a léamh agus a litriú.

- go seasann litreacha d’fhuaimeanna
- litir amháin, fuaim amháin, i bhfocail CG (consan, guta), GC, CGC, GCG, G
- go léitear na fuaimeanna i bhfocail ó chlé go deas lena dtuiscint agus lena litriú

4. Scileanna

- fuaimeanna (fóinéimí) i bhfocail a dheighilt
- fóinéimí i bhfocail a chumasc
- fóinéimí a mhúnlú

5. Foghlaim

Beidh na páistí níos muiníní sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht; beidh siad ábalta focail a léamh i dtéacsanna; beidh siad ábalta focail nua a dhéanamh; beidh siad ábalta focail CGC, GC, CG, G a scríobh sa scríbhneoireacht neamhspleách.

6. Pointí Teagaisc

Cé go ndéanfaidh na páistí gach fuaim a dheighilt agus a chumasc os ard ag an tús, ba chóir a mholadh do na páistí an próiseas seo a dhéanamh go huathoibríoch le go mbeidh súlaithne acu ar na focail.

Clúdaítear na gutaí agus na consain leathana atá i bhfocail Ghaeilge sa chéim seo.

a, e, i, o, u, á, é, í, ó, ú, b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, p, r, s, t, v, z

Ba chóir go mbeadh na daltaí ag cleachtadh scríobh na litreacha i gceachtanna eile i rith ama, gan ainm na litreach a úsáid go fóill ach béim a dhíriú ar an fhuaim a dhéanann sí.

7. Gníomhaíochtaí:

- focail a dhéanamh m.sh. ar chearnóga páipéir, le litreacha maighnéadacha, nó le cártaí fóinéime
- focail a léamh go gasta (focail a bhriseadh síos ó bhéal; focail a bhriseadh síos ó mheabhair)
- focail a chuardach i dtéacsanna
- focail nua a dhéanamh
- tacair a dhéanamh d'fhocail a dhéanann rím m.sh. gol, mol
- tacair a dhéanamh d'fhocail ina n-athraíonn an guta m.sh. mac, muc
- focail a úsáid sa scríbhneoireacht phearsanta

8. Áiseanna

don mhúinteoir - *clár maighnéadach/clár mór bán, litreacha maighnéadacha, puipéid, clár cailce, cártaí le litreacha, cártaí le focail, cártaí le pictiúir.*

do na páistí - *cláir bheaga bhána, marcóirí, glantóirí, tráidirí.*

9. Nóta Tábhachtach

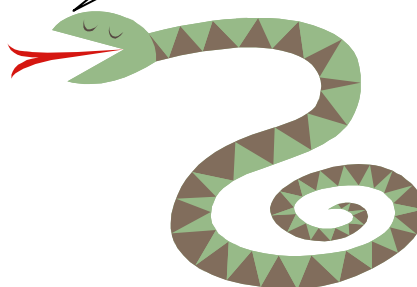
Tá an modh oibre seo go hiomlán struchtúrtha agus teagasctar na gnéithe a bhaineann le foghlaim na Gaeilge i gCéimeanna. Tá cuid mhór eolais atá de dhíth ar na daltaí i gCéim 6 agus tá sé tábhachtach go mbainfear an sprioc seo amach chomh gasta agus is féidir. Ar an dóigh chéanna tá eolas an-tábhachtach sna céimeanna 1-5 a chuideoidh leo Céim 6 a thuiscint níos fearr agus mar sin is fiú an t-am a chaitheamh go fiúntach ar na bunchéimeanna i dtús báire. Ná déan dearmad go gclúdódh na daltaí an t-eolas seo arís eile i ngach blianghrúpa sa scoil (ach le samplaí difriúla) mar sin ná caith barraíocht ama ag fanacht ar dhalta nó dhó atá ag streachailt. Clúdófar na rudaí céanna i ngach céim ach le focail nua. Ná caith barraíocht ama ag an chéim seo. Tá an t-eolas rótheoranta le téacsanna fiúntacha a léamh go neamhspleách.

10. Ar Aghaidh Leat!

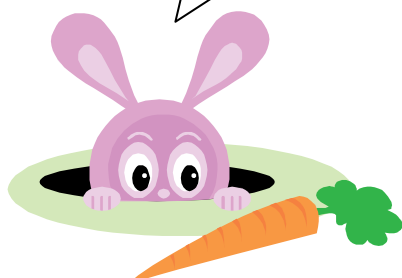
Mmmmm

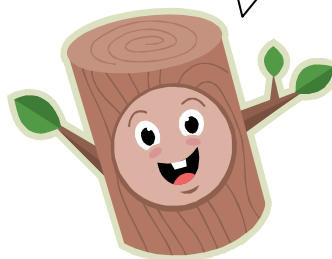
Ssssss

Polllllll

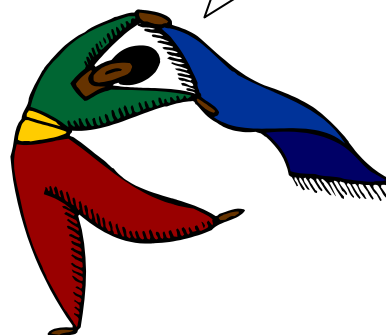
Crannnnnn

Grrrrrrrr

Scairfffff

Tá mé **le** mo mhamái.

Tá mé **i** mo chónaí

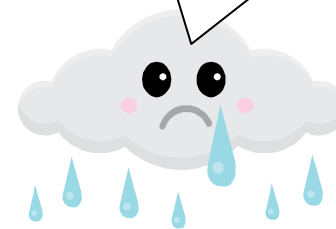
Cat!

Tá gob agam.

Tá sé ag **c**ur.

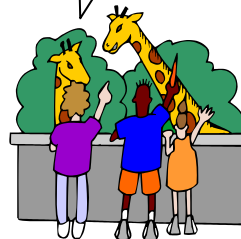
Cá bhfuil sé?

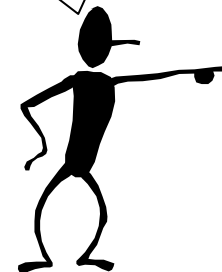
Bó!

Zú

Cé hé sin?

Tá **sí** go maith?

Céim 1: Litir amháin, fuaime amháin
Ceacht 1 Ag Déanamh Focal (CGC, GC)

Fuaimeanna – c t m r d g b a o u l f n

Ceacht le rang iomlán. De dhíth - clár bán agus litreacha móra greamaithe air. B'fhearr dathanna éagsúla a bheith ar na litreacha ar dtús –roghnaigh dath seachas ainm na litreach. Is féidir fosta puipéid a úsáid leis an cheacht a athrú rud beag. **Le grúpa nó le páiste aonair** is féidir cláir bheaga agus litirchártaí beaga a úsáid, nó cláir mhaighnéadacha agus litreacha maighnéadacha.

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Taispeáin go randamach na litreacha nó an teaghlaim litreacha a sheasann do gach fuaime sa spriocfhocal. a t c	“Táimid ag dul a dhéanamh focal inniu.” “Tosóimid leis an fhocal” (abair an focal) m.sh. ‘cat’
2	Dírigh do mhéar ar an chéad bhosca fóinéime ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírig do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘c a t?’
3	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Déan cinnte nach n-úsáideann na páistí ainmneacha na litreacha. (Mura dtig leo méar a dhíriú ar an rud ceart úsáid dathanna difriúla, uimhreacha nó bealach éigin eile le hidirdhealú a dhéanamh.) Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart. c	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
4	Dírigh do mhéar ar an dara bosca fóinéime c ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírig do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘c a t?’

5	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
6	Dírigh do mhéar ar an tríú bosca fóinéime c a ←	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘c a t?’
7	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
8	c a t	“Abair gach fuaim”
9	Bog do mhéar faoin fhocal. Ba chóir don pháiste an focal a rá go huathoibríoch de réir mar a bhogann tú do mhéar.	“Abair an focal iomlán”
10	Eiseamláirigh an focal iomlán. Abair gach fuaim agus tú ag scríobh. Déan cinnte go ndéir an páiste gach fuaim os ard de réir mar a scríobhann siad na litreacha cearta.	“Anois, scríobh thusa an focal. Abair amach gach fuaim agus tú ag scríobh”

Athraigh an ceacht ag úsáid na moltaí thuas agus déan focail eile:

m.sh. am, cam, muc, cur, rud, rug, gob

Clúdaíonn na focail seo na fuaimeanna,

c, a, t, m, u, r, d, g, o, b

Bain triail as na focail chaola anois (tá an bhéim anseo ar na gutaí nó athraíonn na consain rud beag – ná húsáid na litreacha t, d nó s):

m.sh. cic, mil, lig, fir, le

Chomh maith leis na fuaimeanna thuas a athchleachtadh clúdaíonn na focail seo - **i, l, f, e, n**

Gach seans go mbeidh níos mó ná ceacht amháin de dhíth leis na fuaimeanna seo uilig a chlúdach ag brath ar ábaltacht na bpáistí.

Is cuma faoi chiall na bhfocal ag an phointe seo, tá an bhéim ar na fuaimeanna. (Is féidir focail a chumadh le húsáid sna ceachtanna seo)

Céim 1: Litir amháin, fuaim amháin
Ceacht 2 Focail a dhéanamh

Fuaimeanna – Athchleachtadh ar na fuaimeanna i gCeacht 1

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Léirigh go randamach litreacha a sheasann d'fhuaimeanna. u d g r a f t b o l	"Táimid ag dul a dhéanamh focal nua."
2	Déan focal ag an leibhéal cuí m.sh. r u d	"Éist go cúramach leis na fuaimeanna atá san fhocal seo."
3	Bog do mhéar go fadálach trasna ar an fhocal agus tú á léamh.	"r u d"
4	Déan cinnte go n-aithníonn an páiste an fhuaim agus nach luaitear ainm na litreach. Ba chóir an fhuaim a rá go haonarach. Bain an ghraiféim ar shiúl	"Más maith liom rud a athrú go fud, cad é an fhuaim a chaithfidh mé a athrú?"
5	Dírigh do mhéar ar an spás folamh. (Abair an focal arís m.sh. 'fud') Iarr ar an pháiste an fhuaim a aithint. Ba chóir í a rá os ard. u d ↑	"Cad é an fhuaim atá de dhíth anseo?" "Cé acu seo a úsáidimid le ____ a scríobh?" (abair an fhuaim arís)
6	Cuidigh leis na páistí níos mó fuaimeanna a dhéanamh. Thiocfadh an ceacht céanna a dhéanamh ach le rud agus rug. Bain triail as focail eile a dhéanamh leo - rud - fud – fod – fad go - gob – bob – tob – tab – lab cat – cam – mac – muc Bain triail as na gutaí caola anois (arís tá an bheim ar na gutaí, ná húsáid s, t, d): Léirigh go randamach litreacha a sheasann d'fhuaimeanna. i c m n - agus déan na focail - cic – mic – nic in – im	Thig linn focail eile a dhéanamh leis na fuaimeanna seo

**Céim 1 : Litir amháin, fuaim amháin agus an Síneadh Fada
Ceacht 3 Ag Déanamh Focal (CGC, CG)**

Fuaimeanna – á ó ú z í é j p h

Beidh béim ar leith ar na gutaí fada sa cheacht seo. Déan an fhuaim chomh fada agus is féidir! Is féidir an ceacht seo a dhéanamh le rang iomlán nó le grúpa beag.

B'fhearr dathanna éagsúla a bheith ar na cártaí le dath a roghnú seachas ainm na litreach a úsáid. Is féidir fosta puipéid a úsáid leis an cheacht a athrú rud beag.

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Taispeáin go randamach na litreacha nó an teaghlaim litreacha a sheasann do gach fuaim sa spriocfhocal. á t	“Táimid ag dul a dhéanamh focal nua. Cad é a thugann sibh faoi deara faoin fhocal/fhuaim seo?” ‘Sin é, tá síneadh fada ar an fhuaim ‘a’. Seo an focal ‘tá’. An gcluín sibh an ‘a’? ‘á’ atá ann. Tá sé fada. Abair chomh fada agus is féidir é!
2	Dírigh do mhéar ar an chéad bhosca fóinéime ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha. Dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluín tú anseo: ‘t á’?”
3	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Déan cinnte nach n-úsáideann na páistí ainmneacha na litreacha. Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart. t	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
4	Dírigh do mhéar ar an dara bosca fóinéime t ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluín tú anseo: ‘t á’?”
5	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)

6	<table border="1"><tr><td>t</td><td>á</td></tr></table> Dírigh do mhéar ar gach graiféim (litir) de réir mar a deir an páiste gach fuaim.	t	á	“Abair gach fuaim”
t	á			
7	Bog do mhéar faoin fhocal. Ba chóir don pháiste an focal a rá go huathoibríoch de réir mar a bhogann tú do mhéar.	“Abair an focal iomlán”		
8	Eiseamláirigh an focal iomlán. Abair gach fuaim agus tú ag scríobh. Déan cinnte go ndeir an páiste gach fuaim os ard de réir mar a scríobhann siad na litreacha cearta.	“Anois, scríobh thusa an focal. Abair amach gach fuaim agus tú ag scríobh”		

Athraigh an ceacht ag úsáid na moltaí thuas agus déan focail eile:

m.sh. lá, cá, mó, ón, tú, zú

Clúdaíonn na focail seo na fuaimeanna -

á, ó, ú, z

Bain triail as na focail chaola (arís tá an bhéim ar an ghuta – ná húsáid s, t, d):

m.sh. ní, jíp, cé, hé, gé

Clúdaíonn na focail seo na fuaimeanna -

í, é, j, p, h

Céim 1: Litir Amháin, Fuaime Amháin agus Síneadh Fada Ceacht 4 Focail a dhéanamh		
Fuaimeanna – Athchleachtadh ar na fuaimeanna sna ceachtanna roimhe seo agus v		
	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Léirigh go randamach litreacha a sheasann d'fuaimeanna. c r f l ú n ó á t v z	“Táimid ag dul a dhéanamh focal nua.”
2	Déan focal ag an leibhéal cuí m.sh. l á n	“Éist go cúramach leis na fuaimeanna atá san fhocal seo.”
3	Bog do mhéar go fadálach trasna ar an fhocal agus tú á léamh.	“l á n”
4	Déan cinnte go n-aithníonn an páiste an fhuaim agus nach luaitear ainm na litreach. Ba chóir an fhuaim a rá go haonarach. Bain an ghraiféim ar shiúl	“Más maith liom <i>lán</i> a athrú go <i>lón</i>, cad é an fhuaim a chaithfidh mé a athrú?”
5	Dírigh do mhéar ar an spás folamh. (Abair an focal arís m.sh. ‘lón’) Iarr ar an pháiste an fhuaim a aithint. Ba chóir í a rá os ard. l _ n ↑	“Cad é an fhuaim atá de dhíth anseo?” “Cé acu seo a úsáidimid le ____ a scríobh?” (abair an fhuaim arís)
6	Cuidigh leis na páistí níos mó focal a dhéanamh: cón – fón – rón – ról - vól rún – túr – úr - zú	Tabhair isteach fuaimeanna eile- Thig linn na focail seo a dhéanamh leis na fuaimeanna céanna.

Taispeáin ‘a/u/o’ agus ‘á/ú/ó’ do na páistí le hidirdhealú a dhéanamh agus le go gcluinfidh na páistí an difear a dhéanann an síneadh fada. (Déan an fhuaim leis an síneadh fada chomh fada agus is féidir): la – lá, (tá ‘á’ mar an gcéanna ach níos faide) lon – lón, mo – mó, tur – túr, cur – cúr

Bain triail as na focail chaola anois le béim ar na gutaí (ná húsáid d, t, s):
me – mé, mil – míl (níl ciall na bhfocal tábhachtach)

Ag Léamh

Céim 1 : Litir amhain, fuaim amháin

CGC, GC, GC, G

- déan liosta de na focail a bheidh na páistí ábalta a léamh sa téacs
- iarr ar na páistí na focail atá ar a gcumas acu a léamh agus léigh thusa na focail eile
- scríobh focail a mhílítear ar chlár bán nó ar leathanach mór lena bplé (focail atá clúdaithe sa chéim seo amháin)
- stad go minic le *ciall* an téacs a phlé

Níl go leor focal ar eolas ag na páistí ag an phointe seo le téacs/leabhar ceart a léamh. Is féidir abairtí a chumadh mar atá thíos le cleachtadh a thabhairt dóibh focail a fheiceáil i gcomhthéacs abairte. Tá sé tábhachtach mar sin go mbogann tú ar aghaidh go gasta chuig an chéad chéim eile.

Scéal/Téacs - Abairtí Cumtha	Focail atá ar eolas
Rug Dan ar an rud <i>sin</i> . “Lig don rud <i>sin</i> !” arsa na fir.	rug, Dan, ar, an, rud, lig, don, rud, na, fir
Tá vól sa zú. Tá nós ag an vól <i>sin</i> ‘vác’ a rá <i>nuair</i> a <i>itheann</i> sé a lón.	tá, vól, nós, sa, zú, ag, an, vác, a, rá, sé, lón
Tá rás mór sa <i>tír inniu</i> . Má tá tú ag <i>iarraidh dul</i> sa rás tóg an fón <i>anois</i>	tá, rás, mór, má, tú, ag, tóg, an, fón
Tá mé ar <i>bís</i> . Tá mé ag <i>dul</i> sa jíp mór le Dan Mór. ‘Cén lá atá <i>ann</i> ?’ arsa Dan. ‘Tá an jíp lán. Tá mé <i>réidh</i> .’	tá, mé, ar, ag, jíp, mór, le, Dan, cén, lá, atá, an, lán

Scéal/Téacs	Focail atá ar eolas
Téacsanna Foilsithe	
Céim ar Chéim Céim 1 – Cé atá ar an Fheirm?	cé, atá, ar, an, tá (athrá síos tríd)
Céim 3 – An Faoileán	an, ar, an, níl, mé, i, mo (athrá)
Céim 3 – Ag Fás	ag, atá, mé, i, mo (athrá síos tríd)
Céim 4 – Boscaí Iontacha	mé, an, rud, a, (athrá síos tríd)
Céim 4 – Tar ar ais, a Hata (Ag Séideadh Leis an Ghaoth)	tar, ar, a, an, go, an, tú, mo, ní, ag, atá

Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta

Céim 1: Litir amháin, fuaime amháin

Earráidí coitianta

- ainmneacha na litreacha a úsáid
- déanamh fuaimeanna agus iad ag cumasc
- ceangail fuaimeanna agus iad ag deighilt
- fuaimeanna na gconsan a shíneadh amach
- buille faoi thuairim a thabhairt ar an fhuaim

Earráid	Páiste	An rud a deir tú
Úsáidtear ainmneacha na litreacha	Is í 'em' an chéad fhuaim san fhocal <i>mac</i>	'Sin ainm na litreach. Cad é an fhuaim a chluin tú?' (Deir an páiste 'm') 'Abair arís é.'
Deirtear an fhuaim chontráilte	Deir an páiste 'muc' in áit 'mac'	Dírigh aird ar an earráid 'u' 'a' atá ann. Bain triail arís as.'
Fágтар fuaime ar lár agus an páiste ag cumasc	Scoilteann an páiste na fuaimeanna i gceart m.sh. 'c a m' ach cuireann sé/sí le chéile é mar 'a m'	'Dúirt tú na fuaimeanna uilig i gceart ach d'fhág tú an ceann seo ar lár. Dírigh do mhéar ar an 'c'. Bain triail arís as.'
Déantar na fuaimeanna a chumasc agus an páiste ag scoilt an fhocail	Deir an páiste 'mu c' in áit 'muc'	'Cluinim dhá fhuaim in 'mu'. Cad é an chéad fhuaim?' (Deir an páiste 'm') 'Abair na fuaimeanna arís.'
Síntear na consain	Deir an páiste 'ca' mar thúsfuaim san fhocal 'cat'	Dírigh do mhéar ar an 'c' 'Bí cúramach, 'c' atá ann, chan 'ca'. Bain triail arís as.'
Tugtar buille faoi thuairim	Deir an páiste 'rud' in áit 'fud'	Dírigh do mhéar ar 'f' 'Bí cúramach, an bhfeiceann tú 'r' san fhocal seo? Bain triail arís as.'

Ag Scríobh

Sna luathchéimeanna seo tá na páistí ag foghlaim an cheangail idir fuaimeanna agus siombailí. Bíonn siad –

- ag coimheád agus ag leanúint na *graiféime* (na litreach) nuair a deir an múinteoir an fhuaim
- ag déanamh na fuaime nuair a bhogann an múinteoir an *ghraiféim* le focal a dhéanamh
- ag cur méire ar gach graiféim agus iad ag rá na fuaime
- ag scríobh na graiféime agus iad ag rá na fuaime de réir mar a dhéanann siad an focal ó chlé go deas

Má tá na scileanna smachta ag na páistí, ba chóir ligean dóibh cleachtadh a dhéanamh ar na focail atá siad i ndiaidh a chur le chéile a scríobh, ag rá gach fóinéime de réir mar a scríobhann siad iad. Ba chóir go mbeadh na graiféimí le feiceáil acu leis an nasc idir an fhuaim agus an tsiombail a dhaingniú. Labhair leis na páistí faoi litreacha a scríobh mar is ceart.

Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta

Faoi dheireadh Chéim 1 ba chóir go mbeadh na páistí ábalta roinnt mhaith focal CGC a litriú mar is ceart.

- Tabhair freagra i gcónaí de réir comhthéacs ar dtús
- Roghnaigh earráid i bhfocal CGC (má tá cuid mhór earráidí ag páiste roghnaigh ceann nó dhó)
- Mol iarracht a dhéanann páistí le focail níos airde ná Céim 1 a scríobh. (Níor chóir na focail seo a cheartú go dtí go bhfuil an chéim sin bainte amach ag an pháiste)

Earráid	Páiste	Freagairt
Úsáidtear an ghraiféim chontráilte	Scríobhann an páiste 'mic' in áit 'mac'	(Dírigh do mhéar ar an fhocal) 'Abair amach na fuaimeanna agus léigh an focal seo.' (Mura gceartaíonn an páiste é díriú do mhéar ar 'i') 'Seo 'i'. Tá 'a' de dhíth orainn.' (Scríobh 'a') 'Seo mar a scríobhaimid 'a'. Anois bain triail as 'mac' a scríobh arís.'
Scríobhtar na graiféimí san ord contráilte	Scríobhann an páiste 'tac' in áit 'cat'	(Dírigh do mhéar ar an 't') 'Cad é an fhuaim a chluin tú anseo?' (Cuir do mhéar faoin fhocal de réir mar a deir tú na fuaimeanna) Mura gceartaíonn an páiste é taispeáin na graiféimí aonaracha dó/di agus iarr air/uirthi an focal a dhéanamh.

Céim 1

Focail aonsiollacha – litir amháin, fuaim amháin

Cló dearg – ón liosta 100 focal is minice i gCorpas Náisiúnta na Gaeilge.

Cló gorm – ón liosta 200 focal is minice, Cló glas – ón liosta 300 focal is minice

Focail aonsiollacha le guta gairid leathan			le guta gairid caol (le clúdach arís i gcéim 5)
cat	mob	a	cic
cam	gob	na	mic
cab	bob	an	nic
lab	bod	gan	lig
cab	poc	am	mil
jab	go	um	fir
cad	do		im
fad	don		le
fud	nod		in
rud	log		ina
rug	gol		i
gur	mo		
cac	mol		
bac	mar		
mac	tar		
muc	dar		
bus	gur		
	cur		

Focail aonsiollacha le guta fada leathan			le guta fada caol (le clúdach arís i gcéim 5)
tá	mór	lúb	cé mé
dá	ón	cúl	é cén
á	ó	rún	gé hé
cá	mó	túr	í níl
lá	nó	dún	ní píb
lár	vól	mú	ríl rím
lán	lón	zú	mín mír
dán	fón	tú	jíp
rá	cón	rún	
rás	rón	mún	
ár			
nár			
vác			

*Tá **s**, **t**, **d** leathan amháin sa chéim seo.

Déantar na gutaí caola agus béim ar na gutaí i gCéim 1. Díreofar aird ar an tionchar a imríonn na gutaí ar na consain i gCéim 5.

*Ná húsáid na focail seo go fóill - *bád, fág, fál, bán, fán, bás, fás* (Tá fuaim sa bhreis ann)

* Ná húsáid na focail seo go fóill -

dó, bó, fód, póg, óg, ól, fós, pós, ró (Ní hionann an 'o' seo agus an 'ó' atá clúdaithe go dtí seo – déanfar an ceann eile i gCéim 5)

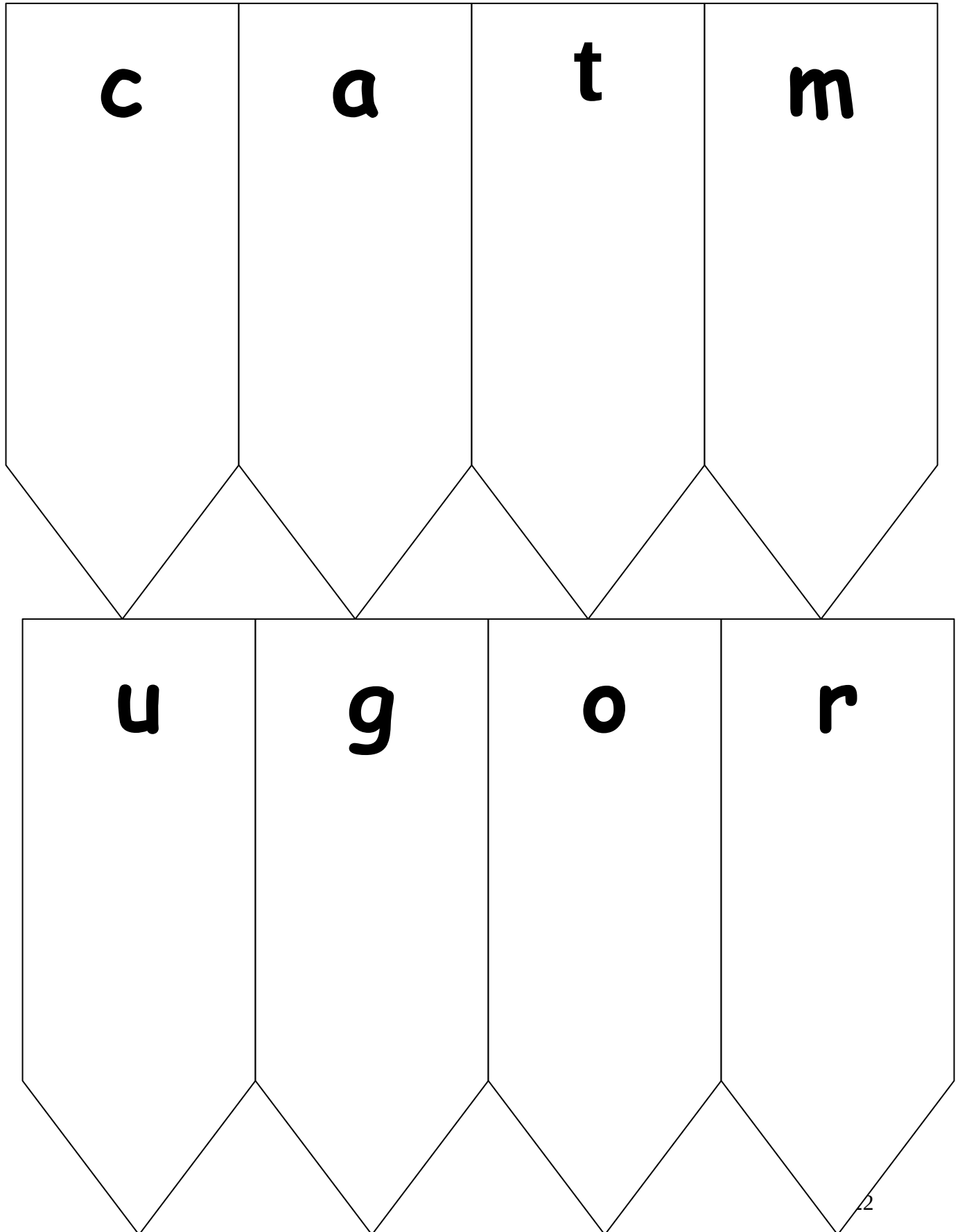
Deachtú - Céim 1

Tá lón ag an rón mór.
Tá mé ag *dul chuig* an zú sa jíp.
Tá cón *agam* don lón.
Tá Cat agus Muc ag cur *Gé* sa jíp.
Tá lúb ar lár.
Tá Lúlú ar an trá.
Tá tú sa zú.
Tá Úna ar an trá.
Is mór an lón atá ag an rón.
Tá cón mór ag an rón dá lón.
Sin í Úna sa jíp.
Tá fón ag an rón.
Tá rún ag rón.
Cén rún é *sin*?
Cad é atá rón a rá?
Tá dán ag Pól.
Ná bac le mac an *rí*.
Ná dún an zú.
Tá an rud ar fad *ann* gan tú.
Tá an cat *is* mó sa zú. Tá an cat *is* lú sa dún.
Tá túr mór ard sa dún.
Tá lón mór ag Muc, dar le Cat.
Tá cón cam ag rón.
Tá an zú sin lán cat.
Tá mac mór ag *Pól Ó Fí*.
Tá mún ar fud an jíp. An cat mór *sin*?
Tá an bus *sin* mór ar fad.
(*Tá an bheim anseo ar na gutaí - clúdófar na consain chaola i gCéim 5*)
Níl ríl ná rím ag na fir *sin*.
Tá im agus mil *agam* don lón.
Cé hí *sin*? *Sin* í Fí.
Tá *Gé* sa jíp *leis* na fir.
Cén jíp atá ag na fir?
Ná lig do na fir sin *dul* sa jíp.

Céim 1 – Ceacht le gaothrán 1

Céim 1 – Ceacht le gaothrán 1. Gearr amach le gaothrán a dhéanamh.

Focail - **cat, cam, mac, muc, mar, gar, gur, cur, tac, mo, go, do**

Céim 1 – Ceacht le gaothráin 2   Focail - tá, lá, lár, lán, lón, fón, rón, rún, dún, dán, mór, mó, mú, zú, tú, lúb, cúil

t

á

l

ó

f

ú

n

d

r

m

z

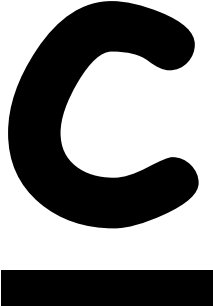
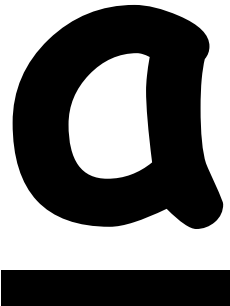
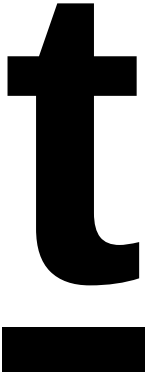
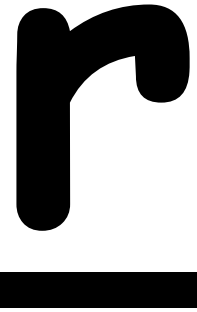
b

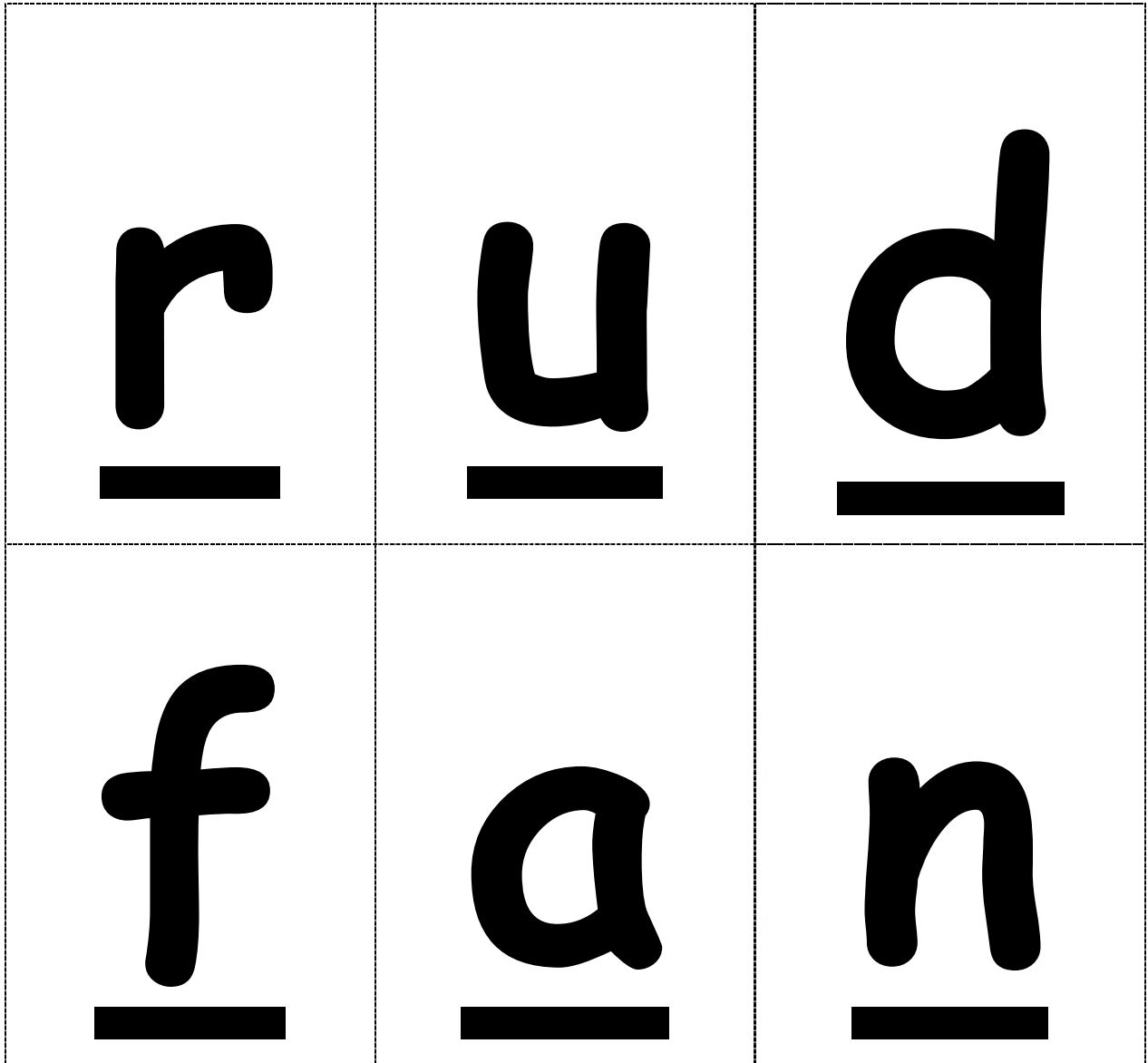
Gearr amach na fuaimeanna seo agus iarr ar na daltaí na focail seo a dhéanamh-

cat, cam, mar, tar, mac

Gearr amach na fuaimeanna seo agus iarr ar na daltaí na focail seo a dhéanamh-

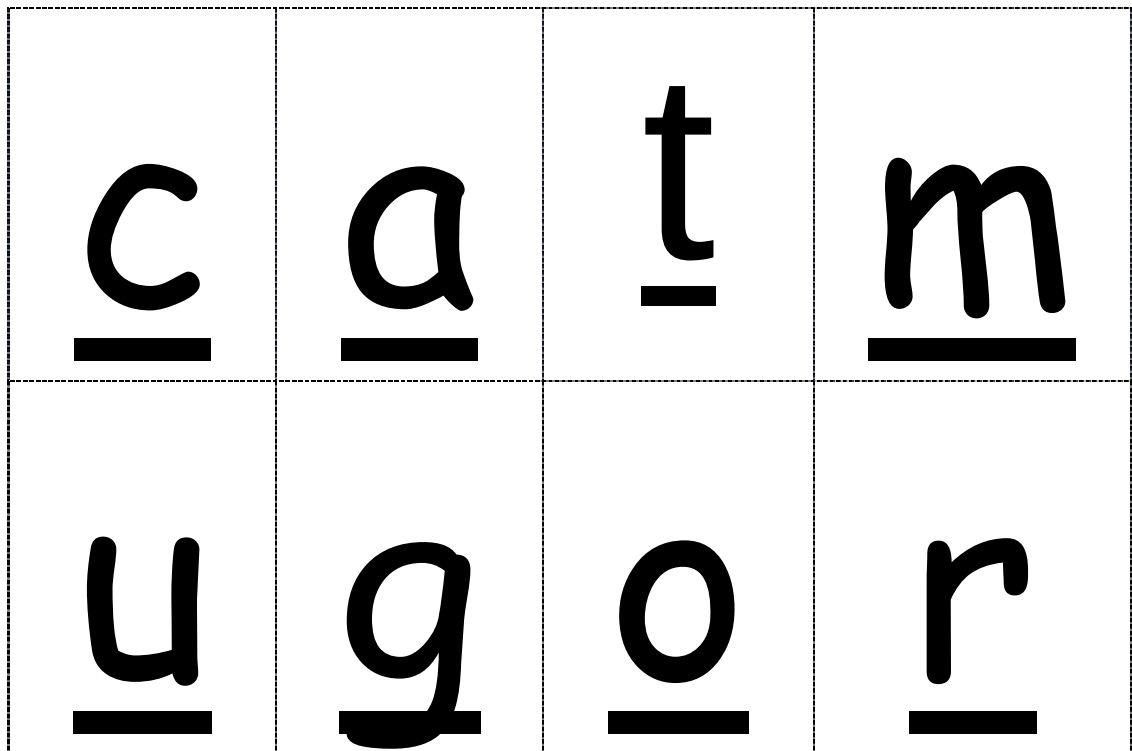
rud, fud, fad, dar, fan, nad, rad, naf

Céim 1 - CGC. CG

Gearr amach na fuaimeanna thíos. Abair amach leis na focail a leanas agus iarr ar na daltaí iad a dhéanamh

tac mo cat go cam do mac muc mar gar gur cur

Gearr amach na litreacha thíos agus déan focail *CGC/GC/CG* leo.
Thig leis na daltaí a gcuid féin a dhéanamh nó abair leo na moltaí ag
bun an leathanaigh a dhéanamh.

<u>t</u>	<u>á</u>	<u>l</u>	<u>n</u>
<u>ó</u>	<u>d</u>	<u>ú</u>	<u>f</u>
<u>r</u>	<u>m</u>	<u>z</u>	<u>b</u>

tá lá lár lán lón fón rón rún dún dán mór
mó mú zú tú lúb cú

lón	mac	rud
rás	rug	mol
lán	gan	mar
vác	mún	vác
dún	más	log
rún	cúl	cón

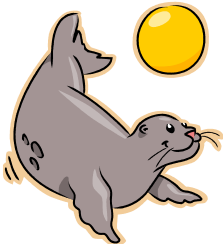
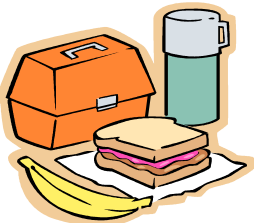
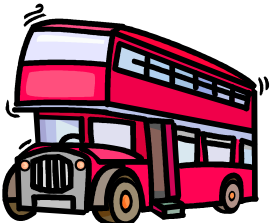
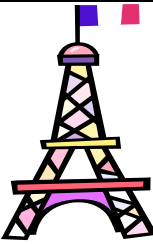
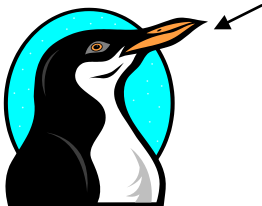
Gearr amach na focail ar an dá leathanach seo agus lig do na daltaí iad a shórtáil de réir guta.

rón	vól	lár
dán	tús	bob
cás	túr	gob
nós	mór	fud
sos	gur	muc
tar	poc	cur
cab	cat	cam

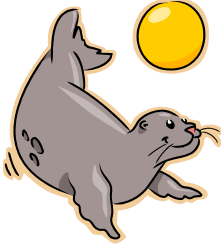
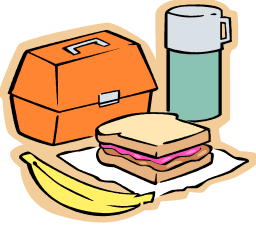
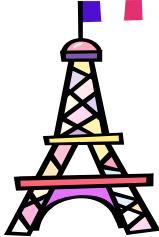
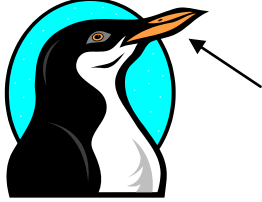
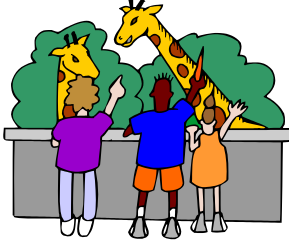
Céim 1

Cuir isteach na fuaimeanna cearta

l r m t b c g z

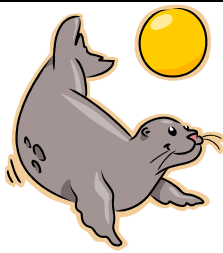
___ ón	___ ón	___ us
___ at	___ úr	___ uc
___ ob	___ ás	___ ás
___ án	___ ár	___ ú

a á o ó u ú

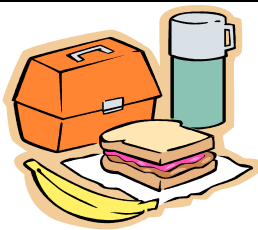
r _ n	l _ n	b _ s
c _ t	t _ r	m _ c
g _ b	c _ s	r _ s
l _ n	l _ r	z _

n c s t r b

ró ____

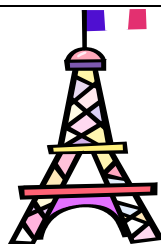
ló ____

bu ____

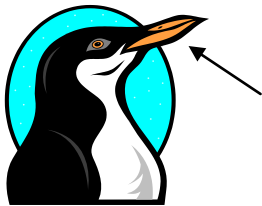
ca ____

tú ____

mu ____

go ____

cá ____

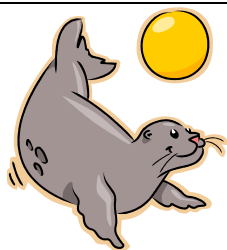
cá ____

lá ____

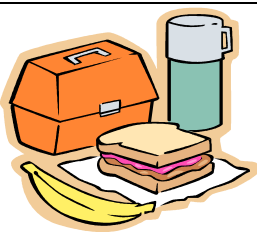

lá ____

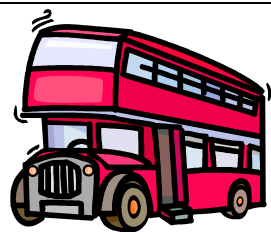
ó r n

— — —

n ó l

— — —

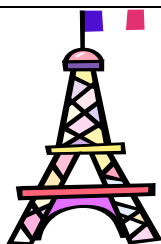
s u b

— — —

a t c

— — —

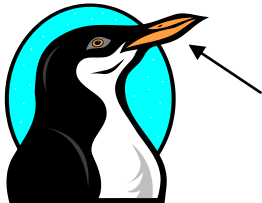
ú r t

— — —

c m u

— — —

o b g

— — —

s á c

— — —

á s r

— — —

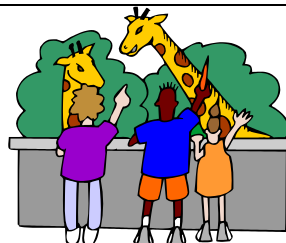
n á l

— — —

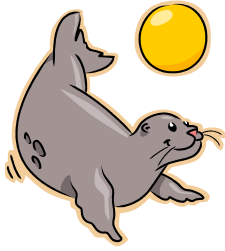
r á l

— — —

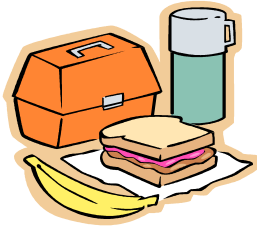

ú z

— —

— — —

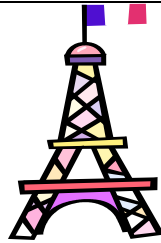
— — —

— — —

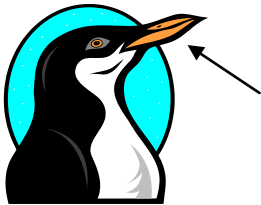
— — —

— — —

— — —

— — —

— — —

— — —

— — —

— — —

— — —

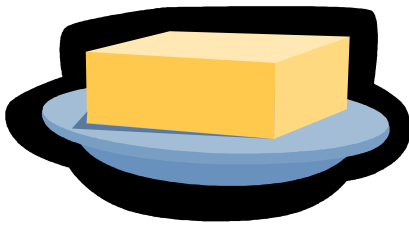
g j f c

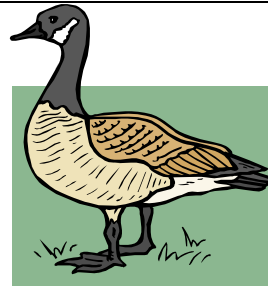
___ ir

___ ic

im

___ é

___ íp

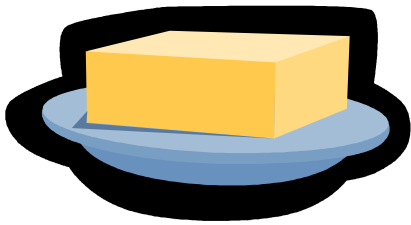
e é i í

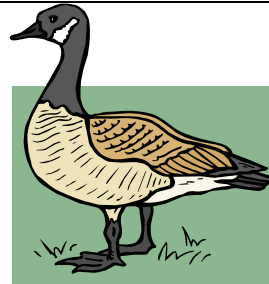
f _ r

c _ c

_ m

g _

j _ p

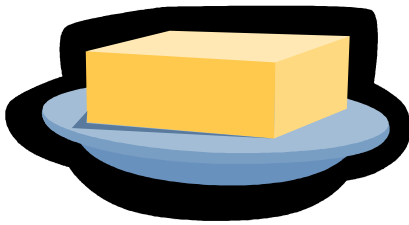
c m p r g

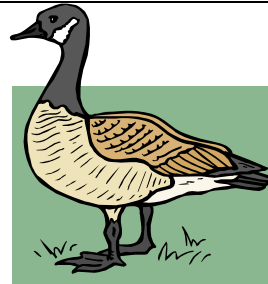
fi ____

ci ____

i ____

____é

jí ____

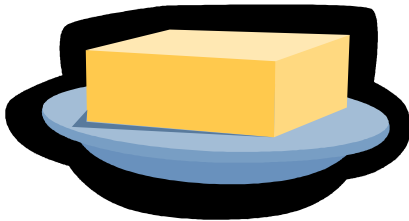
c g i f r í p j m é

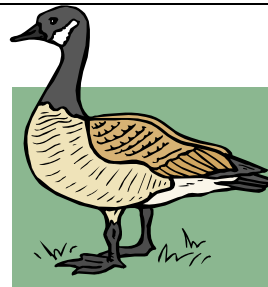
— — —

— — —

— —

— —

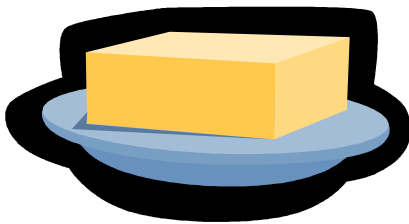
— — —

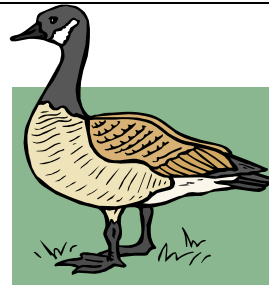
— — —

— — —

— — —

— —

— — —

Céim 1   Ag Déanamh Focal : Litir amháin fuaim amháin (CGC, CG)

An dtig leat focail eile a aimsiú?

Is féidir na graiféimí a leanas a thabhairt do dhaltai Rang 2 a bhfuil deacracht acu cuimhneamh ar ghraiféimí (an chomhartha a léiríonn an fhuaim).

c	t	a	m	b	u	f	o	d	i	g	e	i
n	l	r	á	p	é	s	ú	ó	t	h	í	j
v	x	z										

c	t	a	m	b	u	f	o	d	i	g	e	i
n	l	r	á	p	é	s	ú	ó	t	h	í	j
v	x	z										

c	t	a	m	b	u	f	o	d	i	g	e	i
n	l	r	á	p	é	s	ú	ó	t	h	í	j
v	x	z										

Fónaí na Gaeilge

Fiosrú Focal

Céim 2

Ceachtanna agus Cur Chuige

Banc Focal

Gníomhaíochtaí

Clár

Céim 2

Intreoir.....	3-5
Ceachtanna.....	6-10
Ag Léamh agus ag Scríobh.....	11-14
Banc Focal.....	15-16
Abairtí Deachtaithe.....	17
Gníomhaíochtaí do Chéim 2.....	18-25

Cuir síos ar Chéim 2

Dhá Chonsan le Chéile (GCC, CCG, CGCC, CCGC, CCGCC)
ard, grá, masc, brón, spórt

Focail aonsiollacha le dhá chonsan ag teacht le chéile. Pléifear na consain uilig agus na gutaí uilig. Seasann litir amháin d'fhuaime amháin.

Céim 2

1. Cúlra agus Fuaimeanna i gComhthéacs

Leantar le cód litrithe na Gaeilge i gCéim 2. Níor chóir tosú ar an chéim seo gan dúshraith bheith ag na daltaí san fheasacht fhóineolaíoch agus Céim 1 agus an t-eolas sin a dhaingniú ar aon dul le foghlaim an chóid. Is cuma mura bhfuil na daltaí iomlán cinnte faoi Chéim 1 ba chóir leanúint ar aghaidh chuig Céim 2. Clúdófar an t-eolas céanna anseo ach beidh réimse níos mó focal ann le húsáid. Arís, tá ciall agus tuiscint ríthábhachtach ag daltaí sa phróiseas foghlama ach go háirithe sa dara teanga. Mar sin, tá gach fuaim le bheith i gcomhthéacs an fhocail agus gach focal i gcomhthéacs abairte. Tá dlúthcheangail idir an mhodh teagaisc seo agus an léitheoireacht agus an teoiric ann go dtiocfaidh daltaí i dtaithí ar an chód i gcomhthéacs na léitheoireachta.

Is iad na léitheoirí is minice a léann na léitheoirí is fearr!

2. Ag Foghlaim na Léitheoireachta agus an Litrithe sa Ghaeilge

Ní hionann foghlaim na Gaeilge agus foghlaim an Bhéarla. Tá gnéithe sa Ghaeilge nach bhfuil sa Bhéarla agus a mhalairt. Ar an dóigh chéanna tá straitéisí a oibríonn i dteagasc chód an Bhéarla nach n-oibríonn don Ghaeilge.

Tionchar na Gramadaí ar Litriú na Gaeilge

Ní féidir amharc ar fhocail Ghaeilge mar aonaid iontu féin nuair a athraíonn siad go minic de réir comhthéacs gramadaí

m.sh. tuiséal ginideach, séimhiú, urú agus uimhir iolra.

Má fhoghlaimíonn daltaí focail ó radharc mar aonaid mar a rinneadh go traidisiúnta tiocfaidh siad ar na focail sin i gcomhthéacs sa léitheoireacht ach iad go hiomlán athraithe agus gan aithint. Ní hiontas ar bith é mar sin go mbíonn deacracht ag daltaí leis an léitheoireacht agus leis an litriú sa Ghaeilge agus iad ag foghlaim ar an dóigh seo. Is chuige seo atá Fónaic na Gaeilge fite le teagaisc na gramadaí agus míniú agus fiosrúchán le déanamh ar na fuaimeanna seo a bhaineann le rialacha gramadaí.

An Síneadh Fada i gCéim 2

Beidh seans ag na daltaí athchleachtadh a dhéanamh ar an eolas atá acu ó Chéim 1 ar an síneadh fada.

Leathan agus Caol

Gné eile a bhaineann go háirithe leis an Ghaeilge ná consain leathana agus chaola. Téann na gutaí leathana, *a, o, u*, agus na gutaí caola, *e, i*, i bhfeidhm ar an chonsan atá in aice leo agus athraíonn fuaim an chonsain dá réir. Tá seo iontach soiléir le leithéidí *s, d, t, bh, mh, dh*. Ach tá sé

amhlaidh leis na consain eile fosta. Ní hionann an 'n' san fhocal 'na' agus san fhocal 'ní'. In amanna tá sé níos fusa seo a léiriú i lár focail 'bána' agus 'bainne'.

Sa mhodh teagaisc seo tá na ceachtanna ar na consain leathana scartha ó na ceachtanna ar na consain chaola. Is trí eiseamláiriú agus normálú a dhéanfaidh na páistí idirdhealú idir na fuaimeanna seo. Beidh sé níos fusa má deirtear na fuaimeanna i gcomhthéacs an fhocail. Clúdófar gach fuaim i gCéim 1 agus 2 ach beidh an bhéim ar na gutaí caola anseo agus ní ar na consain. B'fhearr na litreacha s, d, t, a sheachaint sa chéim seo go fóill nó tá an difear róshuntasach agus níl na páistí reidh don phlé ar chaol/leathan go fóill. Beidh taithí ag na páistí ar na fuaimeanna seo i bhfocail radhairc ach ní gá dul isteach sa scéal go fóill. Tá béim ar na consain leathana go dtí Céim 5 nuair a amharcfar go mion ar chaol agus leathan mar ghné thábhachtach den Ghaeilge. Ná déan dearmad go rachaidh tú trí na Céimeanna 1 go 4 go measartha gasta chuig na focail thábhachtacha atá de dhíth i gCéimeanna 5/6.

3. Réasúnaíocht agus Eolas

Le seans a thabhairt do na páistí focail níos faide ina bhfuil struchtúr níos casta a léamh agus a litriú le go mbeidh siad ábalta focail a léamh agus a litriú go beacht agus go muiníneach.

- go seasann litreacha d'fhuaimeanna
- go seasann litir amháin d'fhuaim amháin le focail CCGC, CGCC, CCG, GCC, CCGCC

4. Scileanna

- fuaimeanna (fóinéimí) i bhfocail a dheighilt
- fóinéimí i bhfocail a chumasc
- fóinéimí a mhúnlú

5. Foghlaim

Beidh na páistí níos muiníní sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht; beidh siad ábalta focail a léamh i dtéacsanna; beidh siad ábalta focail nua a dhéanamh; beidh siad ábalta focail CGC, GC, CG, G, CCGC, CGCC, CCG, GCC, CCGCC a scríobh sa scríbhneoireacht neamhspleách.

6. Pointí Teagaisc

Níl eolas nua ar bith sa Chéim seo, ach daingniú ar an eolas a bhí i gCéim 1. Is féidir, mar sin féin, go mbeidh deacrachtaí ag cuid de na páistí focail

níos faide a chumasc. Aimsigh oiread téacsanna agus is féidir ag an phointe seo le neart taithí a thabhairt do na páistí sa léitheoireacht. Beidh sé ina chuidiú ag cuid de na páistí an chéad dá litir a chumasc agus an chuid eile a chur leo ceann ar cheann,

m.sh. f o r c

f o - fo - fo r - for c - forc

Tá sé tábhachtach go gcumascann na páistí na focail seo go huathoibríoch le go mbeidh líofacht acu. Ach, ag an tús, beidh deighilt agus cumasc ann le gach fuaim os ard. Ba chóir a mholadh do na páistí an próiseas seo a dhéanamh go huathoibríoch le go mbeidh súlaithne acu ar na focail.

7. Gníomhaíochtaí:

- focail a dhéanamh m.sh. ar chearnóga páipéir, le litreacha maighnéadacha, nó le cártaí fóinéime
- focail a chumadh, in amanna focail gan chiall
- focail a chuardach i dtéacsanna
- focail a mheaitseáil atá cosúil lena chéile, m.sh. lú, clú, rón, brón
- focail a úsáid sa scríbhneoireacht phearsanta

8. Áiseanna

don mhúinteoir - *clár maighnéadach/clár mór bán, litreacha maighnéadacha, puipéid, clár cailce, cártaí le litreacha, cártaí le focail, cártaí le pictiúir.*

do na páistí - *cláir bheaga bhána, marcóirí, glantóirí (ciarsúir), tráidirí.*

9. Nóta Tábhachtach

Ná caith barraíocht ama ag an chéim seo. Tá an t-eolas rótheoranta le téacsanna fiúntacha a léamh go neamhspleách. Cuirfear leis an eolas agus leis na scileanna seo sna céimeanna a thagann ina dhiaidh.

10. Ar Aghaidh Leat!

Céim 2: Litir amháin, fuaim amháin
Ceacht 1 Focail níos faide a dhéanamh (GCC, CCG)

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Taispeáin go randamach na litreacha nó an teaghlaim litreacha a sheasann do gach fuaim sa spriocfhocal. o l c	“Táimid ag dul a dhéanamh focal inniu.” “Tosóimid leis an fhocal” (abair an focal) m.sh. ‘olc’
2	Dírigh do mhéar ar an chéad bhosca fóinéime ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírich do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘o l c?’
3	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Déan cinnte nach n-úsáideann na páistí ainmneacha na litreacha. (Mura dtig leo méar a dhíriú ar an rud ceart úsáid dathanna difriúla, uimhreacha nó bealach éigin eile le hidirdhealú a dhéanamh.) Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart. o	‘Cé acu seo a úsáidimid le .... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
4	Dírigh do mhéar ar an dara bosca fóinéime o ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírich do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘o l c?’
5	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le .... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)

6	Dírigh do mhéar ar an tríú bosca fóinéime o l ← Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírig do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘o l c?’
7	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an graiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
8	o l c Dírigh do mhéar ar gach graiféim (litir) de réir mar a deir an páiste gach fuaim.	“Abair gach fuaim”
9	Bog do mhéar faoin fhocal. Ba chóir don pháiste an focal a rá go huathoibríoch de réir mar a bhogann tú do mhéar.	“Abair an focal iomlán”
10	Eiseamláirigh an focal iomlán. Abair gach fuaim agus tú ag scríobh. Déan cinnte go ndeir an páiste gach fuaim os ard de réir mar a scríobhann siad na litreacha cearta.	“Anois, scríobh thusa an focal. Abair amach gach fuaim agus tú ag scríobh”

Déan an ceacht céanna leis na focail art, ort, arc, ord, alt

Céim 2: Litir amháin, fuaim amháin
Ceacht 2 Ag déanamh focal níos faide

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Taispeáin go randamach na litreacha nó an teaglaím do na litreacha a sheasann do gach fuaim sa spriocfhocal. c f r o	“Táimid ag dul a dhéanamh focal inniu.” “Tosóimid leis an fhocal” (abair an focal) m.sh. ‘forc’
2	Dírigh do mhéar ar an chéad bhosca fóinéime ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nadúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluineann tú anseo: ‘f o r c?’
3	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Déan cinnte nach n-úsáideann na páistí ainmneacha na litreacha. (Mura dtig leo méar a dhíriú ar an rud ceart úsáid dathanna difriúla, uimhreacha nó bealach éigin eile le hidirdhealú a dhéanamh.) Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart. f	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
4	Dírigh do mhéar ar an dara bosca fóinéime f ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nadúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú a rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluineann tú anseo: ‘f o r c?’
5	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an graiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)

6	Dírigh do mhéar ar an tríú bosca fóinéime <table><tr><td>f</td><td>o</td><td></td><td></td></tr></table> ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírich do mhéar faoin fhuaim agus tú a rá.	f	o			“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluineann tú anseo: ‘f o r c?’
f	o					
7	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an graiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)				
8	Dírigh do mhéar ar an cheathrú bosca fóinéime <table><tr><td>f</td><td>o</td><td>r</td><td></td></tr></table> ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírich do mhéar faoin fhuaim agus tú a rá.	f	o	r		“Abair gach fuaim”
f	o	r				
9	<table><tr><td>f</td><td>o</td><td>r</td><td>c</td></tr></table> Dírigh do mhéar ar gach graiféim (litir) de réir mar a deir an páiste gach fuaim.	f	o	r	c	“forc”
f	o	r	c			
10	Bog do mhéar faoin fhocal. Ba chóir don pháiste an focal a rá go huathoibríoch de réir mar a bhogann tú do mhéar.	“Abair an focal iomlán”				
11	Eiseamláirigh an focal iomlán. Abair gach fuaim agus tú ag scríobh. Déan cinnte go ndeir an páiste gach fuaim os ard de réir mar a scríobhann siad na litreacha cearta.	“Anois, scríobh thusa an focal. Abair amach gach fuaim agus tú ag scríobh”				

Bain triail as folc, corc, gort, port, dorn, carn, bor

Céim 2: Litir amháin, fuaime amháin
Ceacht 3 Ag déanamh focal –
focail le ciall agus focail gan ciall

Cuidíonn an ceacht seo le focail níos faide a léamh ina bhfuil níos mó ná siolla amháin agus ar féidir iad a dheighilt ina gcodanna nach bhfuil ciall ar bith leo.

m.sh. ‘ban’ ‘al’ ‘tra’

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Léirigh go randamach litreacha a sheasann d'fhuaimneanna. p o c s t a l n r m	“Táimid ag dul a dhéanamh focal nua.”
2	Déan focal ag an leibhéal cuí m.sh. p o r t	“Éist go cúramach leis na fuaimeanna atá san fhocal seo.”
3	Bog do mhéar go fadálach trasna ar an fhocal agus tú á léamh.	“p o r t”
4	Déan cinnte go n-aithníonn an páiste an fhuaim agus nach luaitear ainm na litreach. Ba chóir an fhuaim a rá go haonarach. Bain an ghráiféim ar shiúl	“Más maith liom <i>port</i> a athrú go <i>gort</i>, cad é an fhuaim a chaithfidh mé a athrú?”
5	Dírigh do mhéar ar an spás folamh. (Abair an focal arís m.sh. ‘gort’) Iarr ar an pháiste an fhuaim a aithint. Ba chóir í a rá os ard. o r t ↑	“Cad é an fhuaim atá de dhíth anseo?” “Cé acu seo a úsáidimid le ____ a scríobh?” (abair an fhuaim arís)
6	Cuidigh leis na páistí níos mó fuaimeanna a dhéanamh. Thiocfadh an ceacht céanna a dhéanamh ach le pram agus prag. Bain triail as focail eile a dhéanamh leo - pram – tram – trom truc – pluc – plúr glac – glas – glan – glún Focail chaola – blí - blé glic – bric	Thig linn focail eile a dhéanamh leis na fuaimeanna seo

Ag Léamh

Céim 2 : Litir amhain, fuaim amháin

- déan liosta de na focail a bheidh na páistí ábalta a léamh sa téacs
- cuir i gcuimhne do na páistí go dtig leo cuid mhór focal a léamh anois
- mínigh do na páistí go mbeidh tú ag cuidiú leo
- iarr ar na páistí na focail atá ar a gcumas acu a léamh agus léigh thusa an chuid eile
- scríobh focail a mhílítear ar chlár bán nó ar leathanach mór lena bplé (focail atá clúdaithe i gCéim 1 agus 2 amháin)
- stad go minic le *ciall* an téacs a phlé

Níl go leor focal ar eolas ag na páistí ag an phointe seo le téacs/leabhar ceart a léamh. Is féidir abairtí a chumadh mar atá thíos le cleachtadh a thabhairt dóibh focail a fheiceáil i gcomhthéacs abairte. Tá sé tábhachtach mar sin go mbogann tú ar aghaidh go gasta chuig an chéad chéim eile.

Scéal/Téacs	Focail atá ar eolas
Tá frog go fras sa <i>loch</i> mór glas Glug glug glug san <i>uisce deas</i> Cé sin <i>anois</i> ? “Bí <i>cúramach</i> , a stór!” Slog, slog a <i>rinne</i> frog mór.	tá, frog, go, fras, sa, mór, glas, glug, san, cé, sin, bí, a, stór, slog
Tá cás mór <i>agam</i> , Is é atá <i>trom</i> . Tá mo <i>leabhar</i> is mo lón <i>ann</i> , Is <i>iad</i> atá <i>liom</i> .	tá, cás, mór, is, é, atá, trom, mo, lón,
Tá bróg ag Broc, Is <i>déanann</i> sí trup <i>déanann</i> sí flop agus <i>déanann</i> sí flup. Trup trap a <i>rinne</i> Broc gan stad Ag <i>siúl</i> is ag <i>rith</i> an lá ar fad	tá, bróg, ag, Broc, is, sí, trup, flop. agus, flup, trup. trap, gan, stad, ag, an, lá, ar, fad

Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta

Céim 2: Litir amháin, fuaim amháin

Earráidí coitianta

- ainmneacha na litreacha a úsáid
- fuaimeanna a fhágáil ar lár agus iad ag cumasc
- ceangail fuaimeanna agus iad ag deighilt
- fuaimeanna na gconsan a shíniú amach
- buille faoi thuairim a thabhairt ar an fhuaim
- fuaim a fhágáil ar lár ar fad

Meancóg	Páiste	An rud a deir tú
Cumascann an páiste dhá fhuaim	Deir an páiste 'ol' in áit 'o l c' san fhocal 'olc'	"Dúirt tú 'ol'. Sin dhá fhuaim. Cad é an chéad fhuaim in 'ol'? Deir an páiste 'o'. "Abair an fhuaim sin arís."
Fágann an páiste fuaim ar lár	Léann an páiste fuaimeann scartha mar is ceart ach, fágann sé/sí fuaim ar lár agus é/í ag cumasc, <i>m.sh.</i> 'tom' in áit 'trom'	Dírigh aird ar an 'r' Abair arís é.
Tugtar buille faoi thuairim	Deir an páiste 'glas' in áit 'glac'	Dírigh do mhéar ar 'c' 'Dá mba rud é gur 'glas' a bhí ann bheadh 's' anseo."

Ag Scríobh

Sna luathchéimeanna sa scéim seo tá na páistí ag foghlaim an cheangail idir fuaimeanna agus siombailí. Bíonn siad –

- ag coimheád agus ag leanúint na *ngraiféimí* (na litreacha) nuair a deir an múinteoir an fhuaim
- ag déanamh na fuaime nuair a bhogann an múinteoir an *ghraiféim* le focal a dhéanamh
- ag cur méire ar gach graiféim agus iad ag rá na fuaime
- ag scríobh na graiféime agus iad ag rá na fuaime de réir mar a dhéanann siad an focal ó chlé go deas

Má tá na scileanna smachta ag na páistí ba chóir ligean dóibh cleachtadh a dhéanamh ar na focail atá siad i ndiaidh a chur le chéile a scríobh, ag rá gach fóinéime de réir mar a scríobhann siad í. Ba chóir go mbeadh na graiféimí le feiceáil acu leis an nasc idir an fhuaim agus an tsiombail a dhaingniú.

Labhair leis na páistí faoi litreacha a scríobh mar is ceart.

Freagairt d'Earraidí Scríbhneoireachta

Faoi dheireadh Céim 2 ba chóir go mbeadh na páistí ábalta roinnt mhaith focal CGC, GC, CG, CGCC, CCGC, CCGCC a litriú mar is ceart.

- Tabhair freagra i gcónaí de réir comhthéacs ar dtús
- Roghnaigh earraidí atá clúdaithe i gCéim 1 agus 2 (má tá cuid mhór earraidí ag páiste roghnaigh ceann nó dhó)
- Mol iarracht a dhéanann páistí le focail níos airde ná Céim 1 agus 2 a scríobh. (Níor chóir na focail seo a cheartú go dtí go bhfuil an chéim sin bainte amach ag an pháiste)

Earráid	Páiste	Freagairt
Úsáidtear an ghraiféim chontráilte	Scríobhann an páiste 'clór' in áit 'clár'	(Dírigh do mhéar ar an fhocal) 'Abair amach na fuaimeanna agus léigh an focal seo.' (Mura gceartaíonn an páiste é dírich do mhéar ar 'ó') 'Seo 'ó'. Tá 'á' de dhíth orainn.' (Scríobh 'á') 'Seo mar a scríobhaimid 'á'. Anois bain triail as 'clár' a scríobh arís.'
Scríobhtar na graiféimí san ord contráilte	Scríobhann an páiste 'trat' in áit 'tart'	(Dírigh do mhéar ar an 'r') 'Cad é an fhuaim a chluin tú anseo?' (Cuir do mhéar faoin fhocal de réir mar a deir tú na fuaimeanna) Mura gceartaíonn an páiste é taispeáin na graiféimí aonaracha dó/di agus iarr air/uirthi an focal a dhéanamh.

Céim 2

Litir amháin, fuaim amháin. Focail Aonsiollacha

Níl mórán samplaí sa Ghaeilge nó i leabhair na bpáistí de na focail seo. Mar sin clúdaigh go gasta iad agus lean ar aghaidh!

GCC		
ort ord olc	art arc	alt ard

CGCC		
carn cart tart calc lasc masc Cásc marc bard banc mant	port gort corc cosc dorc torc forc bord tost post folt folc dorn sorn sonc gonc	pulc bulc sult punt

CCG	
grá trá crá plá spá stá	tlú brú clú crú

CCGC						
blas plab plac brat stad pras pram glas glan glac grad graf gram	tram crap fras srac sram sran smac scar snap snag snas slad slam slap clab slat dram	blár prás stát slán clár stán smál spád spás spág grág tlás	crot slog clog scol frog froc glob grod trom broc stop stoc bloc plob plod	drón clón srón brón	flup drud smug smut club pluc blub-blub glug tlus trup truc	stúr plúr blús

CCCGC agus CCGCC	
strus planc spalp splanc	franc flosc blosc spórt

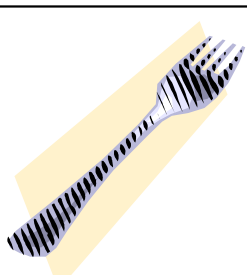
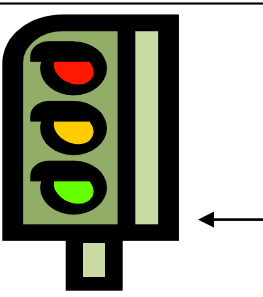
CCG, CCGC, CCGCC caol – le clúdach i gCéim 5		
<i>blí</i> <i>brí</i> <i>plé</i> <i>clé</i> <i>dlí</i>	<i>bríd</i> <i>spíd</i>	<i>smig</i> <i>plimp</i> <i>glic</i> <i>bric</i> <i>smid</i> <i>slim</i>

Deachtú - Céim 2

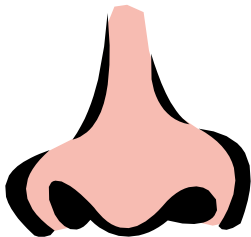
Tá an frog sin glas.
Is mór an spás *atá* ag Frog Mór Glas.
Tá pram cam ag Pam.
Tá masc *agam*. Masc mór glas.
Tá folt ort. Folt mór glas.
Ná glac an pram *sin*, tá *sé* trom.
Tá mé ar an tram ag *dul chuig* an trá.
Stad *de sin*! Ná *déan* trup.
Tá an trá sin glan. Níl sé lán cac *anois*.
Tá lón mór ag frog. Lón mór glas.
Tóg an plúr sin le forc.
Tá mo spád *agam* ar an trá.
Tá grád ard *agat*. Níl strus ort *anois*.
Tá an bus agus an tram sa rás mór.
Tá trup mór ard ag an snag sin.
Ná stán ar an spás sin.
Slán le Frog agus le Broc.
Is maith le Frog plúr glas. *Is maith* le Broc plúr glan.
Tá post *maith* ag Broc. Post *maith* gan strus.
"Tá tart *orm*," *arsa* Frog.
Tá spórt mór ar an trá.
"Glan an pram *sin*," *arsa* Sam.
Tá frog ina dorn ag Clár.
Tá marc mór ard ag Pól.
Tá sult agus spórt sa tram sin má tá spás *ann*.
Tá snag ort. Tá *seo* glan, ól é.
Stán an frog ar an rón. *Nach* tú atá mór.

Tá smál mór ar do smig.
Níl brú ort. Ná bí *faoi* strus.
Tá mil agus im *agam*.
Tá Bríd ag plé *leis* an dlí.

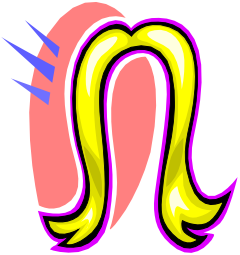
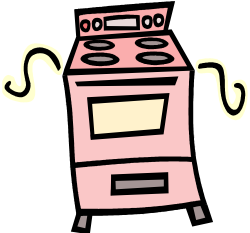
Cártaí Graiféime – Céim 2

	<u>b</u>	<u>r</u>	<u>ó</u>	<u>n</u>
	<u>f</u>	<u>r</u>	<u>o</u>	<u>g</u>
	<u>f</u>	<u>o</u>	<u>r</u>	<u>c</u>
	<u>m</u>	<u>a</u>	<u>s</u>	<u>c</u>
	<u>g</u>	<u>!</u>	<u>a</u>	<u>s</u>

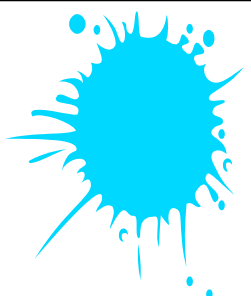
Cártaí Graiféime - Céim 2

	<u>d</u>	<u>o</u>	<u>r</u>	<u>n</u>
	<u>s</u>	<u>l</u>	<u>á</u>	<u>n</u>
	<u>s</u>	<u>r</u>	<u>ó</u>	<u>n</u>
	<u>p</u>	<u>r</u>	<u>a</u>	<u>m</u>
	<u>t</u>	<u>r</u>	<u>o</u>	<u>m</u>

Cártaí Graiféime – Céim 2

	<u>f</u>	<u>o</u>	<u>l</u>	<u>t</u>
	<u>t</u>	<u>a</u>	<u>r</u>	<u>t</u>
	<u>b</u>	<u>a</u>	<u>n</u>	<u>c</u>
	<u>s</u>	<u>o</u>	<u>r</u>	<u>n</u>
	<u>b</u>	<u>r</u>	<u>o</u>	<u>c</u>

Cártaí Graiféime – Céim 2

	<u>b</u>	<u>l</u>	<u>o</u>	<u>c</u>
	<u>s</u>	<u>t</u>	<u>a</u>	<u>d</u>
	<u>s</u>	<u>p</u>	<u>á</u>	<u>d</u>
	<u>g</u>	<u>r</u>	<u>a</u>	<u>f</u>
	<u>s</u>	<u>m</u>	<u>á</u>	<u>l</u>

Céim 2 Ag Déanamh Focal : Focail níos faide (GCC, CGCC, CCGC)

<u>o</u>	<u>t</u>	<u>r</u>	<u>d</u>
<u>a</u>	<u>c</u>	<u>l</u>	<u>f</u>
<u>m</u>	<u>s</u>	<u>t</u>	<u>n</u>
<u>g</u>			

ort ard olc folt tart tost tart tost lasc slog graf franc ord arc alt masc forc
sorn frog snag flos

Céim 2 Ag Déanamh Focal : Focail níos faide (GCC, CGCC, CCGC)

<u>u</u>	<u>g</u>	<u>!</u>	<u>g</u>
<u>a</u>	<u>b</u>	<u>n</u>	<u>c</u>
<u>p</u>	<u>t</u>	<u>r</u>	<u>s</u>
<u>m</u>			

glug
glan

banc
glas

punt

slam

pluc

truc

pram

planc

tram

sult

gram

trup

Céim 2 Ag Déanamh Focal : Focail níos faide (GCC, CGCC, CCGC)

<u>ú</u>	<u>b</u>	<u>r</u>	<u>ó</u>
<u>á</u>	<u>n</u>	<u>p</u>	<u>!</u>
<u>g</u>	<u>t</u>	<u>s</u>	<u>c</u>
<u>d</u>			

brú clár plúr blús spád clú stán brón trá grá clár srón clón spág

Céim 2 - Úsáid na graiféimí a leanann le fuaim amháin a athrú gach úr le focal nua a dhéanamh.

masc - marc - mart - tart - tasc - lasc - masc

trom - tram - pram - pras - fras - frog - trog - trom

<u>m</u>	<u>a</u>	<u>s</u>	<u>c</u>
<u>r</u>	<u>t</u>	<u>t</u>	<u>l</u>
<u>t</u>	<u>r</u>	<u>o</u>	<u>m</u>
<u>a</u>	<u>p</u>	<u>s</u>	<u>f</u>
<u>o</u>	<u>g</u>		

Fónaí na Gaeilge

Fiosrú Focal

Céim 3

Ceachtanna agus Cur Chuige

Banc Focal

Gníomhaíochtaí

Clár

Céim 3

Intreoir.....	3-5
Ceachtanna.....	6-10
Ag Léamh agus ag Scríobh.....	11-14
Banc Focal.....	15-16
Abairtí Deachtaithe.....	17
Gníomhaíochtaí do Chéim 3.....	18-25

Cuir síos ar Chéim 3

Focail Ilsiollacha

Seasann litir amháin d'fhuaime amháin.

m.sh. hata, blasta, urlár, banaltra

s p a r á n

Is féidir caol agus leathan a phlé nuair atá na daltaí réidh.

Céim 3

1. Cúlra agus Fuaimeanna i gComhthéacs

Leantar le cód litrithe na Gaeilge i gCéim 3. Níor chóir tosú ar an chéim seo gan dúshraith a bheith ag na daltaí san fheasacht fhóineolaíoch, Céim 1 agus Céim 2 agus an t-eolas sin a dhaingniú go comhthreomhar le foghlaim an chóid. Is cuma mura bhfuil na daltaí iomlán cinnte faoi Chéim 1 nó 2 ba chóir leanúint ar aghaidh chuig Céim 3. Tá eolas nua anseo maidir le focail ilsíollacha ach níl difear ar bith idir an dóigh a láimhseálar iad agus focail i gCéim 1. Níl difear ar bith idir **Tá mé mór** agus an focal **ban-al-tra**. Clúdófar an t-eolas céanna a bhí i gCéimeanna 1 agus 2 anseo fosta ach beidh réimse níos mó focal ann le húsáid. Arís, tá ciall agus tuiscint ríthábhachtach ag daltaí sa phróiseas foghlama ach go háirithe sa dara teanga. Mar sin, tá gach fuaim le bheith i gcomhthéacs an fhocail agus gach focal i gcomhthéacs abairte. Tá dlúthcheangail idir an mhodh teagaisc seo agus an léitheoireacht agus an teoiric ann go dtiocfaidh daltaí i dtaithe ar an chód i gcomhthéacs na léitheoireachta.

Is iad na léitheoirí is minice a léann na léitheoirí is fearr!

2. Ag Foghlaim na Léitheoireachta agus an Litrithe sa Ghaeilge

Ní hionann foghlaim na Gaeilge agus foghlaim an Bhéarla. Tá gnéithe sa Ghaeilge nach bhfuil sa Bhéarla agus a mhalairt. Ar an dóigh chéanna tá straitéisí a oibríonn i dteagasc chód an Bhéarla nach n-oibríonn don Ghaeilge.

Tionchar na Gramadaí ar Litriú na Gaeilge

Ní féidir amharc ar fhocail Ghaeilge mar aonaid iontu féin nuair a athraíonn siad go minic de réir comhthéacs gramadaí

m.sh. tuiséal ginideach, séimhiú, urú agus uimhir iolra.

Má fhoghlaimníonn daltaí focail ó radharc mar aonaid mar a rinneadh go traidisiúnta tiocfaidh siad ar na focail sin i gcomhthéacs sa léitheoireacht ach iad go hiomlán athruithe agus gan aithint. Ní hiontas ar bith é mar sin go mbíonn deacracht ag daltaí leis an léitheoireacht agus leis an litriú sa Ghaeilge agus iad ag foghlaim ar an dóigh seo. Is chuige seo atá Fónaic na Gaeilge fite le teagasc na gramadaí agus míniú agus fiosrúchán le déanamh ar na fuaimeanna seo a bhaineann le rialacha gramadaí.

An Síneadh Fada i gCéim 3

Beidh seans ag na daltaí athchleachtadh a dhéanamh ar an eolas atá acu ó Chéimeanna 1 agus 2 ar an síneadh fada.

Leathan agus Caol

Is féidir caol agus leathan a phlé i gCéim 3 le daltaí atá réidh don choincheap seo. Baineann sé le gutaí caola agus gutaí leathan a aontú sna siollaí. Tá gníomhaíochtaí molta le ligint do na daltaí an t-eolas seo a fhiosrú iad féin agus is trí fhiosrú a tharlóidh an foghlaim.

Má thugtar go leor focal le sórtáil do na páistí oibreoidh siad féin amach an ceangal idir a, o, u agus i, e. (Caol le caol, leathan le leathan). Go háirithe má d'oibrigh siad amach roimhe seo nach ionann na consain nuair atá na gutaí seo in aice leo. Ná bí buartha mura n-oibríonn gach páiste seo amach, clúdófar arís é i gCéim 5.

Sa chéim seo go fóill tá na ceachtanna ar na consain leathana scartha ó na ceachtanna ar na consain chaola. Is trí eiseamláiriú agus normálú a dhéanfaidh na páistí idirdhealú idir na fuaimeanna seo. Beidh sé níos fusa má deirtear na fuaimeanna i gcomhthéacs an fhocail. Clúdófar gach fuaim i gCéim 1, 2 agus 3 ach beidh an bhéim ar na gutaí caola anseo agus ní ar na consain. B'fhearr na litreacha s, d, t, a sheachaint go fóill sa chéim seo nó tá an difear róshuntasach. Tiocfaimid chuig an phlé seo i gCéim 5. Beidh taithí ag na páistí ar na fuaimeanna seo i bhfocail radhairc ach ní gá dul isteach sa scéal go fóill. Tá béim ar na consain leathana go dtí Céim 5 nuair a amharcfar go mion ar chaol agus leathan mar ghné thábhachtach den Ghaeilge. Ná déan dearmad go rachaidh tú trí na céimeanna 1 go 4 go measartha gasta chuig na focail thábhachtacha atá de dhíth i gCéimeanna 5/6.

3. Réasúnaíocht agus Eolas

Go mbeidh na daltaí ábalta focail níos faide ina bhfuil níos mó ná siolla amháin a léamh agus a litriú go beacht gan fuaimeanna breise a chur leo nó gan fuaimeanna a fhágáil ar lár, agus ar an dóigh sin cur lena stóras focal.

- go seasann litreacha d'fhuaimeanna
- go seasann litir amháin d'fhuaim amháin
- go ndéantar focail níos faide as siollaí (bloic)

4. Scileanna

- siollaí a chluinstin agus a fheiceáil i bhfocail
- siollaí a dheighilt i bhfocail
- siollaí a chumasc i bhfocail

5. Foghlaim

Beidh na páistí níos muiníní sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht; beidh siad ábalta focail a léamh i dtéacsanna; beidh siad ábalta focail nua a dhéanamh; beidh siad ábalta focail nua CGC a scríobh.

6. Pointí Teagaisc

Tá céadatán ard focal iolsiollach sa Ghaeilge. Cuirfear go mór le foclóir agus stóras focal na bpáistí trí focail iolsiollacha a theagasc dóibh.

Cuidíonn sé go mór le páistí, go háirithe le páistí níos sine, a thuigbheáil nach bhfuil sna focail mhóra ach focail bheaga curtha le chéile, *m.sh.* “Tá mé mór” “Am a dán” Cuidigh leis na páistí focail níos faide a léamh agus a litriú i ngach gné den churaclam.

Lig do na páistí an riail a bhaineann le caol agus leathan a oibriú amach iad féin, beidh cuimhne acu air ar an dóigh sin!

7. Gníomhaíochtaí:

- focail a dheighilt ina siollaí
- focail ilsíollacha a dhéanamh
- focail ilsíollacha a léamh agus a litriú
- siollaí a chumasc le focail a dhéanamh

8. Áiseanna

don mhúinteoir - *clár maighnéadach/clár mór bán, litreacha maighnéadacha, puipéid, clár cailce, cártaí le litreacha, cártaí le focail, cártaí le pictiúir.*
do na páistí - *cláir bheaga bhána, marcóirí, glantóirí (ciarsúir), tráidirí, stiallacha páipéir*

9. Nóta Tábhachtach

Ná caith barraíocht ama ag an chéim seo. Tá an t-eolas rótheoranta le téacsanna fiúntacha a léamh go neamhspleách. Cuirfear leis an eolas agus leis na scileanna seo sna céimeanna a thagann ina dhiaidh.

10. Ar Aghaidh Leat!

Céim 3: Focail Ilsiollacha
Ceacht 1 Focail Ilsiollacha a Dhéanamh

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
	Sula ndéantar focail déan cleachtadh ar fhocail a dhéighilt ó bhéal. <i>m.sh.</i> casúr, sampla, solas, ansin	“Éist go cúramach. Cad iad na siollaí a chluin tú san fhocal...?” (Abair an spriocfhocal, ag moilliú idir na siollaí) <i>m.sh.</i> ‘cas úr’ Ba chóir don pháiste ‘cas’ ‘úr’ a rá
1	Roghnaigh focal le déanamh <i>m.sh.</i> mamó Seans go ndéanfaidh páiste deighilt eile san fhocal, <i>m.sh.</i> ‘mam’ ‘ó’	“Éist go cúramach. Cad iad na siollaí a chluin tú san fhocal...?” Abair an spriocfhocal, ag moilliú idir na siollaí) <i>m.sh.</i> ‘ma’ ‘mó’ Ba chóir don pháiste ‘ma’ ‘mó’ a rá
2		“Cad é an chéad siolla?” Ba chóir don pháiste an chéad siolla a rá <i>m.sh.</i> ‘ma’
3		“Abair gach fuaime sa siolla agus ansin cumaisc iad.” Ba chóir don pháiste ‘m’ ‘a’ - ‘ma’ a rá
4		“Cad é an chéad siolla eile?” Ba chóir don pháiste ‘mó’ a rá
5		“Abair gach fuaime sa siolla agus ansin cumaisc iad.” Ba chóir don pháiste... ‘m’ ‘ó’ - ‘mó’ a rá

6 (i) (ii)	Úsáid do mhéar lena léiriú do na páistí gur chóir gach siolla a léamh: ma mó Ansín úsáid do mhéar lena léiriú don pháiste gur chóir an focal iomlán a léamh. mamó
Nóta	Nuair atá na páistí ábalta focail a léamh ó chlé go deas mar seo gan stró iarr orthu gach siolla 'a rá amach' gach ceann i ndiaidh a chéile gan iad a dheighilt: ma mó mamó Sa deireadh, ba chóir go mbeadh na páistí ábalta focail ilsiollacha a léamh gan iad a dheighilt ina siollaí go feiceálach.

Céim 3: Focail Ilsiollacha
Ceacht 2 Ag Léamh Focal

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Scríobh focal ilsiollach <i>m.sh.</i> patrún	“Léigh gach fuaime agus cumaisc iad nuair atá siolla iomlán agat.” Ba chóir don pháiste 'p a t pat' a rá
2	Scríobh an chéad siolla pat	
3		“Léigh leat agus stop nuair atá siolla eile léite agat.” Ba chóir don pháiste 'r ú n rún' a rá
4	Scríobh an chéad siolla eile rún	“Léigh gach siolla” Ba chóir don pháiste 'pat rún' a rá
5	Úsáid do lámh lena léiriú don pháiste gur chóir an focal iomlán a léamh. (Tabhair leid más gá)	Ba chóir don pháiste patrún a rá

Nuair atá na páistí ábalta céimeanna 1 go 3 sa cheacht seo a dhéanamh go muiníneach ba chóir a mholadh dóibh na fuaimeanna sin a dhéanamh go meabhrach, na siollaí a léamh os ard agus ansin iad a chumasc ina bhfocal.

m.sh. pat rún
 patrún

Sa deireadh ba chóir go mbeadh na páistí ábalta na siollaí a aithint agus an focal a chumasc go meabhrach agus an focal a léamh go líofa. Is féidir sin a bhaint amach trí léitheoireacht leanúnach.

Ag Léamh Céim 3 : Focail Ilsiollacha

- déan liosta de na focail a bheidh na páistí ábalta a léamh sa téacs (ó Chéimeanna 1,2,3)
- díriú aird ar leith ar fhocail ilsiollacha (litir amháin d'fhuaime amháin)
- mínigh do na páistí go mbeidh tú ag cuidiú leo
- iarr ar na páistí na focail atá ar a gcumas acu a léamh agus léigh thusa an chuid eile
- scríobh focail a mhílítear ar chlár bán nó ar leathanach mór lena bplé (focail atá clúdaithe i gCéim 1, 2, 3 amháin)
- stad go minic le *ciall* an téacs a phlé

Scéal/Téacs	Focail atá ar eolas
Téacsanna Foilsithe “Ó, ligigí dom!” arsa an Sciobaire. Lig sé don mhála titim agus rith sé leis. “Is maith liomsa cosa nochta fosta,” arsa an múinteoir. <i>An Sciobaire Bróg, Céim ar Chéim</i> Bhí an t-arracht scáfar ábalta an teach solais a fheiceáil. Bhí an solas ag splancadh air ar feadh na hoíche. Splanc! Splanc! Splanc! <i>Tá Rud Éigin Ansin, Céim ar Chéim</i>	ligigí, arsa, an, lig, sé don, titim, sé cosa, fosta, arsa, an an, scáfar, ábalta, an, solas, splanc

Scéal/Téacs
<i>Níl na focail atá i gcló iodálach clúdaithe go fóill</i>   Is banaltra í Mamó.   Sílim go <i>bhfuil</i> gúna ag an amadán sin.   Tá tusa tirim le fada.   Tá máta simplí agus níl imní orm <i>faoin</i> scrúdú.   Sin í Mamó ag rith go gasta, Lena camán mór, is í atá sásta. Tá clogad <i>uirthe</i>, is a cosa in <i>airde</i>, <i>Beidh</i> comórtas mór ag Mamó ag imirt lena <i>cairde</i>.

Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta

Céim 3: Focail Ilsiollacha

Meancóga coitianta

- ainmneacha na litreacha a úsáid
- fuaimeanna a fhágáil ar lár agus iad ag cumasc
- ceangail fuaimeanna agus iad ag deighilt
- fuaimeanna na gconsan a shíniú amach
- buille faoi thuairim a thabhairt faoin siolla
- fuaimeanna agus siollaí a mheascadh

Earráid	Páiste	An rud a deireann tú
Tugann an páiste buille faoi thuairim ar an siolla	Deir an páiste 'cartun' in áit 'cartún'	(Dírigh do mhéar ar an 'ú') "Da mba rud é gur 'cartun' a bhí ann bheadh 'u' ann. Abair arís é.
Meascann an páiste fuaimeanna le blocaí /siollaí	Deir an páiste gur 'p' an chéad siolla san fhocal 'patrún'	"Is fuaim í 'p'. Cad é an chéad bhloc/siolla san fhocal 'patrún'?"

Ag Scríobh Céim 3

Sna luathchéimeanna sa scéim seo tá na páistí ag foghlaim an cheangail idir fuaimeanna agus siombailí. Bíonn siad –

- ag coimheád agus ag leanúint na *ngraiféimí* (na litreacha) nuair a deir an múinteoir an fhuaim
- ag déanamh na fuaime nuair a bhogann an múinteoir an *ghraiféim* le focal a dhéanamh
- ag cur méire ar gach graiféim agus iad ag rá na fuaime
- ag scríobh na graiféime agus iad ag rá na fuaime de réir mar a dhéanann siad an focal ó chlé go deas

Má tá na scileanna smachta ag na páistí ba chóir ligean dóibh cleachtadh a dhéanamh ar na focail atá siad i ndiaidh a chur le chéile a scríobh, ag rá gach fóinéime de réir mar a scríobhann siad í. Ba chóir go mbeadh na graiféimí le feiceáil acu leis an nasc idir an fhuaim agus an tsiombail a dhaingniú.

Labhair leis na páistí faoi litreacha a scríobh mar is ceart.

Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta

Céim 3

De réir mar a chuirtear aithne ar an chód fhóineolaíoch ba chóir go mbeadh na páistí ábalta litriú níos muiníní de réir a chéile.

Faoi dheireadh Chéim 3 ba chóir go mbeadh na páistí ábalta gach focal CGC, GC, CG, CGCC, CCGC, CCGCC a litriú mar is ceart.

- tabhair freagra i gcónaí de réir comhthéacs ar dtús
- roghnaigh earráidí atá clúdaithe i gCéim 3 (má tá cuid mhór earráidí ag páiste roghnaigh ceann nó dhó)
- tabhair spreagadh do na páistí na fuaimeanna a rá amach ó chlé go deas, siolla ar shiolla
- mol iarracht a dhéanann páistí le focail níos airde ná Céim 1 agus 2 a scríobh. (Níor chóir na focail seo a cheartú go dtí go bhfuil an chéim sin bainte amach ag an pháiste)

Earráid	Páiste	Freagairt
Fágann litreacha nó siollaí ar lár	Scríobhann an páiste 'ptrn' in áit 'patrún'	(Dírigh do mhéar ar an chéad earráid) “Cad é an fhuaim a chluin tú anseo? (Bog do mhéar faoin fhocal de réir mar a deir tú amach é) Mura gceartaíonn an páiste é féin, scríobh ‘a’. “Bain triail arís as.” Cleacht tuilleadh focal as Céim 1 agus 2

Céim 3

Focail Ilsiollacha

Focail Dhéshiollacha					
<i>Guta fada ag deireadh focal</i>	<i>Guta fada sa dara siolla ach deirtear gairid é</i>	<i>Focail a chríochnaíonn ar <u>án</u> Den chuid is mó bíonn fada ar an <u>a</u> seo</i>	<i>Focail a chríochnaíonn ar <u>a</u> gairid (schwa)</i>		<i>Focail le guta gairid (schwa) sa dara siolla</i>
atá amú urú tosú tarlú scrúdú socrú ardú gortú mamó júdó	urlár casúr colúr nádúr cultúr gasúr patrún cartún colún galún botún compás bunús ómós	óstán sparán brádán scadán camán mórán gobán portán bolcán dornán	fada dáta dara dona cáca falsa gasta ina bata hata lofa tusa gafa acra dráma planda glasra sampla mata ráca crúba smuga sula mura fógra garda fosta cúpla blasta bosca casta consan	cuma muca púca taca dalta dúnta gorta masla banda brosna crosta marla sásta gúna guta stoca tábla pláta pluca pluma rópa cosa móra arsa arda práta grúpa campa trasna dánta altra	údar galar tobar slupar slapar cogar tugtar scáfar fócas ocras sonas <i>agus</i> cógas costas mórtas solas turas doras córas <i>focal</i> pobal anal anam gradam sagart clogad clár Nollag sonrasc flocas <i>ansin</i>

Focail Thríshiollacha +		
banaltra galánta macánta ábalta Sasana compántas cúlsolas cúldoras Amstardam folcadán móralta platanam	amadán lapadán údarás comórtas bómanta altramas barántas platapus folúntas maratón macarón	tarantúla Conamara stratacumalas salamandar

Focail Chaola (le clúdach i gCéim 5)			
<i>simplí</i> <i>imní</i> <i>filí</i> <i>minic</i> <i>fíric</i> <i>sifín</i> <i>silín</i> <i>cipín</i> <i>ribín</i>	<i>dílis</i> <i>iris</i> <i>milis</i> <i>Sínis</i> <i>imir</i> <i>sílim</i> <i>cigil</i>	<i>insint</i> <i>arís</i>	

Deachtú - Céim 3

Tá bosca mór ar an tábla.
Tá Marcus mór agus cróga.
Cad é atá sna pluca ag na muca?
Tá arán lofa sna pluca ag na muca.
Tá guta ar a gúna ag Úna.
Is banaltra í Mamó.
Tá cógas glas ag Mamó. *Is banaltra í.*
Tá gúna fada ar an amadán ard.
Tá tusa macánta le fada.
Tá mata furasta *agus* níl imní orm *faoi* scrúdú.
Tá tú ag cur am amú ag an tábla mór.
Tá an portán *sin* scáfar.
Tá portán mór ar an trá.
Tá an portán *sin* mór. Tá cuma scáfar ar na crúba.
Tá an costas ag ardú go gasta.
Tá Mamó sona sásta lena gúna úr.
Níl mórán ag tarlú le fada.
Bí cúramach, tá púca sa tobar.
Tá folt fada galánta ag an amadán.
Slupar, slapar, tá an frog mór glas ag lapadán.
Tá arán ar an tábla.
Tá pláta mór ar an tábla. Tá ocras *orm*.
Tá mo sparán ar an urlár.
Tá bata mór ag Mamó, tá *sí* crosta.
Tá focal agam le guta fada.
Stad, tá an doras dúnta.
Tá pluma mór corcra ar an tábla. Tá *sé* lofa.
Cad é atá ag tarlú ar an turas sin?
Cad é atá ag tarlú ar an trá?
Tá scrúdú mór ag Bob. Tá Bob ábalta dó.
An bhfuil tú ábalta an tábla trom sin a ardú?
Tá scrúdú mata agam. Níl sé furasta.
Tá galar ar an dalta. Tá cuma scáfar *air*.
Tá pláta lán pasta agam. Tá sé blasta!

Tá tarantúla mór ar an tábla.
Tá gasúr ag imirt ar an trá. Tá camán *aige*.
Tá an costas don turas le socrú.
Tá cosa móra ag Mamó. Tá bróga móra ar a cosa.
Tá an córas go dona sa stát seo.
Tá Dráma na Nollag le socrú fosta.
Tá práta mór ag na muca. Tá ocras ar na muca ar fad.
Tugtar gradam don dráma is mó clú.
Tá athrú mór ar an óstán le fada.
Tá comórtas i Sasana in ómós don Sagart Mór de Brún.
Tá Conamara ag athrú go mór. Tá an pobal ag athrú fosta.
Tugtar banaltra ar an amadán sin. Níl *sí* ábalta ina post.
"Tóg an rópa fada agus an compás," arsa an garda.
Tá scrúdú le socrú don júdó. Comórtas mór *atá ann*.
Tá guta agus consan ag an údar. *Déan focal leo*.
Splanc! Splanc! Tá an solas briste le fada.
Slupar, slapar, tá frog sa tobar. Tóg *amach* ar fad é.
Tugtar cógas lofa do *dhaoine* atá le tosú ar an scrúdú.
Is amadán bómanta é *sin* agus tarantúla *aige*.
Ba *mhaith* le gasúr s'agamsa *bheith* ina altra agus é mór.
Tá Mamó ag dul go Conamara lena muca agus lena cat.

Is minic an ribín ar hata Lilín.
Tá imní ar Lára nár imir sí lena cara.
Tá im agus mil agam ar an arán.

Céim 3

Sleachta léitheoireachta. Le léamh agus le fuaimeanna a aithint ó bhéal.

Tá masc ag Broc,
Déanann sé trup.
Déanann sé flop,
Agus déanann sé flup.
Trup-trap a rinne Broc gan stad,
Ag siúl is ag rith an lá ar fad.

Tá frog go fras sa *loch* mór glas.
Glug glug glug san *uisce deas*.
Cé sin anois? "Bí *cúramach*, a stór!"
Slog, slog a *rinne* frog mór.

Sin í Mamó ag rith go gasta,
Lena camán mór, *is í* atá sásta.
Tá clogad *uirthi*, *is a cosa in airde*,
Beidh comórtas mór ag Mamó ag imirt lena *cairde*.

Tá hata ag Úna,
Hata mór glas.
Tá patrún galánta corcra air,
Is é atá *deas*.
Tá ribín *air* fosta,
Agus silín mór *dearg*,
"Is *fuath liom* an hata seo!"
arsa Úna le *fearg*.

Tá clón *anseo* ón spás.
Tá corp *s'aige* glas.
Tá cosa *s'aige* fada
Is ní *maith leis* an *teas*.
"An *bhfuil* ocras ort?" arsa mé,
go gasta ach go *deas*,
Cad é ba *mhaith leis* le *hithe?*
Frog mór glas!

Banc Siollaí

atá	_____	falsa	_____
scáfar	_____	tosú	_____
galánta	_____	macánta	_____
gasta	_____	hata	_____
banaltra	_____	doras	_____
amú	_____	cuma	_____
amadán	_____	sampla	_____
hata	_____	muca	_____
lofa	_____	crosta	_____
comórtas	_____	tobar	_____
mamó	_____	cogar	_____
lapadán	_____	mamó	_____
júdó	_____	taca	_____
údarás	_____	pláta	_____
muca	_____	marla	_____
ábalta	_____	amú	_____

Céim 3 Focail Ilsiollacha

Ag Deighilt Siollaí

Is cuid den fhocal é siolla. Cá mhéad siolla atá sna focail ar an leathanach seo?

Scríobh líon na siollaí in aice leis na focail.

Chlúdaigh muid na fuaimeanna sna focail seo i gCéimeanna 1 agus 2. Feicfidh tú focail ilsiollacha eile nuair a dhéanfaidh tú níos mó fuaimeanna.

Amharc ar an chonsan lárnach sna siollaí sna focail seo.

Cad é is féidir a rá faoi na gutaí ar an dá thaobh?

Focail Churaclaim

Céim 3 Focail Ilsiollacha

Aimsigh focail i do leabhair agus cuir sna rannóga cearta iad -

1 siolla	2 shiolla	3 shiolla

Gearr na focail seo áit a mbriseann an siolla. Ansin cuir le chéile arís iad mar a bheadh puzal ann.

scrúdú	sparán
sílim	camán
ribín	fada
planda	gasta
falsa	simplí
doras	mamó
minic	fosta

clogad	cúpla
milis	cigil
mamó	cartún
iris	Sínis
mata	mórán
patrún	solas
blasta	bosca

Gearr na focail seo áit a mbriseann an siolla. Ansin cuir le chéile arís iad mar a bheadh puzal ann.

folcadán	banaltra
platapas	comórtas
ábalta	galánta
amadán	bómanta
maratón	macarón
lapadán	cúldoras

Fónaic na Gaeilge

Fiosrú Focal

Céim 4

Ceachtanna agus Cur Chuige

Banc Focal

Gníomhaíochtaí

Clár

Céim 4

Intreoir.....	3-5
Ceachtanna.....	6-10
Ag Léamh agus ag Scríobh.....	11-14
Banc Focal.....	15-16
Abairtí Deachtaithe.....	17
Gníomhaíochtaí do Chéim 4.....	18-25

Cuir síos ar Chéim 4

Seasann níos mó ná consan amháin d'fhuaime amháin

ll, nn, rr, bh, dh, ch, mh, sh, th, fh, gh, ph, ng, mb, bp, gc, ts, dt, nd, bhf
m.sh. mall, crann, carr, loch - chas, roth – thug

l á mh a

Céim 4

1. Cúlra agus Fuaimeanna i gComhthéacs

Leantar le cód litrithe na Gaeilge i gCéim 4 ach eolas nua ann nach raibh sna céimeanna roimhe seo. Beidh na daltaí ag láimhseáil 2/3 litir a dhéanann fuaim amháin anseo. Níor chóir tosú ar an chéim seo gan dúshraith a bheith ag na daltaí san fheasacht hfóineolaíoch agus Céimeanna 1, 2 agus 3. Caithfidh siad an coincheap a bhaineann le fuaimeanna, litir amháin fuaim amháin, a thuiscint sula dtig leo an t-eolas nua seo a fháil.

Arís, tá ciall agus tuiscint ríthábhachtach ag daltaí sa phróiseas foghlama ach go háirithe sa dara teanga. Mar sin, tá gach fuaim le bheith i gcomhthéacs an fhocail agus gach focal i gcomhthéacs abairte. Tá dlúthcheangail idir an mhodh teagaisc seo agus an léitheoireacht agus an teoiric ann go dtiocfaidh daltaí i dtaithe ar an chód i gcomhthéacs na léitheoireachta.

Is iad na léitheoirí is minice na léitheoirí is fearr!

2. Ag Foghlaim na Léitheoireachta agus an Litrithe sa Ghaeilge

Ní hionann foghlaim na Gaeilge agus foghlaim an Bhéarla. Tá gnéithe sa Ghaeilge nach bhfuil sa Bhéarla agus a mhalairt. Ar an dóigh chéanna tá straitéisí a oibríonn i dteagasc chód an Bhéarla nach n-oibríonn don Ghaeilge.

Sa chéim seo pléitear dhá chonsan a dhéanann fuaim amháin. Cuimhnigh ar dhá chonsan in aice lena chéile a dhéanann dhá fhuaim i gCéim 2.

Léiríonn sé seo an deacracht a chothaíonn cnuaschonsain (initial blends) sa Ghaeilge,

*m.sh. ní hionann líon na bhfuaimeanna i **b r ó n** agus **th u g***

Tionchar na Gramadaí ar Litriú na Gaeilge

Ní féidir amharc ar fhocail Ghaeilge mar aonaid iontu féin nuair a athraíonn siad go minic de réir comhthéacs gramadaí. Má fhoghlaimníonn daltaí focail ó radharc mar aonaid mar a rinneadh go traidisiúnta tiocfaidh siad ar na focail sin i gcomhthéacs sa léitheoireacht ach iad go hiomlán athruithe agus gan aithint. Ní hiontas ar bith é mar sin go mbíonn deacracht ag daltaí leis an léitheoireacht agus leis an litriú sa Ghaeilge agus iad ag foghlaim ar an dóigh seo. Léirítear sin go sonrúil sa Chéim áirithe seo. Tá séimhiú agus urú le feiceáil sa chéim seo ach láimhseáil mar fhuaimneanna iad mar a rinneadh na focail sna céimeanna roimhe seo. Beidh gnéithe den ghramadach le plé anseo fosta mar chuid den fhiosrúchán ar na focail ach is trí ghníomhaíochtaí agus trí chuardach na ndaltaí féin a dhéanfar seo.

Is chuige seo atá Fónaic na Gaeilge fite le teagaisc na gramadaí agus míniú agus fiosrúchán le déanamh ar na fuaimeanna seo a bhaineann le rialacha gramadaí.

Leathan agus Caol

Is focail leathana amháin a phléitear sa chéim seo. Baineann an coincheap seo le heolas a thabhairt do dhaltaí ar dhóigh ghrádaithe agus nuair atá siad cinnte de rud amháin is féidir eolas eile a thabhairt de réir a chéile. Is cinnte go mbeidh daltaí ann a thabharfaidh seo faoi deara agus a chuirfidh ceisteanna faoi na féidearthachtaí eile atá ag na fuaimeanna/graiféimí seo. Tabhair freagra do na daltaí seo! Má tá siad ábalta na ceisteanna a chur beidh siad ábalta do na freagraí. Níl ann ach nach mbeidh ceachtanna ranga agat ach ar na focail leathana. Tiocfaidh na focail chaola aníos i gCéim 5, níl i bhfad le dul!

3. Réasúnaíocht agus Eolas

Go dtuigfidh na daltaí gur féidir fuaim amháin a léiriú le níos mó ná litir amháin le go mbeidh siad ábalta níos mó focal a léamh agus a litriú.

- go seasann litreacha d'fhuaimneanna
- go dtig le níos mó ná litir amháin fuaim amháin a léiriú -
ll, nn, rr, bh, dh, ch, mh, sh, th, fh, gh, ph, ng, gc, mb, bp, nd, ts, dt, bhf (leathan ar fad)

4. Scileanna

- fuaimeanna a dheighilt
- fuaimeanna a chumasc
- fóinéimí a mhúnlú
- fuaimeanna a aithint a léirítear ag níos mó ná litir amháin

5. Eispéireas

Beidh na daltaí níos muiníní sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht; beidh siad ábalta focail a léamh i dtéacsanna; beidh siad ábalta focail nua a dhéanamh; beidh siad ábalta focail ilsíollacha atá níos faide agus níos casta a léamh.

6. Pointí Teagaisc

Sa chéim seo foghlaimoidh daltaí go seasann níos mó ná litir amháin do chuid de na fuaimeanna agus iad ag cur lena scileanna deighilte agus scileanna cumaisc.

Níor chóir go mbeadh deacracht acu leis na litreacha dúbáilte -

ll, nn, rr. Níl ann ach an triúr seo sa Ghaeilge.

- Beidh na daltaí ábalta i bhfad níos mó focal a léamh agus a litriú nuair a bheidh taithí acu ar na graiféimí -
ll, nn, rr, bh, dh, ch, mh, sh, th, fh, gh, ph, ng, gc, mb, bp, nd, ts, dt, bhf (leathan ar fad)

7. Gníomhaíochtaí:

- focail a dhéanamh m.sh. ar chearnóga páipéir, le litreacha maighnéadacha, nó le cártaí fóinéime
- focail a léamh i dtéacsanna
- focail a úsáid sa scríbhneoireacht phearsanta
- cúiseanna leis an dóigh a bhfuil focail scríofa mar sin a fhiosrú *m.sh. séimhiú a fhiosrú, urú a fhiosrú*

8. Áiseanna

don mhúinteoir - *clár maighnéadach/clár mór bán, litreacha maighnéadacha, puipéid, clár cailce, cártaí le litreacha, cártaí le focail, cártaí le pictiúir.*

do na daltaí - *cláir bheaga bhána, marcóirí, glantóirí, tráidirí.*

9. Nóta Tábhachtach

Chomh luath is a thuigeann na páistí gur féidir fuaim amháin a léiriú le níos mó ná litir amháin beidh siad réidh don chéad chéim eile. Cuirfidh siad leis an eolas ón chéim seo de réir mar a bhogann siad ar aghaidh chuig an chéad chéim eile.

10. Ar Aghaidh Leat!

Níl go leor eolais acu go fóill. Bog ar aghaidh chomh luath agus is féidir.

Céim 4: Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin
Ceacht 1 Ag Déanamh Focal ina bhfuil litir dhúbáilte (ll, nn, rr)

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>
1	Taispeáin go randamach na litreacha nó an teaglaím litreacha a sheasann do gach fuaim sa spriocfhocal. a ll m	“Táimid ag dul a dhéanamh focal inniu.” “Tosóimid leis an fhocal” (abair an focal) m.sh. ‘mall’
2	Dírigh do mhéar ar an chéad bhosca fóinéime ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘m a ll?’
3	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Déan cinnte nach n-úsáideann na páistí ainmneacha na litreacha. (Mura dtig leo méar a dhíriú ar an rud ceart úsáid dathanna difriúla, uimhreacha nó bealach éigin eile le hidirdhealú a dhéanamh.) Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart. m	‘Cé acu seo a úsáidimid le .... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
4	Dírigh do mhéar ar an dara bosca fóinéime m ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú a rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘m a ll?’
5	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an graiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le .... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)

6	Dírigh do mhéar ar an tríú bosca fóinéime <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>m</td><td>a</td><td></td></tr> </table> ← Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírich do mhéar faoin fhuaim agus tú a rá.	m	a		“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘m a ll?’			
m	a							
7	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)						
8	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>m</td><td>a</td><td>ll</td></tr> </table> Dírigh do mhéar ar gach graiféim (litir) de réir mar a deir an páiste gach fuaim.	m	a	ll	“Abair gach fuaim”			
m	a	ll						
9	Bog do mhéar faoin fhocal. Ba chóir don pháiste an focal a rá go huathoibríoch de réir mar a bhogann tú do mhéar.	“Abair an focal iomlán”						
10	Eiseamláirigh an focal iomlán. Abair gach fuaim agus tú ag scríobh. Déan cinnte go ndeir an páiste gach fuaim os ard de réir mar a scríobhann siad na litreacha cearta.	“Anois, scríobh thusa an focal. Abair amach gach fuaim agus tú ag scríobh”						
11	Iarr ar na páistí focail eile a dhéanamh ina bhfuil litreacha dúbáilte ag úsáid ‘cearnóga fuaime’ <i>m.sh</i> <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>d</td><td>o</td><td>nn</td></tr> </table> <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>c</td><td>a</td><td>rr</td></tr> </table>		d	o	nn	c	a	rr
d	o	nn						
c	a	rr						

Céim 4: Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin
Ceacht 2 Ag Déanamh Focal (mh, bh, ch, th, ng, dh, sh, ph, fh, gh)

	<i>An rud a dhéanann tú:</i>	<i>An rud a deireann tú:</i>			
1	Taispeáin go randamach na litreacha nó an teaghlaim litreacha a sheasann do gach fuaim sa spriocfhocal. (an) <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>mh</td><td>u</td><td>c</td></tr></table>	mh	u	c	“Táimid ag dul a dhéanamh focal inniu.” “Tosóimid leis an fhocal” (abair an focal) m.sh. ‘(an) mhuc’
mh	u	c			
2	Dírigh do mhéar ar an chéad bhosca fóinéime <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="width: 30px; height: 20px;"></td> <td style="width: 30px; height: 20px;"></td> <td style="width: 30px; height: 20px;"></td> </tr> </table> ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.				“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘(an) mh u c?’
3	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Déan cinnte nach n-úsáideann na páistí ainmneacha na litreacha. (Mura dtig leo méar a dhíriú ar an rud ceart úsáid dathanna difriúla, uimhreacha nó bealach éigin eile le hidirdhealú a dhéanamh.) Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart. <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>mh</td><td></td><td></td></tr></table>	mh			‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
mh					
4	Dírigh do mhéar ar an dara bosca fóinéime <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="width: 30px; height: 20px;">mh</td> <td style="width: 30px; height: 20px;"></td> <td style="width: 30px; height: 20px;"></td> </tr> </table> ↑ Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú a rá.	mh			“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘(an) mhuc?’
mh					
5	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)			

	Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	
6	Dírigh do mhéar ar an tríú bosca fóinéime mh u Abair an focal go fadálach, ach go nádúrtha, dírigh do mhéar faoin fhuaim agus tú á rá.	“Éist go cúramach. Cad é an fhuaim a chluin tú anseo: ‘(an) mhuc?’
7	Dírigh do mhéar ar na litreacha atá léirithe go randamach Scríobh nó cuir an litir a roghnaíodh (an ghraiféim) san áit cheart.	‘Cé acu seo a úsáidimid le ..... a scríobh?’ (abair an fhuaim arís)
8	Dírigh do mhéar ar gach graiféim de réir mar a deir an páiste gach fuaim	“Abair gach fuaim”
9	Bog do mhéar faoin fhocal. Ba chóir don pháiste an focal a rá go huathoibríoch de réir mar a bhogann tú do mhéar.	“Abair an focal iomlán”
10	Eiseamláirigh an focal iomlán. Abair gach fuaim agus tú ag scríobh. Déan cinnte go ndeir an páiste gach fuaim os ard de réir mar a scríobhann siad na litreacha cearta.	“Anois, scríobh thusa an focal. Abair amach gach fuaim agus tú ag scríobh”
13	Iarr ar na páistí focail eile a dhéanamh ina bhfuil na spriocfuaimeanna ag úsáid ‘cearnóga fuaime’ <i>m.sh</i> (bó) mh ó r - (mo) mh a c l o ch - (mo) ch o s	

<u>mh, bh</u> mh – mh ór, ram har bh - sáb ha, bh us,	<u>ch, th, ng</u> a tharlaíonn i lár, i ndeireadh agus i dtús <u>focal</u> ch – lacha , loch , ach , chos th – bóthar roth , thost ng – ranganna , long	<u>sh, ph, fh</u> a tharlaíonn i dtús <u>focal</u> sh – shorn , shos , shult ph – phota , phóg fh – fhada , ghan
<u>dh, gh</u> dh – dhorn gh – ghob , ghunna	bun na mbád cosa na gcat , i gcló cosa na ngasúr lena bpláta sa tSrón ar dtús	<u>3 litir – fuaim amháin</u> Bóthar na bhFál , barr na bhfál

Tá samplaí eile sa bhanc focal ar leathanaigh 14-22

Ag Léamh
Céim 4 : Nuair a léiríonn níos mó ná litir amháin fuaim amháin

- déan liosta de na focail a bheidh na páistí ábalta a léamh sa téacs (ó Chéimeanna 1,2,3,4)
- díriú aird ar leith ar fhocail ina bhfuil níos mó ná litir amháin ag seasamh d'fhuaime amháin
- mínigh do na páistí go mbeidh tú ag cuidiú leo
- iarr ar na páistí na focail atá ar a gcumas acu a léamh agus léigh thusa an chuid eile
- scríobh focail a mhílítear ar chlár bán nó ar leathanach mór lena bplé (focail atá clúdaithe i gCéim 1, 2, 3,4 amháin)
- stad go minic le **ciall** an téacs a phlé

Scéal/Téacs	Focail atá ar eolas
Téacsanna Foilsithe Tá an fear rófhada,” arsa na tuismitheoirí. “Ní fheiceann na páistí na carranna ag teacht.” Gach lá rith na páistí suas, síos an Seanbhóthar, ag fáil féir do na muca guine. Bhí gach duine ar an seanbhóthar sona sásta. <i>Caisearbháin, Céim ar Chéim</i> “Thig leat mo bhróga nua a chur ort más maith leat,” arsa Jade. <i>Na Bróga Draíochta, An tÁisaonad</i>	Tá, an, rófhada, arsa, na, na carranna ag Gach, lá, rith, na, bhóthar, do, na, muca, sona, sásta Thig, mo, bhróga, a, chur, ort, más, arsa,

Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta Céim 4: Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

Meancóga coitianta

- ainmneacha na litreacha a úsáid
- fuaimeanna a fhágáil ar lár agus iad ag cumasc
- ceangail fuaimeanna agus iad ag deighilt
- fuaimeanna na gconsan a shíniú amach
- buille faoi thuairim a thabhairt faoin fhuaim/siolla
- fuaimeanna agus siollaí a mheascadh
- nuair nach dtuigtear go dtig le níos mó ná litir amháin seasamh d'fhuaim amháin

Earráid	Dalta	An rud a deireann tú
Tugann an páiste buille faoi thuairim ar an fhuaim	Deir an páiste 'laca' in áit 'lacha'	(Dírigh do mhéar ar an 'ch') "Amharc go cúramach ar an fhuaim seo. Abair arís é."
Ní thuigeann an páiste go seasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin	Deir an páiste gach fuaim scartha 'm h a c' In áit 'mh a c'	"Cad é an chéad fhuaim a chluin tú in 'mhac' (Ba chóir don pháiste 'mh' a rá) "Abair na fuaimeanna arís. Abair amach an focal."

Ag Scríobh Céim 4

Sna luathchéimeanna sa scéim seo tá na páistí ag foghlaim faoin cheangal idir fuaimeanna agus siombailí. Bíonn siad –

- ag coimheád agus ag leanúint na *ngraiféimí* (na litreacha) nuair a deir an múinteoir an fhuaim
- ag déanamh na fuaime nuair a bhogann an múinteoir an *ghraiféim* le focal a dhéanamh
- ag cur méire ar gach graiféim agus iad ag rá na fuaime
- ag scríobh na graiféime agus iad ag rá na fuaime de réir mar a dhéanann siad an focal ó chlé go deas

Má tá na scileanna smachta ag na páistí ba chóir ligean dóibh cleachtadh a dhéanamh ar na focail atá siad i ndiaidh a chur le chéile a scríobh, ag rá gach fóinéime de réir mar a scríobhann siad í. Ba chóir go mbeadh na graiféimí le feiceáil acu leis an nasc idir an fhuaim agus an tsiombail a dhaingniú.

Labhair leis na páistí faoi litreacha a scríobh mar is ceart.

Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta

Céim 4

Faoi dheireadh Chéim 4 ba chóir go mbeadh páistí ábalta focail CGC, CG, GC, CGCC, CCGC, focail ilsíollacha ina seasann litir amháin d'fhuaim amháin agus focail le litreacha dúbáilte a léamh. Cuireadh tús le dhá litir a sheasann d'fhuaim amháin, mh, bh, ch, th, ng, dh, sh, ph, fh, gh, ng, bp, gc, bhf, mb, ts, dt, agus ba chóir na fuaimeanna seo a úsáid de réir a chéile.

- tabhair freagra de réir comhthéacs ar dtús
- ba chóir go ndéanadh na páistí féincheartú le focail a bhaineann leis na Céimeanna atá clúdaithe
- roghnaigh earráid le focail as Céim 4. Iarr ar an pháiste an focal a thriail arís. Tá cláir bhána an-úsáideach.
- má tá cuid mhór earráidí ann roghnaigh ceann nó dhó.
- mol iarracht a dhéanann páistí le focail as céimeanna níos airde a scríobh. (Níor chóir na focail seo a cheartú go dtí go bhfuil an chéim sin bainte amach ag an pháiste)

Earráid	Páiste	Freagairt
Ní úsáideann an páiste litreacha dúbáilte	Scríobhann an páiste 'mal' in áit 'mall'	(Dírigh do mhéar ar an 'l') “Thig leat ‘l’ a úsáid ach san fhocal seo scríobhaimid ‘ll’ (Léirigh an dóigh cheart lena litriú) Bain triail arís as.” Dírigh aird ar fhocail eile ina bhfuil litreacha dúbáilte trí léitheoireacht agus fhocail a shortáil. Labhair faoi na hamanna a mbíonn litreacha dúbáilte ann.
Ní thuigeann an páiste an ceangal idir an fhuaim agus an litir	Scríobhann an páiste 'sos' in áit 'shos'	(Dírigh do mhéar ar an earráid) “Seo mar a scríobhaimid ‘sh’” (Scríobh an ghraiféim cheart) <i>Cleachtaigh fuaimeanna ó bhéal leis an pháiste lena chinntiú go gcluin sé/sí an fhuaim cheart.</i>
Meascann an páiste fuaimeanna na Gaeilge agus fuaimeanna an Bhéarla	Scríobhann an páiste 'wata' in áit 'bhata'	(Dírigh do mhéar ar an 'w') “Seo an fhuaim cheart i mBéarla ach cad é mar a scríobhaimid an fhuaim seo i nGaeilge?” (Scríobh an fhuaim)

Céim 4

Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin – leathan amháin

Litreacha dúbáilte ll, nn, rr					
Leathan			Caol (le clúdach i gcéim 5)		
lann	mall	carr	binn	fill	
fann	rolla	barra	sinn	mill	
rann	ball	corr	grinn	pill	
clann	moll	carranna	linn	innill	
crann	poll	barr	inné		
donn	toll	borr	innill		
tonn	callán	tarr			
tonnta	dallóg				
bonn	balla				
canna	anall				
gránna	halla				
cumann	dallamullóg				
sonna	scragall				
tógann	capall				
bogann	tallann				
molann	tamall				
gunna	camall				
tobann	crogall				
salann	coll				
anann	dall				
anlann	drogall				
anonn	Gall				
bronn tanas	mogall				
cultúrlann	moll				
scannán	oll				
tagann	roll				
cásanna					
nósanna					
carranna					
amanna					
trupanna					
blasanna					
lusanna					
tafann					
cartlann					
colann					
clólan					
cógaslann					
dánlann					
loscann					
olann					
ólann					
salann					
srann fach					
tafann					
gannt anas					
tolglann					

De réir mar a chlúdaítear na fuaimeanna sa chéim seo thig leat focail a thabhairt ina bhfuil a dó nó a trí spriocfhuaim.

bh		
bhalla bhata bhog mo bhád bhlas bhur leis an bhabún sa bhácús mo bhalún sa bhambú mo bhanaltra mo bhanana sa bhanc mo bhandá sa bhanna a bhannú an bhansagart sa bharagraf leis an bharántas sa bharda ar bharr mo bharróg mo bhás mo bhlas sa bholcán <i>mo bholg</i> a bhóna mo bhonn mo bhonnóg mo bhosa sa bhurla sa bhus leis an bhacach do bhómántacht mo bhang mo bhláthanna sa bhonnchló sa bhothán ar an bhratach sa bhunrang	ábhar dabhach muca gar bha muca dub ha ró bhar bartha ró bhar úlach ró bho cht ró bhog ró bhó mánta ábhar tha abhus abhras mór bhó thar <i>carbhat</i> fabhra dabht fabht babhta	i bh fad amach i bh folach i bh fo stú i bh fráma i bh fógra barr na bh fál brí na bh focal i bh fách i bh fásach i bh flocas i bh folcadán i bh folús i bh fómhar i bh fóram i bh formhór i bh forsa i bh fortún

mh	
sa mh áta mo mh ac mo mh arc mh ol sé an mh uc ba mh ó do mh acalla do mh acántacht do mh agúlacht mo mh ála a mh alartacht a mh alartú do mh allacht do mh amach leis an mh anach ar an mh apa lá arna mh árach leis an mh arcach mo mh arla mo mh aróg mí an Mh árta do mh asla a mh aslú ar an mh ogalra sa mh onalóg sa mh onarcha sa mh onsún sa mh ótar a mh othú sa mh ullach a mh únlú leis an mh urlán	lám ha ram har cóta na sam hna in am hras com har tom has róm h acánta róm h ór róm h all róm h arfach róm h aslach róm h odúlach róm h oltach róm h órálach mórt h om has róm h órtasach com har tha com had com halt as sam h nas sam h nasach sam h radh am h ábhar dam h án

ch			<i>le clúdach i gcéim 5</i>
deireadh focal	lár focal	tús focal	<i>ciúin – fuaim ‘h’</i>
ach gach amach amárach callánach loch cloch lár na cathrach mórtasach fadalach scamallach míchumasach mórtasach mórshrónach moslamach orlach poblachtach Rómánach samhnasach Sasanach tríchósach ocrach Afracánach Albanach corrthónach drogallach fadálach fadchosach grusach mamach callánach tromlach ardnósach smólach Slavach soladach scornach spotach	ocht bocht locht lucht smacht mallacht poblacht solúbthacht ábaltacht arracht acht banaltracht bómántacht bródúlacht casacht casachtach castacht codarsnacht cosúlacht crógacht róchallánach camchosach róchothrom achrannach v-chruthach scórchlár spadchosach sparántacht carrchlós bunchostas monarcha slachtmhar	mo chos a chara a chur a chrá cos cham chas mé mo chat mo chás mo chábán sa chlábar mo chasúr sa chomórtas don challán mo chalóga do chamán do champa mo chara do charr mo chárta sa chartlann sa chartún mo chasachtach ar an chosán sa chatastróf róchostasach do chlab ar an chladach mo chlann a chlárú mo chlocha a chló mo chlog mo chlóca do chlón sa chlós sa chlúdach	chan lacha sochar dochar salachar is dócha cochán lochanna Ard Mhacha clocha clochar

th			<i>focail chaola (céim 5)</i>
thar am thart mo thábla i mo thost tharla thom sé thóg thú thug mo thráta mo thornapa mo thrumpa mo thrunc mo thanc do thásc mo thobac do tholg mo thorbán mo thormán mo thuras mo thaca mo thacar mo thallann mo thachrán	athar rothar bóthar mórbhóthar othar dathú bláthanna fáthanna dathanna cothrom cothromán forbartha lár na cathrach tráthnóna An Satharn athrú bogtha móρθomhas athchló athbhunú róthógtha tógtha róthugtha tagtha sólúbtha scáthán scartha áthasach athachtú atharthacht athbhunú athphós stadchomhartha comhartha seomra folctha solúbthacht sruthán	both roth guth bláth cath dath rath ráth oth áth scáth bráth bundath dlúth fáth nath scoth cruth sruth	thit thig mo thír bith rithim

sh		<i>focail chaola (céim 5)</i>
mo shos ina shagart mo shampla a shult shú sé róshalach a shocrú mo sholas	míshásta róshásta drochshampla doshásta ollsholas clapsholas dúsholas dúshlán dúshlánach dúshnámh	ó shin a Shíle

Is **p** séimhithe amháin atá i gceist anseo. Mar sin de ní bheidh samplaí ag deireadh focal agus beidh samplaí i lár focal nuair atá rémír a shéimhíonn ann.
Lig do na páistí seo a fhiosrú go neamhspleách.

ph		focail chaola (céim 5)
mo ph ota de ph lab mo ph álás mo ph ost sa ph ram do ph oll do ph obal mo ph alandróim mo ph álás mo ph ancóga mo ph aragraf mo ph arasól do ph ardún sa ph arlús a ph lódú do ph lota mo ph luca do ph luga do ph luma mo ph lútón sa ph oblacht leis an Ph olannach do ph olchat	mo ph landa mo ph láta mo ph luma mo ph luca mo ph ráta do ph ortán sa ph atrún mo ph ollóg do ph onc mo ph ort ar an ph ortach do ph racás sa ph róca do ph rós mo ph údail mo ph údar mo ph utóg ró ph ágánach oll ph anda ró ph rotasúnach oll ph landa oll ph láta droch ph ort ró ph lámásach	de ph limp mo ph íb

Is **g** séimhithe amháin atá i gceist anseo. Mar sin de ní bheidh samplaí ag deireadh focal agus beidh samplaí i lár focal nuair atá rémír a shéimhíonn ann.
Lig do na daltaí seo a fhiosrú go neamhspleách.

gh		Focail chaola (céim 5) Fuaim cosúil le 'y' an Bhéarla
mo ghúna mo ghunna ghol sé do ghob an ghal don gharda don ghrúpa do ghradam mo ghasúr mo ghorta do ghalar mo ghlasra do ghobán do ghalúnach a ghalántacht mo ghlór mo ghuta a ghortú ghlac mo ghalbhád do ghandal do gharmhac mo ghlóthach do ghlugarnach do ghobán do ghontacht mo ghoradán sa ghort mo ghrá do ghradam ar an ghraf sa ghram sa ghránach mo ghuma mo ghuth	róghafa róghasta róghránna an-ghlan róghafa róghagach róghalánta róghallda róghann ardghlórach róghonta an-ghasta folúsghlanta	an ghé mo ghlib

Is **d** séimhithe amháin atá i gceist anseo. Mar sin de ní bheidh samplaí ag deireadh focal. Beidh samplaí i lár focal nuair atá réimír a shéimhíonn ann.
Lig do na daltaí seo a fhiosrú go neamhspleách.

dh (fuaime ar chúl an sceadamáin)		focail chaola (céim 5) fuaime cosúil le 'y' an Bhéarla
mo dhán bó dhonn áit dhona mo dhorn dhún sé mo dhallóg do dhráma mo dhoras mo dhalta mo dhara mo dhánta ródhona a dhathú mo dhathanna do dhalbacht bó dhall a dhallú do dhánacht a dhó mo dhóchas mo dhoras mo dhragan mo dhúlra	ródhalba ródhall ródhána ródhóchasach ródhocht ródhomhanda ródhonn droch dhú chas dath d hall (nóta – ‘an-dalba’)	dhé ródhílis mo dhing mo dhínit

Is **f** séimhithe amháin atá i gceist anseo. Mar sin de ní bheidh samplaí ag deireadh focal. Beidh samplaí i lár focal nuair atá réimír a shéimhíonn ann.
Déantar **m** nó **d** de **mo** agus **do** – mar a bheadh guta ag teacht ina ndiaidh.
Lig do na daltaí seo a fhiosrú go neamhspleách.

fh (ciúin ar fad)			focail chaola (céim 5)
ar ghan ar an ghad ar ghág ar an ghál ar an gholt ar an ghógra leis an ghathach leis an ghonn sa ghráma leis an Fhrancach sa ghrása leis an ghrog a ghostú	ró fh ada ró fh alsa ró fh adalach ró fh ánach ró fh ásta ró fh orbartha ró fh ógartha droch fh ógra ró fh onnmhar ró fh ónta mó rf hoclach cro sf hocal pas fh ocal domhan fh ad	m' fh ocal b' fh ada amach d' fh ág d' fh ócas d' fh ógra d' fh olt m' fh olús m' fh óram m' fh orc d' fh ormhór	ar ghill hata an ghir

Nóta – ná bí buartha mura bhfaigheann daltaí na fuaimeanna seo a bhaineann le hurú – clúdófar arís iad mar fhéidearthachtaí fuaime i gCéim 6.

ng		<i>focail chaola (céim 5)</i>
long rang cúng drong ardrang bunrang búmarang cathlong gang oll-long spáslong snong stang ranganna cúl an ranga mangán órang-útan	bun na ngort a nguth i nglór ár ngrád i nglas ár ngárda i ngrúpa bhur ngasúr bhur ngortú i ngúna bhur ngunna barra na ngob i ngach i ngar i nglóthach i ngrá i ngrúdlann	tarraing

gc-	mb-	bp-
dath na gcón crúba na gcapall tús na gclár carnán na gcloch spága na gcat i gcampa i gcóras i gcuma i gConamara i gcogar ar gcúl i gclub i gcumann i gcostas i gcultúr i gcarranna i gclann i gcásanna i gcás i gcábán i gclábár barra na gcasúr i gcarbhan	i mbolg rámha na mbád bosca na mball dath na mbláthanna i mbonn i mbord i mbroc i mbrón an mbogann bosca na mbocht i mbun bhur mbó cosa na mbabóga cosa na mbabún bun na mbachlóg i mbácús i mballa cás na mbanúdar i mbolcán i mbothán i mbróg i mbunábhar i mbun	dath na bpatrún bun na bpoll i bponc i bpálás i bpuball i bpota cosa na bpágánach blas na bpancóga i bparagraf i bPáras i bparlús i bparthas i bplanda i bplota i bpluca i bpopal i bpoblacht i bpoll i bponc i bportach i bpram i bpróca i bprós i bputóg

[illegible]

Deachtú - Céim 4

Níl na focail i gló iodálach clúdaithe go fóill ach is focail choitianta cuid mhór mhaith acu.

Litreacha Dúbáilte

Tá an capall sin mall.
Cad é an callán *sin*?
Tá nósanna gránna ag Anna.
In amanna tógann sí a gunna.
Tá capall mór donn ag Barra Ó Manna.
Tá carr mór gránna ag Molla Ní Anna.
In amanna gasta, in amanna mall.
Ag *du*/anonn is anall.
Tagann busanna agus carranna go gasta agus go mall.
Tá dallamullóg ar Lára de Barra.
Níl úlla san úllord, ní *bhíonn siad* ag fás.
Bhí scannán ann sa halla ar ball.
Tá moll cásanna thall sa halla.
Bíonn an capall ag tafann in amanna.
Tógann an capall *sin* callán mór.
Is maith liom práta le hanlann agus salann.
Tugann sé bronntanas dó i *mí* na Nollag.
Tá na dallóga dúnta sa halla.
Tá an capall mór donn ag *rith* anonn *is* anall.
Tá carr mór donn ag Clann de Barra.
Bogann an capall *sin* go mall, tá *sé* dall.

mh (leathan)

Ar mhol do mhamáí do mhuc?
Tá an mhuc *sin* rómhór.
Tá mo lámha ar an mhuc mhór ramhar.
Tá mé in amhras *faoi* mo mhac.
Beidh mo mhac ann i *mí* na Samhna.
Bhí sé rómhall don mhuc ba mhó.
Bhí sí ramhar agus mhol an *fear* dá mhac í a mharú.

Tá do mharla ina lámha ag mo mhac.
Tá sé rómhall anois. Fág go dtí an lá arna mhárach é.
Tá sé rómhórtasach anois lena mhála mór.
Ní thig liom mo lámha a mhothú.
Tá mé go mór in amhras faoi do mharc.
Tá mo mhac sa mhonarcha ó bhí mí an Mhárta ann.
Tá sí de mo mhaslú leis an mharc sin.
Thit sé sa mhullach ar an mhála mhór.
Mhol mé a mharc go mór. Mhol mé rómhór é.
Tomhas cá bhfuil mo mhála a bhí ag an mhuc.
Tá masc na Samhna agam. Ach is Mí an Mhárta atá ann.
Tá an mhuc rómhór don mhonarcha.
Bhí sé rómhall don mhuc ba mhó. Bhí sí ramhar agus mhol an *fear* da mhac í a mhárú.

bh (leathan)

Níor bhog mo bhád.
Níor bhog an bhó.
Tá an bhó sa bhád.
Ar bhog an bhó bhán?
Tá mo bhróga ar an bhalla.
Tá mo bhróga ar an bhanaltra.
Tá mo bhronntanas sa bhosca bhán sin.
Ní bhogann an bhanaltra gan a bróga.
Bhuail sé an bhó bhán lena bhata.
Tá mé sa bhus anseo leis an bhacach.
Tá sé róbhómanta agus róbhocht leis an bhanaltra a bhogadh.
Tá mo bhata ar an bhalla in aice leis an bhácús.
Tá mo bhanana agus mo bhata ag an bhanaltra.
Tá an bhábóg abhus anseo sa bhunrang.
Tá mo bhád i bhfad amach ansin.
Tá an bhó i bhfolach leis an bhabún.
Tá an bhó i bhfostú ag bun na bhfál.
Bhuail Barra an bhó bhán lena bhata. Bhí an bhó bhán i bhfad ó bhun na bhfál agus bhí ar Bharra í a bhogadh ar ais.

ch (leathan agus glórach) (*ch ciúin le clúdach i gCéim 5, m.sh. lacha*)

Tá mo chat do mo chrá.
Níl locht ar an chat *as* tú a chrá.
Is é atá lochtach, callánach agus salach.
Gach lá *bíonn* an dá chat *sin* ag an loch.
"Tá sé compordach *anseo* ag an loch," arsa an dá chat.
Cén sórt arrachta é *sin* sa loch?
Amach *linn* anocht ar a hocht.
Amharc go cúramach ar an arracht bocht.
Siúl go fadalach. Tá *sé* scamallach ag an loch.
Bím ag snámh gach lá sa loch. *Ní bheidh* amárach.
Beidh ort an dá chat *sin* a chur amach.
Sin arracht callánach, ach tá sé mórtasach fosta.
Beidh lucht glanta na *cathrach ann* amárach.
Chas mé mo chos ar an chás sin. Mo chos bhocht!
Tá lucht na *cathrach* róchallánach.
An bhfaca tú mo chat sa nuachtán?
Tá smacht ag an Albanach ar an phoblacht.
Is ainmhithe ocht *gcosach* an t-ochtapas bocht.
Tá *sé* scamallach *anseo* i lár na cathrach.
Tá an locht ar fad ar an Sasanach as mallacht a *thabhairt* don chat.
Tá arracht *gnusach* fadchosach ag casachtach sa loch.
Is moslamach é mo chara. Nach é atá mórtasach.
Tá *sé* róchostasach *dul* go lár na *cathrach anois*.
Tá mo chara sa chomórtas *sin*. *Is* comórtas fadalach é.
Tá mo chlúdach i mo chás le cur *chuig* an champa.
"Mo mhallacht ar an phoblacht," arsa an Rómánach.
Tá an chloch seo a *fuair* mé sa loch v-chruthach.
Is mamach é mo chat ach tá *sé* tríchosach.
Tá mo chat róchallánach le *dul* ar an chosán.
Beidh rud sa nuachtán amárach faoin phoblacht.
Chas Lacha ar a dá chos *nuair* a *chonaic* sí an dá chat. *Léim* sí amach as
an chochán agus *isteach* sa chlábar. "Gach lá tagann an dá chat sin go
cladach an locha," ar *sise* go callánach. "Tá mé compardach *anseo* sa
chochán, ach, is dócha go *mbeidh* orm *imeacht!*"

th (leathan)

Tá Cathal ar an bhóthar ar a rothar.
Tá na rotha ar mo rothar lúbtha agus cam.
Tá na rotha seo lúbtha go *maith*.
Thóg Cathal na bláthanna le cur ar a thábla.
Tá na dathanna ag athrú ar na bláthanna.
Bí i do thost. Tá sé thar am *agat*.
Cad é a tharla thall ag do thábla?
Beidh lucht glanta na cathrach ann ar an Satharn.
Chuir lucht forbartha na cathrach na bláthanna sin.
Tháinig othar *chuig* an otharlann tráthnóna.
Thig leat do rothar a dhathú *leis* na dathanna *seo*.
Má bhogann tú thart ar do thábla *beidh* tú lúbtha.
Ar thóg tú do lámha de do thábla gan fáth?
Thom sé *isteach* sa sruthán agus thóg sé bláthanna ón bhun.
Thig liom mo rothar a chur ar mo thábla. Níl sé róthrom.
Thug mé do thornapa don othar sa otharlann.
Tá athrú mó tagtha ar mo thorbán anois.
Amharc ar dath atá ar mo thornapa agus ar mo thráta.
Tá lucht forbartha na cathrach ag athrú dathanna na cathrach.
Tá sé thar am acu athchló a dhéanamh air.
Tá athrú dáta ann. Tá sé bogtha go dtí an Satharn.
Cad é a tharla leis na dathanna a bhí ar na bláthanna?
Thug mé roth ó mo rothar dó ach ní raibh se róthugtha dó.
Tá bláthanna ag fás ar an bhóthar sin thall.
Beidh mé i lár na cathrach tráthnóna. Ní thig liom dul ar an Satharn.
Bí i do thost. Tá sé thar am agat athrú.
An bhfuil mórtomhas ar bith agat faoin athrú atá ar do thachrán?
"Thóg mé an roth de mo rothar!" arsa Liathan, bhí a guth ar crith.
"Cad é mar a tharla sin?" arsa a *Máthair*. "An raibh tú ar an bhóthar mór sin in *aice leis* an sruthán arís?"
"Tá brón *orm*," arsa Liathán agus thug sí bláth dá *máthair*.

sh (leathan)

Mhol Lára do Chathal *bheith* ina shagart.
Amharc go cúramach ar mo shampla agus *thig leat* é a shocrú.
Beidh Lára míshásta má *bhíonn* tú róshalach.
Tá Sam róshantach agus róshalach le *bheith* ina shagart.
An dtig liom mo shos a shocrú, tá ocras *orm?*
A Shíle, an *bhfuil* do sholas ar *obair?*
Cuir as do sholas, tá an halla róshalach.
Níl mé róshásta leis an drochshampla atá anois.
Tá do sholas róshalach le lonrú go maith anseo.
Ní maith leis an drochshampla ach tá sé doshásta ar fad.
Bhí Sam míshásta go raibh sé róshantach agus róshalach le *bheith* ina shagart, cé gur bhain sé an dúshult as gach rud a shocrú.

gh (leathan)

Nigh mé mo ghúna leis an ghallúnach sin. Tá sé an-ghlan ar fad.
Níor mhaith liom an mhuc *gharbh* sin a ghortú.
Níl mo ghlór ábalta don ghuta sin.
Amharc ar mo ghasúr. *An maith leat* a ghalántacht?
Bhí na prátaí *scriosta* ag an ghalar i *rith* an ghorta.
Tá do ghrúpa róghafa ag an ghalar sin.
Glan do lámha leis an ghallúnach le *bheith* slán ón ghalar.
Thug an bhanaltra a ghobán don ghasúr.
Ghlac sé mo ghlásra agus chuir ina ghob é.
Tá mo ghúna ar an ghasúr sin.
Tá do ghasúr ag an gharda. *Níl sé* ag *dul* a ghortú.
Bhain tú do ghradam as do ghalántacht sa chomórtas.
Ghlac sé mo ghúna agus *rith sé leis*. Tá *sé* róghasta dom!
Ghlac mo ghasúr a ghlásra go róghasta.
Tá do gharmhac i mo ghrúpa.
Ghlac do gharmhac mo ghalbhád agus chuaigh go róghasta ann.

dh (leathan)

Dhún *sé* an *geata* ar an bhó dhonn.
Dhún mé do dhoras ar mo dhorn.
Dhún mé mo dhallóg. *Anois* tá *sé* ródhorma.
Bhuail mo dhalta a dhorn ar mo dhoras.
Tháinig sí anseo do Dhráma na Nollag.
Ar mhaith leat é a dhathú le mo dhathanna?
Ní raibh do dhán ródhona.
Bhí mé mar dhragan i do dhráma ach *bhí* mé ródhalba.
Ní raibh do dhráma ródhóchasach do mo dhalta.
Tá do dhragan ródhalba. Ba *mhian leis* mo dhoras a dhó.
Tá an bhó dhonn *sin* ródhonn ar fad.
Is drochdhathanna *iad sin* ar do dhoras.
Tá mo dhánta curtha ar mo dhoras *agam*.

ph (leathan)

Tá planda *agam*. Tá mo phlanda sa phota. Tá dhá phluma *air*.
Tá dhá phluma i mo phluca *agam*.
Phóg *sé* a phota.
Tá pláta romham. Tá mo phláta lán *de* phrátaí.
Tá mo phluca lán *de* phrátaí.
Thóg *sé* a phráta amach as an phota.
Thit mé de phlab *isteach* sa pholl *sin*.
Is maith liom mo phost, *bím ag obair leis* an phobal.
Tá mo mhac sa phram *agam*. Amharc ar a phluca *beaga*.
Amharc ar an phatrún a *rinne* mé ar an phota.
Chaith mé práta *leis* an phortán. *Thit sé isteach* sa pholl.
Is maith leis an ollphanda an t-ollphanda bambú.
Chuir mé do phluma i mo phancóga. Tá *siad* ar an ollphláta *agam*.
Tá mo pharagraf *faoi* n-phoblacht *déanta* *agam*.
Is maith leis an phobal *dul chuig* an phálás.
Thug mé mo phálás don Pholannach.
Thit mo phutóg de mo phláta agus *isteach* sa pholl.

fh (ciúin ar fad)

An *raibh* tú rófhalsa nó ar fhan tú?
D'fhan mé rófhada agus *ansin* d'fhág mé é.
An bhfaca tú *sin* ar an fhógra?
Tá *sé* ar an fhógra *sin* rófhada *anois*.
Amharc ar an fholt *sin*, folt fada donn.
Is drochfhógra é *sin* atá sa fhráma agat.
Tá tú rófhadalach ag obair ar an fhonn *sin*.
Tá sí rófhalsa, ní thig linn í a fhostú don fhad *sin*.
Ar fhág tú *sin* leis an fhrancach nó leis an fhrog?
Ar fhág tú an focal *sin* sa fhrása ar an fhógra?
Déan *sin* leis an Fhrancach mórfhoclach a fhostú.
D'fhág mé mo mhála ar an fhál.
Ar m'fhocal, *níor* fhág *mise* é.
D'fhág tú d'fhógra anseo leis an Fhrancach.
Tá m'fhorc rófhada leis an fhrog seo a ithe.
Níor fhan an fathach rófhada faoin fhál.

ng

Tá an rang *seo* róchúng.
Tá long mhór ag na *páistí* sa rang *seo*.
Tá an long róchúng do na *páistí* ranga ar fad.
Tá Lára san ardrang ach tá mise sa bhunrang.
Ta búmarang againn ag cúl an ranga.
Tá drong sa spáslong ag bun na ngort *ansin*.
Tá bhur ngunna againn ag cúl an ranga.
Tá long mhór i ngach rang againn ar scoil.
Tá sí i ngrá le bhur ngasúr.
Tá crann mór cúng ag *fás* ag barr na ngort.
Tá rang na ngasúr ag *teacht* tráthnóna.
Tá *siad* ár ngortú sa rang *seo*.
Tá barra na ngob donn ar na *géanna* *seo*.
Tá cosa na *ngéanna* i bhfostú sa pholl chúng.
Is maith liom dul go Dún na nGall gach *mí*.

gc

Tá clocha móra (i bhfostú) i gcrúba na gcapall.
Tá cúpla cón agam. An *maith leat* dath na gcón?
Tá cúpla clár ann anocht agus tá tús na gclár *sin* tábhachtach.
Seas ar charnán na gcloch *ansin*.
Amharc ar na *hingne* ar spága na gcat. Tá *siad* rófhada.
Táimid i gcampa mór i gConamara *anseo*.
D'fhág mé an bosca *sin* i gcúl an tí.
Tá na bróga sin i gcásanna agus tá na cásanna i gcarranna *anois*.
"An *bhfuil* tú i gclub nó i gcumann ar *bith*?" ar *sise* i gcogar.
An *bhfuil* dúil agat i gcóras nó i gcultúr na cathrach?
Tá ardú mór i gcostas na gcarranna.

mb

Tá dath na mbláthanna ar bhosca na mball.
Da mba *mhian leat thiocfadh leat dul go teach* na mbocht.
Cé atá i mbun *anseo*?
Tá an lasta *thíos* i mbolg na mbád.
An mbogann rámha na mbád *sin*?
Tá bhur mbó *ansin* i *measc* na mbláthanna.
Tá cosa na mbabóga i mbróga beaga deasa.
Tá na práta *anois* i mbolg na mbocht.
Tá bhur mbananaí i lámha na mbabún.
Cé atá i mbun na mbonnóga i mbácús na cathrach.

nd

Tá lochanna móra i nDún na nGall.
Tá solas ar na dathanna. Tá solas na ndathanna ag lonrú.
Tá *páirt aige* i ndráma na Nollag.
Tá dathanna na ndallóg sa *leabhar seo*.
Táimid i nDún na nGall, bhur ndalta *féin*.

bp

Tá mé i bponc.

Stop mise i bpuball. Stop sise i bpálás.

Bhí mo phráta i bpoll sa ghairdín. Thóg mé é agus chuir i bpota é.

Tá dath na bpatrún sin deas i bpálás an rí.

Tá blas na bpancóga maith ach tá bunús na bprátaí i bpota.

Tá poll i bpuball na bpágánach.

Bhí mé i bpálás i bPáras inné.

Tá an planda mór ag fás i bpota i bparlús an tí.

Tá mé i bponc anseo. Tá mo chos i bpoll i bportach.

bhf (leathan)

Tá sé i bhfolach i bhfocal ansin.

Tá sé ansin ag barr na bhfál anois.

Tá ord na bhfocal i bhfógra an bhalla i gceart agat.

An bhfuil tú i bhfách le brí na bhfocal?

Bhí mé i bhfolach i bhfolcadán mo mhamó.

dt (leathan)

Tá na málaí sin i dtúr sa phálás.

Tá an rí i bhfolach i dtúr mór ard.

Tóg na málaí ar dtús, ansin cuir i dtúr ard iad.

Tá torbán agam i dtobán. Tá cosa na dtorbán ag fás.

Seo é bhur dtásc - tóg bhur dtanc ar dtús agus cuir thall ansin e.

ts (leathan)

Bhuail sé sa tsrón é.

Is mór an tsástacht atá le gáire tríd an tsrón.

Tá an tsástacht le mothú ar an tsráid.

Cuir sa tsraith cheart ar an tsráid é.

Céim 4

Is fearr sliocht ó leabhair na bpáistí a úsáid. Aithníonn siad an comhthéacs agus tarlaíonn na fuaimeanna go nádúrtha iontu.

Sleachta léitheoireachta. Le léamh agus le fuaimeanna a aithint ó bhéal.

Litreacha dúbáilte

Cad é an callán sin? arsa Anna le Tim. Bhí *siad* ag dul thart le crann mór go mall. Go tobann *chuala* siad tafann thall ar an *taobh eile* den chrann. Thóg Anna a gunna. "Stad!" arsa Tim. "Tá poll *anseo*, thig linn dul *isteach* ann." Bhí canna ag Tim agus bhí an gunna ag Anna. *Chuaigh siad isteach* sa pholl sa chrann go dtí gur stad an tafann agus an callán. Go tobann, *chonaic* Tim go raibh moll *airgid* ag a chosa. "Sílim go *bhfuil* dallamullóg *orm*," arsa Tim. "An sin moll *airgid*?" "Ní *fheicim* ach froganna!" arsa Anna. "Is *fuath liom* froganna."

Scéal/Téacs – meascán 1-4

Tá an lacha **bhán** ar an **bhus**. Tá an **bhó dhonn** ar an **bhus** fosta.
Ba *mhaith leis* an **bhanaltra** í a **chur** sa **phota**. *Lean* sí an bus ar a **rothar**.
"Mo **chrá thú**, a Lacha, *seo* mé le mo **ghunna**," arsa sí.
Bhuail sí í i **ngob** s'aici. Stad an bus de **phlab**. Amach leis an **bhó**.
"Stad!" arsa sí. "Tá tú ag *déanamh* dochair do mo **chara** lacha, stad!"
"Bí i do **thost**," arsa an **bhanaltra**. "Tá tusa rómhór do mo **phota**, agus ní *maith liom* do **chrúba**, tá *siad* róshalach!"
Ach, níor **fhan** an **bhanaltra** rófhada. Níor **fhan** sí ar **fhreagra** ó **bhó**. Thóg sí a **rothar** agus **rith** sí léi. Níor **fhill** sí riamh arís.
Síos **chuig** an **loch** leis an lacha agus leis an **bhó** agus, ar m'**fhocal**, tá siad ansin go fóill.

Céim 4 Dhá litir a dhéanann fuaim amháin

nn	ll	rr
nn	ll	rr
donn	mall	carr
crann	ball	barr
rann	rolla	barra
bonn	moll	corr
canna	poll	
gránna	callán	
cumann	balla	
tobann	halla	
salann	dallóg	
anonn	scragall	
tógann	scamall	
bogann	capall	
amanna	dallamullóg	

Aimsigh an uimhir iolra de na focail seo,
frog, carr, lus.

_____

Thóg Colm sin inné. Cad é a dhéanann sé gach lá?

_____

Cad é a thugann tú faoi deara faoi dheireadh na bhfocal sin?

Cad é an litir dhúbáilte is coitianta sa Ghaeilge, **nn**, **ll** nó **rr**?
Déan liosta.

Focail Churaclaim

Déan liosta de na focail ina bhfuil **nn**, **ll**, **rr**.

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

th

th		
thar i mo thost thum thug thóg thú tharla mo thábla	both roth bláth cath dath	athar rothar bóthar othar srúthán dathú bláthanna dathanna fáthanna

Ar **thóg** tú do rothar den bhó**thar**?

Focail Chaola - **thig**, **mo thír**. Tá rud beag sa difear san fhuaim seo sna focail seo.

Bí cúramach leis an dara siolla sna focail **othar**, **bóthar**, **rothar**. Deirtear go gasta iad agus ní chluineann tú an **a**.

Focail Churaclaim

Déan liosta de na focail ina bhfuil **th**. Ná déan dearmad go dtig leis bheith ag tús, lár nó deireadh focal.

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

Tá an bhó **shona** róshalach.

sh

sh	
mo shos a shult	ina shagart róshalach
mo sholas bó shona	a shocrú mar shampla
a shú mo shúlach	róshantach <i>míshásta</i> a sholáthar

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá séimhiú ann bain amach an séimhiú agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais an séimhiú.

Amharc go cúramach ar **míshásta**! *Réimhír* a thugtar ar **mí**. Ní oibríonn an riail *caol le caol, leathan le leathan* sa chás seo. Sin an fáth a bhfuil an í agus an á ann. An dtig leat *réimhír* nó *chomhfhocail* eile a chuardach?

Réimhír - *mí, an, do (dodhéanta), so (sofheicthe)* roimh focail.

Chomhfhocal - nuair a chuirtear dhá fhocal le chéile (ceandána),
An dtig leat teacht ar shamplaí eile?

Focail Churaclaim

Déan liosta de na focail ina bhfuil **sh**. Ná déan dearmad go dtig leis bheith ag tús, lár nó deireadh focal.

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaime amháin

ch

ch		
ach	mo chos	amach
gach	a chara	amárach
loch	a chur	callánach
cloch	chrá	<i>dóchasach</i>
múch	cos cham	
ocht	chas	
bocht	chan	
locht	mo chat	
smacht	mo chás	

Ar **chas** tú ar do **chos** ag an loch?

Déanann **ch** fuaim **h** in amanna nuair a bhíonn sé i lár focail.

lacha	salachar
dochar	is dócha
cochán	lochanna

Tá an dá chineál **ch** san fhocal **dóchasach**.

Focail Churaclaim

*Déan liosta de na focail ina bhfuil **ch**. Ná déan dearmad go dtig leis bheith ag tús, lár nó deireadh focal.*

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

bh le a, o, u

bh		
bhog mo bhata ar bhalla bhlas ar bharr i mo bhall mo bhalún mo bhagún ar bhacán sa bhád ar an bhord ar bhac tú?	an bharróg bó bhocht an bhachlóg an bhanaltra ábhar muca garbha muca dubha dobhar galbhád	i bhfad bun na bhfál Bóthar na bhFál

Ar **bhog** an **bhó bhán** i **bhfad**?

Níl anseo ach bealach amháin le **bh** a rá -

bha, bho, bhu

Tiocfaimid chuig an **bh** atá i bhfocail mar **bhí** níos moille.

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá séimhiú ann bain amach an séimhiú agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais an séimhiú.

Focail Churaclaim

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

mh le a, o, u

mh	
an mhuc	rómhall
mhol	rómhór
mo mhac	ramhar
mo mháta	lámha
ba mhó	amharc
mo mhála	solasmhar
mo mhala	sultmhar
a mhalartú	ar an mhurlán

Ar mhol do mhac an mhuc?

Níl anseo ach bealach amháin le **mh** a rá, tiocfaimid chuig an **mh** atá i bhfocail mar **mhí** níos moille.

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá séimhiú ann bain amach an séimhiú agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais an séimhiú.

Ná déan dearmad go mbíonn séimhiú ann i ndiaidh **mo**, **ró**, **ar** **an** agus **ar**.

Agus ná déan dearmad ar na focail bhaninscneacha i ndiaidh **an**!

Focail Churaclaim

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaime amháin

ph

ph	
mo phota mo phóca de phlab mo phálás mo phlanda ar phláta mo phluma a phluca ar phalandróim mo pharagraf ar phatrún róphlámásach	de phlimp mo phíb mo phicil barr mo phinn an phirimid

Nach galánta mo **ph**atrún ar mo **ph**alandróim!

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá séimhiú ann bain amach an séimhiú agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais an séimhiú.

Ná déan dearmad go mbíonn séimhiú ann i ndiaidh

mo, ró, ar an, ar agus de.

Agus ná déan dearmad ar na focail bhaninsneacha i ndiaidh **an!**

Focail Churaclaim

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

ng

ng	
long rang cúng barra na ngob barra na ngas i ngalar ranganna cosa na ngasúr Dún na nGall i nglas i ngort i ngrá	cosa na ngéanna blas na ngríscíní

Nach cúng ar fad atá an long sin?

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá **ng** ann mar *urú*, bain amach an *urú* agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais é.

Bíonn *urú* ann i ndiaidh i nó san uimhir iolra nuair is leo an rud a tháinig roimhe, **cosa na ngasúr**. Tá níos mó ná gasúr amháin ann agus is leo na cosa.

Bíonn urú gréine ann nuair a chlúdaíonn an ghealach an ghrian.

Cad é faoin fhocal **pingin**?

Focail Churaclaim

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

Dhún sé a dhorn gan a dhath a rá

dh le a, o, u

dh	
dhún	a dhath
mo dhán	<i>ródhalba</i>
dhá	de
bó dhonn	dhánacht
bó dhall	a dháta
mo dhorn	<i>ródhorcha</i>
mo dhathanna	

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá séimhiú ann bain amach an séimhiú agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais an séimhiú.

Tá an dh sna focail chaola difriúil ar fad.

Ná déan dearmad go mbíonn séimhiú ann i ndiaidh

mo, ró, ar, an, ar agus **de**.

Agus ná déan dearmad ar na focail bhaninscneacha i ndiaidh **an**!

Tá fuaime bhreise (guta cúnta) san fhocal **ródhalba** agus san fhocal **ródhorcha**

An dtig leat smaoineamh ar fhocail eile ina bhfuil *guta cúnta (orm)*?

Focail Churaclaim

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

gh le a, o, u

gh	
ghlac an ghal mo ghúna do ghob mo ghunna an-ghlan ghol sé	gan ghá bó ghalánta mo ghallúnach bangharda <i>bá nghorm</i>

Ghlac an bhó ghalánta mo ghallúnach

Mura bhfuil tú cinnte faoin chéad litir nuair atá séimhiú ann bain amach an séimhiú agus abair an focal gan é, ansin cuir ar ais an séimhiú.

Ná déan dearmad go mbíonn séimhiú ann i ndiaidh
mo, ró, ar an, ar agus de.

Agus ná déan dearmad ar na focail bhaninsneacha i ndiaidh **an!**

Tá dhá fhuaim sa bhreis san fhocal **bá nghorm**.
Cad é a thugtar ar an fhuaim bhreise seo?

Focail Churaclaim

Céim 4 Nuair a sheasann níos mó ná litir amháin d'fhuaim amháin

Tugtar *urú* ar litir a théann roimh litir eile agus a ghlacann áit na dtúsfhuaime. Athraíonn **cón** go **gcón** agus cailltear fuaim an **c** ar fad.

Bíonn *urú* ann i ndiaidh i nó le focail san uimhir iolra nuair is leo an rud a tháinig roimhe, **cosa na ngasúr**. Tá níos mó ná gasúr amháin ann agus is leo na cosa.

Bíonn urú gréine ann nuair a chlúdaíonn an ghealach an ghrian.

mb (le a, o, u)	bp (le a, o, u)	gc (le a, o, u)	ts (le a, o, u)	dt (le a, o, u)
i mbolg rámha na mbád bosca na mball dath na mbláthanna fás na mbachlóga i mbarr a <i>réime</i> i mbláth	dath na bpatrún bun na bpoll i bplanda i bpóca i bportach i bpram i bpota	dath na gcón tús na gclár carnán na gcloch spága na gcat i gcábán barra na gcamán cosa nagcapall	caipín an tsonais	ar dtús i dtúr i dtaca le i dtobar i dtosach <i>i measc</i> na dtonn

Faigh samplaí eile de na fuaimeanna seo i do leabhair agus déan liostaí.

Céim 4 – Ceacht le gaothrán 1 Focail - rann, anonn, crann, donn, bonn, canna, poll, capall, carr, corr, corr, barra

nn

ll

rr

d

o

c

r

a

p

a

b

n

Céim 4 – Ceacht le gaothráin 2

Focail - roth, thar, thug, othar, dath, thóg

ó

d

r

o

th

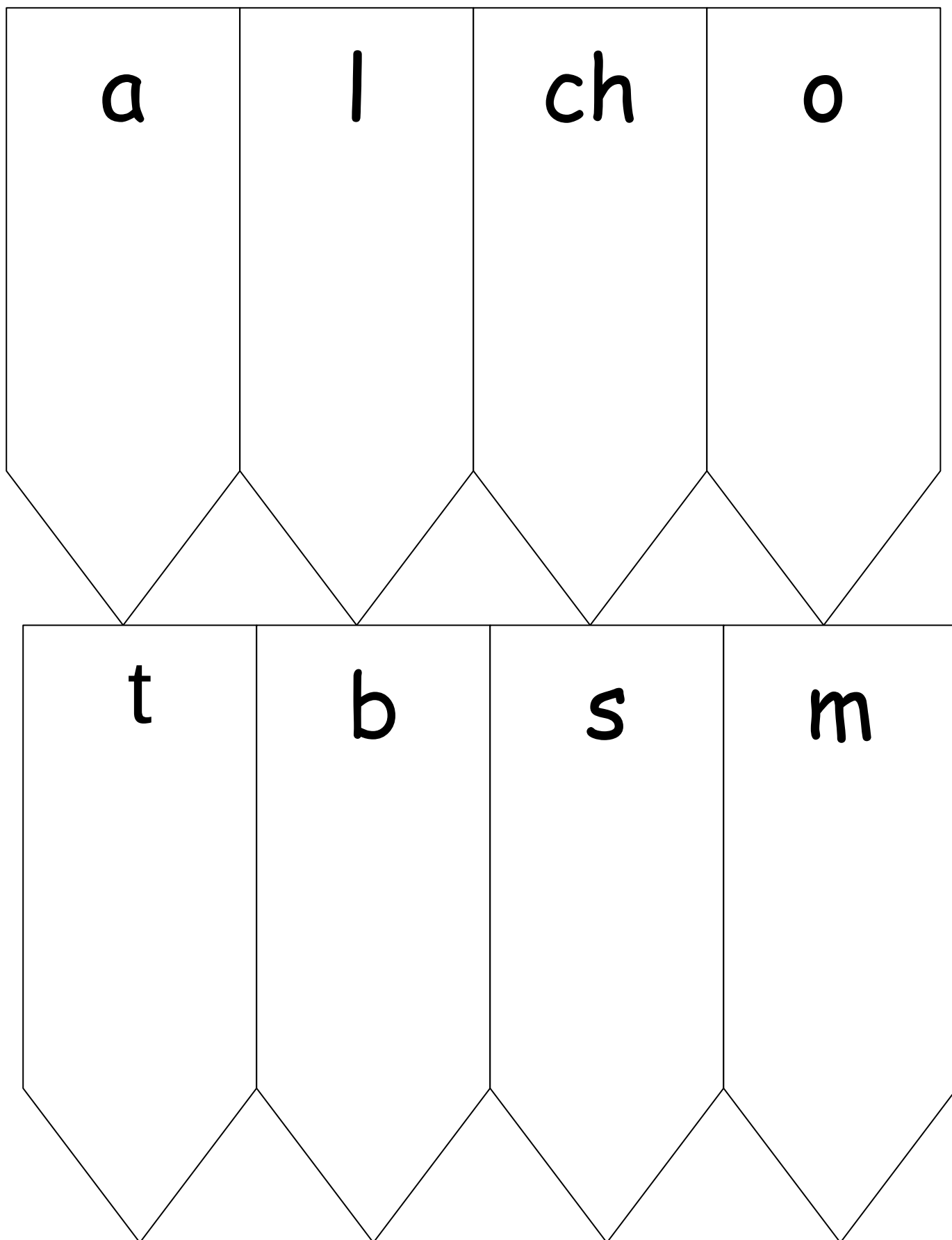
a

u

g

Céim 4 – Ceacht le gaothráin 3

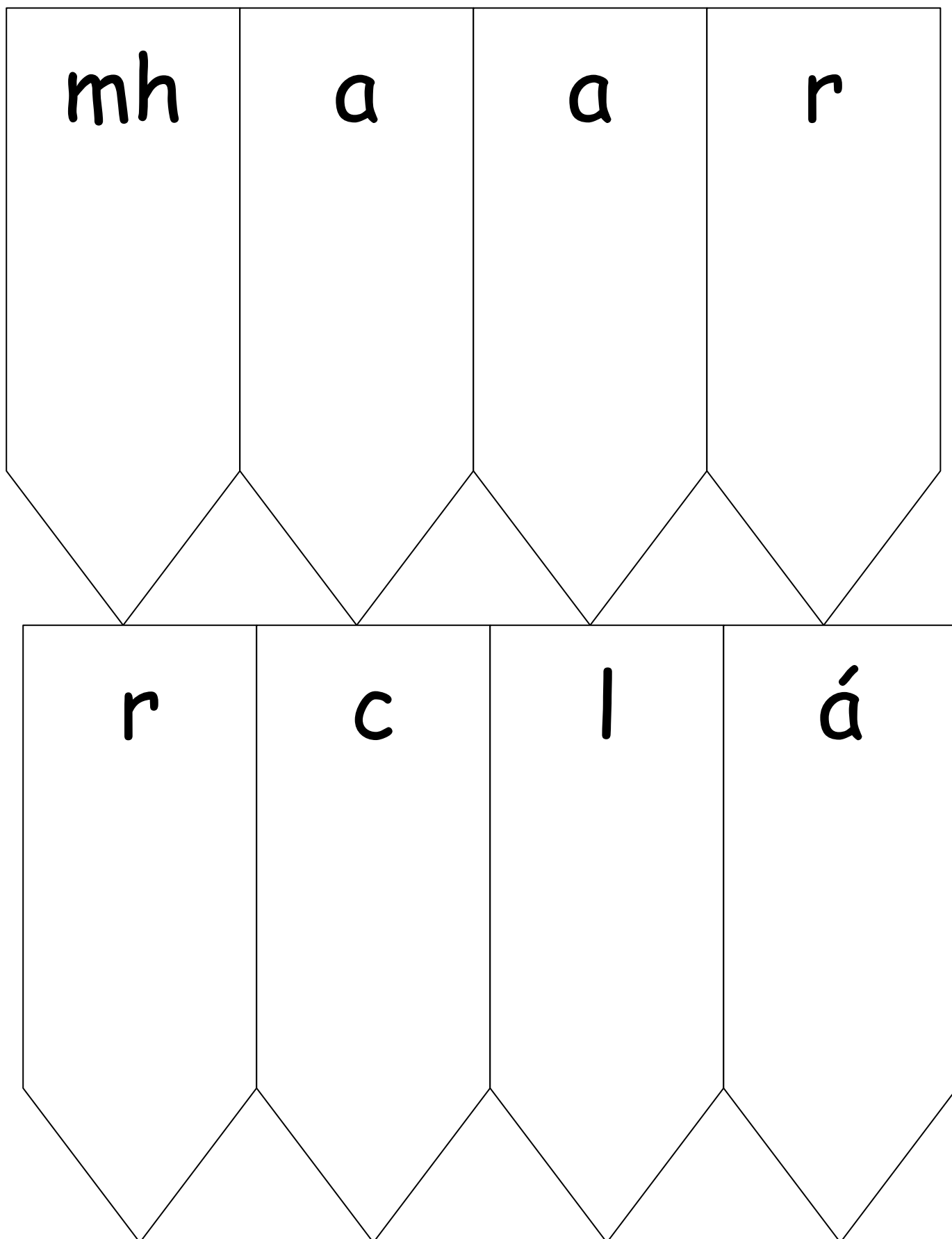
Focail - loch, ocht, bocht, locht, (mo) chos, ach, chas, smacht, cos (cham)

Céim 4 – Ceacht le gaothráin 4

Focail - ramhar, (mo) mharc, (mo) mhac, lámha, (mo) mhála, (mo) mhala, amharc

Céim 4 – Ceacht le gaothráin 5

Focail - (mo) bhád, dabht, ábhar, (mo) bhata, (an) bhó

ó

bh

á

d

a

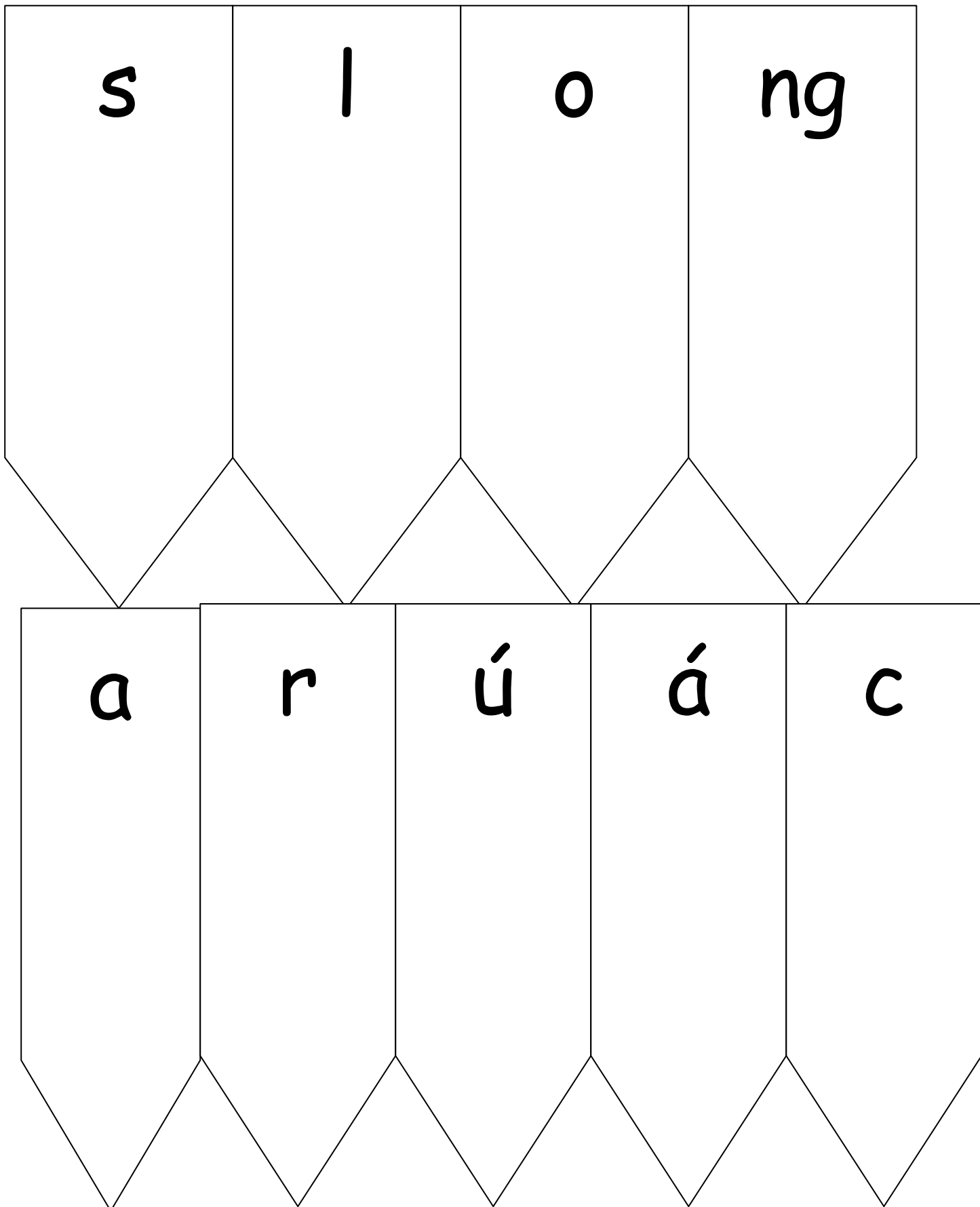
t

r

a

Céim 4 – Ceacht le gaothráin 6

Focail - long, cúng, rang, (i) ngrá, (cosa na) ngasúr, (i) nglas

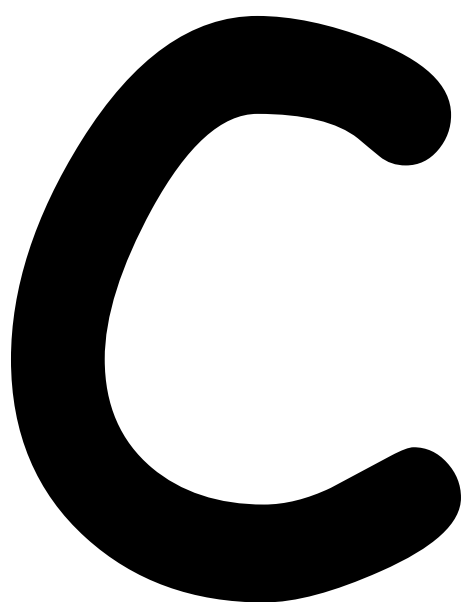

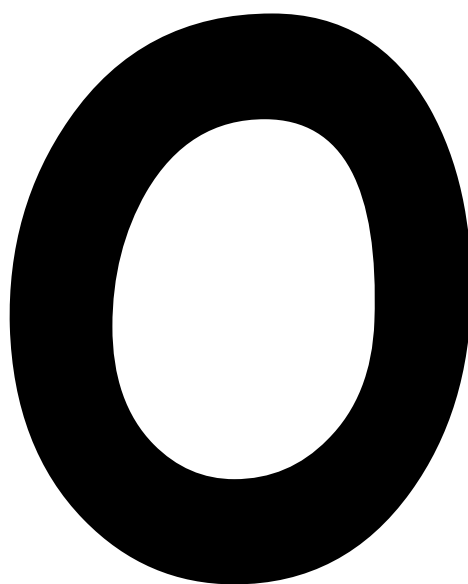
r

a

ng

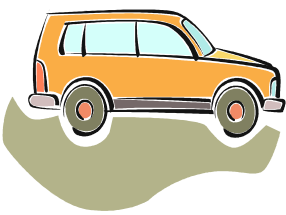

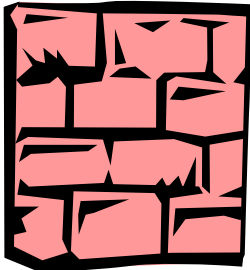
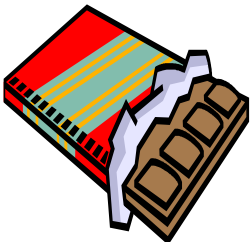
ch

Cártaí Graiféime – Céim 4 (nn, ll, rr)

	<u>p</u>	<u>o</u>	<u>ll</u>
	<u>b</u>	<u>o</u>	<u>nn</u>
	<u>c</u>	<u>a</u>	<u>rr</u>
	<u>m</u>	<u>a</u>	<u>ll</u>

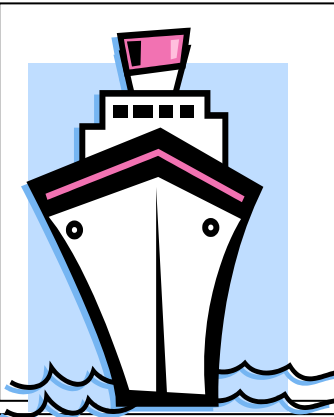
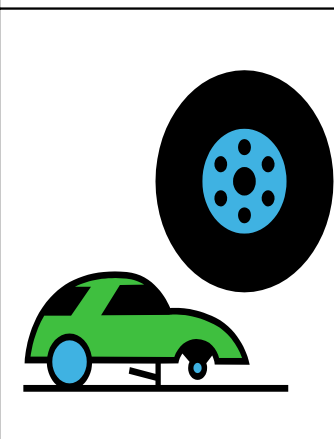
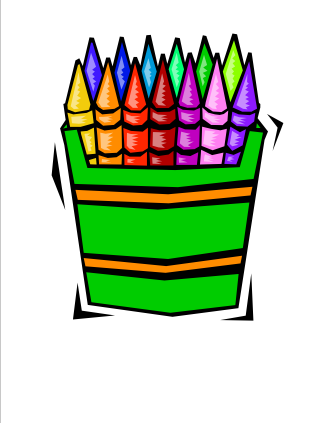
Cártaí Graiféime – Céim 4 (nn, ll, rr)

	<u>c</u>	<u>r</u>	<u>a</u>	<u>nn</u>
	<u>b</u>	<u>a</u>	<u>ll</u>	<u>a</u>
	<u>c</u>	<u>a</u>	<u>nn</u>	<u>a</u>
	<u>b</u>	<u>a</u>	<u>rr</u>	<u>a</u>
	<u>r</u>	<u>o</u>	<u>ll</u>	<u>a</u>

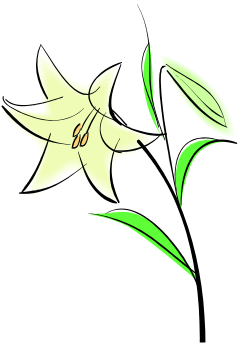
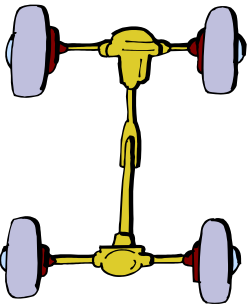
Cártaí Graiféime – Céim 4 (ch)

mo 	ch	a	t
mo 	ch	o	s
	o	ch	t
	l	o	ch

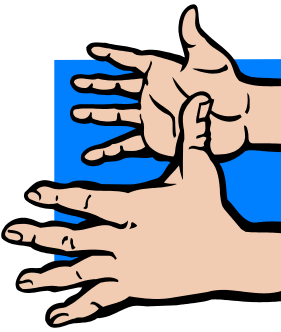
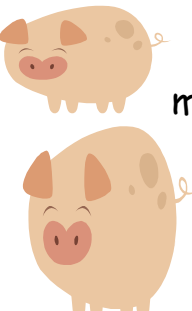
Cártaí Graiféime – Céim 4 (ng, th)

	l	o	ng
	r	a	ng
	r	o	th
	d	a	th

Cártaí Graiféime – Céim 4 (th)

	b	l	á	th
	r	o	th	a
	o	th	a	r
	th	o	s	t
	th	a	r	t

Cártaí Graiféime – Céim 4 (mh)

	l	á	mh	a
 mo	mh	á	l	a
 mo	mh	a	l	a
 mo	mh	u	c	a
maighdean	mh	a	r	a

Ceisteanna - Céim 4

Ar chas an
lacha ar an
dá chos?

Ceisteanna - Céim 4

Ar thóg tú
an roth den
bhóthar?

Ceisteanna - Céim 4

Ar thug tú
bláth do do
mháthair?

Ceisteanna - Céim 4

Ar bhog an
bhó bhán i
bhfad?

Ceisteanna - Céim 4

Ar phóg tú

do

phlanda?

Ceisteanna - Céim 4

Ar mhol do

mhamaí do

mhuc?

Ar chráigh
tú do chara
go
callánach?

Ceisteanna - Céim 4

Ar dhún tú
an doras ar
do dhorn?

Ceisteanna - Céim 4

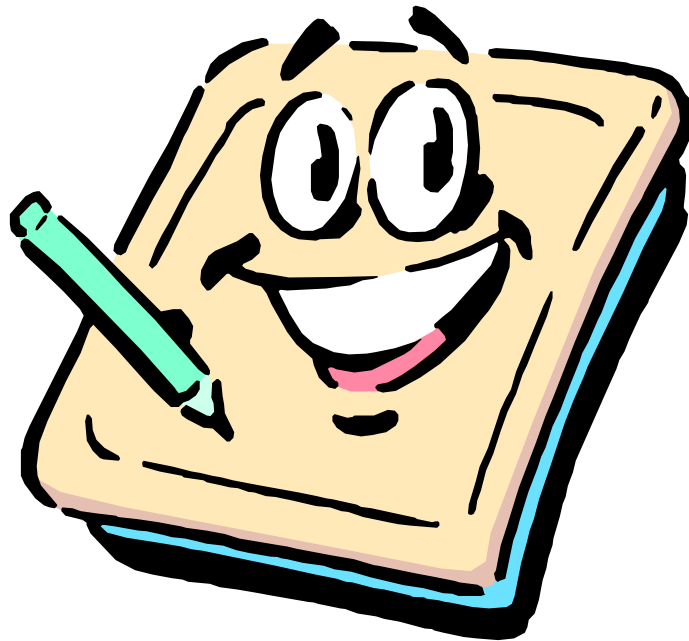
Ar ghlan tú
do ghúna go
maith?

Fónaic na Gaeilge

Fiosrú Focal

Leabhar an Mhúinteora, Ceachtanna, Banc Focal

Céim 5

Clár

Céim 5 - Réasúnaíocht agus cur síos.....	3 - 4
Ceacht 1	5
Ceacht 2	6
Ag Léamh.....	7
Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta.....	8
Scríobh agus Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta.....	9
Banc Focal	10 - 18

Céim 5

Nuair a sheasann an ghraiféim chéanna d'fhuaimeanna éagsúla

Réasúnaíocht

Go mbeidh eolas agus scileanna ag na páistí le go mbeidh siad ábalta fuaimeanna a rangú agus a smachtú agus go dtuigfidh siad córas litrithe na Gaeilge. Go mbeidh páistí ábalta focail Ghaeilge a fhuaimniú de réir mar a scríobhtar iad.

Sa chéim seo pléifear graiféimí a léiríonn fuaimeanna éagsúla. Pléifear na consain a athraíonn nuair atá guta caol nó leathan in aice leo agus gutaí a léiríonn fuaimeanna éagsúla i bhfocail.

Fuaimeanna atá scríofa mar an gcéanna ach ní hionann an fhuaim	Fuaimeanna atá scríofa mar an gcéanna ach ní hionann an fhuaim
<i>Consain a athraíonn in aice le guta caol/leathan</i> (Tá an difear iontach suntasach ó bhéal) sásta..... sí déan.....dán tá.....tír bhí.....an bhó mhol.....nimh an ghé.....ghol a dhath.....de dhíth bun na bhfál.....i bhfíric <i>(Níl an difear chomh suntasach céanna ó bhéal ach tá difear ann)</i> ba.....bí cá.....cic fad.....fíric gol.....gé hata.....cé hí lá.....le mo.....mí na.....ní pota.....picnic rás.....fir chas.....chíste mo phálás.....mo phicnic mo shagart.....mo shíle thug.....thit	<i>(Ná bí buartha faoi na cinn seo, baineann siad leis an choincheap chéanna ach ní gá iad a dhéanamh anois – clúdófar arís iad i gCéim 6)</i> ag ól.....rón cait.....caint fios.....sioc cat.....gabh fear.....leabhar roimh.....scoil chas.....lacha

Má thuigeann na páistí an tionchar a imríonn na gutaí **a, o, u** agus **i, e** ar na consain thart orthu beidh tuiscint mhaith acu ar an chuid is mó de na focail sa chéim seo. Lig dóibh féin an patrún seo a oibriú amach. Lig dóibh feiceáil an bhfuil patrún leis na hathraithe a bhaineann leis na gutaí sna samplaí sa cholún eile.

Eolas

- go seasann litreacha d'fhuaimanna
- go dtig le graiféim níos mó ná fuaim amháin a léiriú

Scileanna

- fuaimeanna a dheighilt
- fuaimeanna a chumasc
- fóinéimí a mhúnlú
- fuaimeanna a aithint agus a rangú

Foghlaim

Beidh na páistí níos muiníní sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht; beidh siad ábalta focail a léamh i dtéacsanna; beidh siad ábalta focail nua a dhéanamh; beidh siad ábalta focail ilsíollacha is faide agus is casta a léamh; beidh siad ábalta fuaimeanna a rangú

Pointí Teagaisc

Sa chéim seo foghlaimeoidh na páistí gur féidir fuaimeanna a léiriú ar dhóigheanna éagsúla.

- Go dtig leis an ghraiféim chéanna fuaimeanna éagsúla a léiriú
m.sh. dílis, donn, nimh, mhór.
- Go bhfuil dóigh ar leith ann le focail ardmhínicíochta a litriú.
m.sh. is, raibh, ubh.

Ná déan dearmad *'an fhuaim seo'* a rá, seachas *'na fuaimeanna seo'* nuair a dhéantar tagairt do ghraiféimí ina bhfuil níos mó ná aon litir amháin,
m.sh. bun na bhfál

Gníomhaíochtaí:

- focail a dhéanamh m.sh. ar chearnóga páipéir/litreacha maighnéadacha
- focail a chuardach i dtéacsanna
- focail a shórtáil
- focail a léamh i dtéacsanna
- focail a úsáid sa scríbhneoireacht phearsanta

Áiseanna

don mhúinteoir - *clár maighnéadach/clár mór bán, litreacha maighnéadacha, puipéid, clár cailce, cártaí le litreacha, cártaí le focail, cártaí le pictiúir.*

do na páistí - *cláir bheaga bhána, marcóirí, glantóirí, tráidirí.*

Nóta Tábhachtach

Tosaigh ar an chéad cheacht i gCéim 5 agus réamhobair déanta ar gach fuaim. Ar an dóigh seo beidh na páistí ábalta focail ilsíollacha a léamh ina bhfuil an spriocfhuaim. Roghnaigh focail chuí, de réir ábaltachta, aoisghrúpa agus suim na bpáistí.

Céim 5

Ceacht 1

Nuair a léiríonn an ghraiféim (litriú) chéanna níos mó ná fuaime amháin (na consain)

An rud a dhéanann tú		An rud a deir tú
1	Mínigh do na páistí cad é a bheidh sibh a dhéanamh sa cheacht seo	“Beimid ag amharc ar dhóigheanna éagsúla le fuaimeanna a dhéanamh.”
2	Scríobh dhá fhocal ina bhfuil dhá fhuaim éagsúla ach an litriú chéanna ar an chlár <i>m.sh. rás sí</i> Cuir líne faoin siombail ‘s’	“Léigh na focail seo. Cad é a thugann tú faoi deara?”
3	Scríobh focail eile ina bhfuil an litriú céanna, <i>m.sh. sin rás sé sos</i> I ndiaidh na focail a léamh díriú méar ar an spriocsiombail ‘s’ (Ba chóir go n-aithneodh na páistí an fhuaim)	“Léifimid gach focal le chéile agus éisteachimid le gach fuaime.”
Tabhair téacsanna/leabhair léitheoireachta do na páistí. Lig dóibh féin samplaí eile a aimsiú. (sa cheacht chéanna nó am éigin eile) Abair leis na páistí dhá liosta a dhéanamh – an dá dhóigh ar féidir an fhuaim seo a rá. Beidh orthu na focail a rá amach os ard go gcluinfidh siad an fhuaim chuí.		
B’fhéarr an scil seo a fhorbairt trí fhiosrúchán a dhéanamh ar fhocail: iad a dheighilt, iad a chumasc agus iad a mhúnlú; patrúin a chuardach Déan an ceacht céanna arís le - t – tá/tinn d – dán/tríd bh – bhí/an bhó mh – mhór/nimh gh – an ghé/ghol dh – a dhath/de dhíth Tá samplaí eile agus banc focal ar lgh. 10 - 18		

Pointí Gramadaí –

- Lig do na páistí oibriú amach iad féin cá huair a bhíonn na fuaimeanna seo ann. Cuidigh leo a thuiscint go mbaineann an fhuaim leis an ghuta bheith *caol* nó *leathan*.
- Má thugann páistí faoi deara gurb ionann **bh/mh, dh/gh** – pléigh an séimhiú. Bain amach an séimhiú leis an bhunfhocal a fháil.

Céim 5 Ceacht 2

Nuair a léiríonn an ghraiféim (litriú) chéanna níos mó ná fuaime amháin
Ní gá an ceacht seo a dhéanamh ag an phointe seo – clúdófar arís i gCéim 6 é.

	An rud a dhéanann tú	An rud a deir tú
1	Mínigh do na páistí cad é a bheidh sibh a dhéanamh	“Beimid ag amharc ar na fuaimeanna a dhéanann focail éagsúla”
2	Tabhair focail réamhdhéanta do na páistí le sórtáil. Is focail iad a aithníonn siad agus ina bhfuil na spriocfuaimeanna. cait gairdín crainn ar ais níos laige cailc gairid caint níos faide maith aige caith	“Abair na focail seo os ard agus tú á sórtáil. Cad é a thug tú faoi deara?”
	B’fhearr an scil seo a fhorbairt trí fhiorúchán a dhéanamh ar fhocail: iad a dheighilt, iad a chumasc agus iad a mhúnlú; patrúin a chuardach Déan an ceacht céanna arís le - ag ól.....rón cait.....caint fios.....sioc cat.....gabh fear.....leabhar roimh.....scoil Tá samplaí eile agus banc focal ar lgh. 10 - 18	

Ag Léamh Céim 5

- déan liosta de na focail a bheidh na páistí ábalta a léamh sa téacs
- díriú aird ar leith ar fhuaim ar leith as Céim 5
- mínigh do na páistí go mbeidh tú ag cuidiú leo
- iarr ar na páistí na focail atá ar a gcumas acu a léamh agus léigh thusa an chuid eile
- scríobh focail a mhílítear ar chlár bán nó ar leathanach mór lena bplé
- stad go minic le **ciall** an téacs a phlé ansin léigh arís é le díriú ar na fuaimeanna

Tabhair abairt do na páistí le léamh os ard. Pléigí na litreacha céanna a dhéanann fuaimeanna éagsúla.

Ní raibh sí dílis dó le fada.

Tá an cóta mór trom tirim ar an tábla.

Las an solas go bhfeicfidh sí a srón.

Bhí an gasúr ag iarraidh an bhó a bhlí ar an bhalla.

Amharc ar mo lámha nimhneacha.

Níl mo ghúna róghlan ó fuair mé na trí ghé.

Tá an ron mor ag ol amach as mo bhrog.

Tá an cat agus an gabhar ag snámh san abhainn.

Tá an fear sin leis an leabhar as a mheabhair.

Tá na cait ar ais sna crainn sa ghairdín.

An bhfuil a fhios agat go bhfuil siopa os cionn na scoile?

Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta Céim 5

Earráidí coitianta

- ainmneacha na litreacha a úsáid
- fuaimeanna a fhágáil ar lár agus iad ag cumasc
- fuaimeanna a cheangal agus iad ag deighilt
- fuaim nó siolla a fhágáil ar lár
- fuaimeanna na gconsan a shíniú amach
- buille faoi thuairim a thabhairt faoin siolla/fhuaim
- gan a thuiscint gur féidir le dhá litir fuaim amháin a dhéanamh
- graiféimí a mheascadh

Earráid	Páiste	An rud a deir tú
Tugann an páiste buille faoi thuairim ar an fhuaim	Léann an páiste an focal 'bhó' agus scarann sé/sí gach litir.	(Dírigh do mhéar ar an 'bh') "Cá mhéad fuaim a léiríonn seo?"
Meascann an páiste na graiféimí	Deir an páiste an focal 'digit' le <i>d</i> leathan nó le <i>t</i> leathan.	Dírigh do mhéar ar an 'd'/'t' agus abair: "Tá an ceart agat. Is féidir an fhuaim sin a rá ach coimheád an fhuaim a thagann ina dhiaidh/roimhe. An cuimhin leat gur phléigh muid na gutaí e agus <i>i</i>?"

Ag Scríobh agus Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta Céim 5

Faoi dheireadh Chéim 5 ba chóir go mbeadh tuiscint níos fearr ag na páistí ar cé acu fuaim le húsáid leis na graiféimí ag brath ar na gutaí atá in aice leo.

Glacfaidh sé tamall orthu eolas cruinn a bheith acu ar an chód fhóineolaíoch.

Tá sé tábhachtach, mar sin, go nglacfar le litriú de réir na foghraíochta go dtí go n-éiríonn páistí cleachtaithe leis an litriú ceart.

Léiríonn focail mhílitrithé an t-eolas atá acu agus an áit a bhfuil tacaíocht de dhíth.

- tabhair freagra de réir comhthéacs ar dtús
- ba chóir go ndéanadh na páistí féincheartú le fuaimeanna atá clúdaithe
- roghnaigh earráid i bhfocal ina bhfuil spriocfhuaim airithe
- má tá cuid mhór earráidí ann roghnaigh ceann nó dhó
- mol iarracht a dhéanann páistí le focail a scríobh. (Níor chóir na focail a cheartú go dtí go bhfuil siad clúdaithe)

An Dóigh le Ceartú

- Díriú aird ar roinnt earráidí.
- Má tá páiste ag mílitríú focal ó na luathchéimeanna léirigh iad agus iarr air/uirthi iad a cheartú go neamhpleách.
- Agus tú ag ceartú oibre gan an páiste leat ná scríobh focail iomlána amach. Díriú aird ar an chuid atá mílitrithé.

Earráid	Páiste	Freagairt
Mílitríú	Scríobhann an páiste 'poti' in áit 'pota'	(Díriú do mhéar ar an 'ti') “Dá mbeadh sé scríofa mar seo nár chóir dúinn ‘poti’ (t caol) a rá? Agus níl an / ag teacht leis an a.” (Léirigh an dóigh cheart lena litriú) Bain triail arís as.” Díriú aird ar fhocail eile ina bhfuil an litriú céanna. (Labhair faoi 't' caol agus an 't' leathan)
Meascann an páiste na graiféimí	Scríobhann an páiste 'tach' in áit 'teach'	“Tá an ceart agat, sin ‘a’ ach nach gcluín tú an ‘t’. Sa chás seo scríobhaimid ‘ea’.”

Graiféim chéanna ach athraíonn an fhuaim

Tá Bríd agus Dónall dílis don druga sin.		
dath dá dán donn stad dó dún slad dall droch dronn drúcht dar bród nod fud <i>(2 shiolla)</i> fada dalta dána dara druga dalba (guta cúnta) dallamullóg damanta dánacht dáta dócha dóchas dochrach docht domhan go domhanda dophollta dorcha dorchadas dordán dornán dragan dráma dúchas	dlí ding tríd díth Bríd dtí dil díth (2 shiolla) Inid digit díbir dílis íde dédhronnach déchosach díbirt díchódú díchum díchurtha dinimic dísle	<u>Éin Chorra</u> de den idir (eadar) difear

dúradán dúrud dúshlán dusta dúthracht adhmaid comhad		

Tá an cóta trom tirim agus tá an t-im ar an tábla.		
tinn te tit tír ar tí an t-im tíl trí tríd (2 shiolla) tirim insint tine timire lár an tintrí intinn firmimint timpiste tinsil dínit snite	tóg tá tacht trá trácht trom post spórt brat slat smut (2 shiolla) tábla turas pota cóta taca tafann tallann tarlú carbhat polchat atlas atlantach ábaltacht	<u>Éan Corr</u> Go minic mar gheall ar sheandóigh lena scríobh – d’fhan siad mar sin sa chaint) bean an tí (toigh) istigh tic pictiúr (pioctúir) titim (tuitim)

Las an solas sin go bhfeicfidh sí a srón		
sa	sin	<u>Éin Chorra</u>
rás	sín	
las	seo	is
srón	sí	soir
spád	pís	istigh
pós	stíl	
stad	slis	
slán	slí	
só	smig	
sos	slis	
sult	sní	
smál	spíd	
blas	dris	
snag	fís	
glas	rís	
splanc	bís	
bás	bris	
blas	clis	
blús	scil	
	scinn	
(2 shiolla)	scíth	
pósta	sinn	
sásta	smig	
snasta	scil	
sólann	scíth	
smólach	stíl	
salach	bís	
solas	bris	
sona	fís	
cumas		
áthas	(2 shiolla)	
cógas	milis	
olcas	dísle	
allas	smitín	
sampla	arís	
Satharn	iris	
sacar	sifín	
sacrás	inis	
sacsafón	scíste	
sagartacht	scigire	
scannán	silín	
salamandar	simplí	
salann	is sine	
samplach	singil	

sancam soncam santach sasanach sáspan satarn satharn scadán scáfar scamallach scannal scannánú sconna sconnóg sconsa scórchlár scornach scragall scrofa scrúdú smuga smúrach soladach sonrasc sorcas srannfach amhras allas altramas arasán bácús flocas fócas	sínte sise slisín smidiríní smitín snite spíce an tSínis briste bríste dísle iris	

<u>B</u>a mhaith le <u>B</u>ríd a <u>b</u>ríste le <u>b</u>láth.		
bus gob brón bláth balún	binn cíb blí brí bríste	

Tá mé <u>c</u> ompordach le <u>c</u> arr mór ach tá na mi <u>c</u> ar <u>c</u> ri <u>th</u> .		
carr cad é corp broc muc clós	mic cré crith cigilt	

"F <u>a</u> n," arsa an f <u>r</u> og. Tá mo chos f <u>i</u> te f <u>r</u> íd an f <u>é</u> ar.		
fan fúm graf frog fada scáfar	fríd fíric frídín fite	

Tá g ob na g é sin g rá <u>nn</u> a.		
gan gach gob bog glac gránna	gé smig glic glé cigil	

Cé <u>h</u> é fear an <u>h</u> ata ag cúl an <u>h</u> alla?		
hata halla	cé hé cé hí	

Tá mo bhia <u>l</u> ofa. Tá mi <u>l</u> agus sa <u>l</u> ann ar mo ph <u>l</u> áta.			
lá lán lofa	mol cúl salann	mil le a lí míle	<i>milleadh</i> leabhar file

Síl <u>i</u> m go bhfuil <u>m</u> amó <u>m</u> ór ard ag <u>a</u> m.		
mór amach tamall mamó masla	mín im mil sílim milis imirce	

Níl <u>N</u> aoise <u>n</u> íos <u>s</u> ine <u>n</u> á gach <u>du</u> ine.			
na san	lón brónach	ní níl nead <i>tine</i> <i>duine</i> <i>níos sine</i>	cine

Tá <u>p</u> oll mór sa <u>j</u> íp sin agus <u>p</u> landa ag fás ann.		
panda póca poll stop	jíp pís	

Beidh <u>r</u> ás sa tí <u>r</u> agus <u>r</u> í- <u>r</u> á mór <u>a</u> ann.			
rás ramhar bróga cara		rí tír	

Beidh <u>fiche</u> rud <i>mí<u>cheart</u></i> ag mo <u>cha</u> ra amá <u>ra</u> ch.			
gach loch mo chos a cha ra amá <u>ra</u> ch ach gach amach amá <u>ra</u> ch callánach loch cloch lár na cathrach mórtasach fadalach scamallach míchumasach mórtasach	fiche mo chíste oíche fiche mo chic chigil do chigire sa chill sa chillín mo chine mo chinnire róchinnte mo chipín mo chircín sa chiste sa chith <i>mícheart</i>	lacha chan lacha sochar dochar salachar is dó <u>cha</u> co <u>chá</u> n lo <u>ch</u> anna Ard Mh <u>acha</u> clo <u>cha</u> clochar smugachán canúnachas gastranómachas smugachán	

D'ith do <u>ph</u> anda mo <u>ph</u> icnic. D'ith sé mo <u>ph</u> landa a bhí sa <u>ph</u> ota.		
mo ph anda	mo ph icnic	

Níl tú ró <u>sh</u> ásta liom a <u>Sh</u> íle gur ghlac mé do <u>sh</u> ifín.		
ró <u>sh</u> ásta mo sh os	a Sh íle	

<u>Th</u> óg mé mo ro <u>th</u> ar den bhó <u>th</u> ar agus <u>th</u> it mé ar <i>dhuilleog</i> <u>th</u> irim.		
th óg ro <u>th</u> ro <u>th</u> ar bó <u>th</u> ar	th ig th it scíth	

Bhí an gasúr ag iarraidh an bhó a bhlí ar an bhalla .		
bhí bhinn sibh a bhlí bhris an bhís mo bhinse do bhille mo bhrí mo bhricíní do bhríce a Bhríd mo bhríste	an bhó ar an bhalla leis an bhata á bhar Bóthar na bhFál i bhfad amach i bhfocal ró bhog dabht línte gar bha bhur an- bhocht ar an bhord sa bhosca do bhosa ar an bhóthar sa bhothán ró bhunúsach bhróga bhlas mo bhláthanna mo bhróga ró bhródúil an- bhrónach bhronn mo bhronntanas a bhrú	<u>Éin Chorra</u> ubh <i>raibh (rabh sa seanlitriú)</i> <i>(tá sé de nós againn ‘v’ a bheith sa chaint nuair atá consain eile i ndiaidh an ‘b’)</i> bhróga bhlas mo bhláthanna mo bhróga ró bhródúil an- bhrónach bhronn mo bhronntanas a bhrú

Cad é atá de dhíth ort, a chara dhílis , le dhá lá?	
a dhírí bó dhílis mo dhíng de dhíth a dhílse a dhíbirt a chara dhil do dhinimic mo dhínit do dhinimít mo dhísle do dhlí	mo dhán bó dhonn áit dhona dhá lá mo dhurma mo Dhónall a dhath ró dhalba a dhánacht do dháta mo dhorn do dhornán ró dhúshlánach

Tá sé ró mh all sa mh í mo mh ála a mh alartú.		
mh ín nimh nimh neach sa mh í an mh íchuma sa mh íle ró mh ilis mh ill bó mh illte an mh il ró mh ín ró mh inic an mh ír mo mh irlíní ar mh iste	mo mh adadh ró mh ór a mh arc lám ha do mh ná mo mh ála mo mh ala mo mh ac linn snám ha do mh acalla ró mh acánta a mh alartú mo mh allacht ró mh all mo mh amach do mh arla do mh asla a mh arú	<u>Éan Corr</u>

Níl mo gh úna ró gh lan ó fuair na trí gh é é	
trí gh é Ní Gh ilín stíl gh lé ró gh lic mo gh lib an- gh linn mo gh ligín caint gh rinn mo gh riscín an gh in an gh inid	mo gh úna mo gh unna an- gh lan gh lac bó gh las do gh uta mo gh ob gh ol sé an- gh onta sa gh ort bó gh orm a gh ortú a gh rá mo gh radam lán de gh rasta ró gh ránna do gh rúpa do gh rus mo gh uma

Tá an <u>r</u> ón <u>m</u> ór ag <u>ó</u> l amach as mo bhr <u>ó</u> g	
<u>ó</u>l br<u>ó</u>g cal<u>ó</u>g <u>ó</u>l bab<u>ó</u>g st<u>ó</u>r sc<u>ó</u>r r<u>ó</u>s <u>ó</u>r cl<u>ó</u>s brat<u>ó</u>g d<u>ó</u> b<u>ó</u> fad<u>ó</u> a phl<u>ó</u>dú <i>(cé go bhfuil siad in aice le m)</i> cam<u>ó</u>g spún<u>ó</u>g	(bíonn 'o' druidte (<u>m</u>ór) in aice leis na consain <i>m</i>, <i>mh</i> nó <i>n</i>) n<u>ó</u>s l<u>ó</u>n r<u>ó</u>n f<u>ó</u>mhar m<u>ó</u>r f<u>ó</u>n c<u>ó</u>n b<u>ó</u>na gl<u>ó</u>thach

Bhí na <u>c</u> aít ag <u>c</u> aínt ag bun an chra <u>i</u> nn sa gh <u>a</u> irdín	
a<u>i</u>ge a<u>i</u>ci ga<u>i</u>rid cna<u>i</u>pe cos an cha<u>i</u>t bun an chra<u>i</u>nn na <u>c</u>aít na cra<u>i</u>nn níos fa<u>i</u>de níos gla<u>i</u>ne níos la<u>i</u>ge	ar a<u>i</u>s a<u>i</u>ste ca<u>i</u>th ma<u>i</u>th ca<u>i</u>nt fa<u>i</u>c fa<u>i</u>ll ca<u>i</u>ll stair a<u>i</u>rd ca<u>i</u>lc ga<u>i</u>rdín

An bhfuil a fh <u>ios</u> agat go bhfuil a si <u>opa</u> os ci <u>onn</u> an <u>ion</u> aí?	
fionn fios crios iora bior pioc biolar giota ionga	os cionn sioc cion sciob siopa ionad ionas ionat iomaí iolar iomrá

Tá an <u>ca</u> t agus an ga <u>b</u> har ag snámh san <u>a</u> bhainn	
cat mac bac cam	gabhar abhainn gabh babhla

Tá an <u>fe</u> ar sin leis an <u>le</u> a <u>b</u> har as a m <u>he</u> a <u>b</u> hair	
fear bean	leabhar meabhair

Céim 5 Fuaimeanna a Rangú agus a Shórtáil

tábla	tóg	tine	tír	turas	cóta	te	tíl	taca	tobar
tirim	te	insint	tinn	teas	tá	pota	teach	trí	

*Tabhar faoi deara go n-athraíonn an t de réir mar a bhíonn sé caol nó leathan. Bí cúramach, tá éin chorra ann! **Bean** an tí agus istigh agus pictiúr, tá an t leathan mar gheall ar sheanlitriú a d'fhan sa chaint!*

Céim 5 Fuaimeanna a Rangú agus a Shórtáil

sásta milis sin rás slán sí pis stíl pósta stad las
snasta sólann rís dílis sin pós salann fíis salach sífín

*Tabhair faoi deara go n-athraíonn an **s** de réir mar a bhíonn sé caol nó leathan Bí cúramach, tá éin chorra ann! **Is,** **soir** agus **istigh**.*

Céim 5 Fuaimeanna a Rangú agus a Shórtáil

dath ding dán stad fada dlí dílis íde tríd donn dó dún
droch dona díisle domhan d'ith déan dathanna dáta

Tabhair faoi deara go n-athraíonn an d de réir mar a bhíonn sé caol nó leathan Bí cúramach, tá éin chorra ann! De, den agus id

Gearr amach na focail seo agus sórtáil iad de réir na fuaime atá ag an litir **d**

dath	dlí
d'imir	dán
dílis	d'oscail
stad	tríd
díbir	déan
dó	d'ith
bád	dalba
ding	digit
donn	rud
íde	fada

Gearr amach na focail seo agus sórtáil iad de réir na fuaime atá ag an litir **s**

milis	pós
spád	sú
stíl	rís
slán	sín
sin	sásta
srón	bris
blús	spás
pís	dílis
sa	sicín
rás	sé

Gearr amach na focail seo agus sórtáil iad de réir na fuaime atá ag an litir **t**

turas	císte
tír	tar
tobar	ábalta
litir	trí
ite	tábla
cóta	tinn
tirim	trom
pota	tá
te	tóg
línte	tine

Dathaigh na fuaimeanna atá mar an gcéanna - úsáid dathanna éagsúla

bhí	mo bhata	an bhó
ar bhalla	sibh	a bhlí
róbhog	bhris	ábhar
ba garbha	bó bhán	róbheag

Céim 5 Fuaimeanna a Rangú agus a Shórtáil

bhí ar bhalla an bhó a bhlí mo bhróga ábhar sibh mo bhata
róbhog bhris an bhrí mo bhríce mo bhríste mo bhóthar

mo	an

*Tabhair faoi deara go mbíonn an fhuaim **v** ann nuair a bhíonn sé caol agus go mbíonn an fhuaim **w** ann nuair a bhíonn sé leathan. Bí cúramach, tá éin chorra ann! **Ubh** agus **raibh**.*

Céim 5 Fuaimeanna a Rangú agus a Shórtáil

lámha rómhór nimh an mhír amharc an mhí ar mhiste
mhol mo mhála ar mhullach go mórmhór roimh bó mhín

Tabhair faoi deara go mbíonn an fhuaim v ann nuair a bhíonn sé caol agus go mbíonn an fhuaim w ann nuair a bhíonn sé leathan.

Céim 5 Fuaimeanna a Rangú agus a Shórtáil

ól   nós   ór   rós   babóg   rón   óg   lón   bróg
cón   fómhar   cló   bó   fón   ró   dó   mór

*Tabhair faoi deara go mbíonn an **o** atá i **mór** ann nuair atá sé in aice le **n**, **m**, nó **mh**! Bí cúramach, tá éin chorra ann! **ochtó**,*

am <u>h</u> arc	mo <u>mh</u> ála	ni <u>mh</u>
a <u>mh</u> ic	an <u>mh</u> il	ró <u>mh</u> ór
an <u>mh</u> il	bó <u>mh</u> ín	mo <u>mh</u> ac

i <u>bhf</u> ocal	ar <u>bh</u> alla	i <u>bhf</u> ad
<u>bh</u> ris	si <u>bh</u>	an <u>bh</u> ó
ró <u>bh</u> og	mo <u>bh</u> ríste	<u>bh</u> í

de <u>dh</u> íth	bó <u>dh</u> ílis	bó <u>dh</u> onn	do <u>dh</u> lí
mo <u>dh</u> án	mo <u>dh</u> ruma	a <u>dh</u> ath	a <u>dh</u> íbirt
do <u>dh</u> orn	a chara <u>dh</u> il	mo <u>dh</u> ísle	do <u>dh</u> áta
áit <u>dh</u> ona	ró <u>dh</u> alba	mo <u>dh</u> ing	a <u>dh</u> athú

mo <u>gh</u> úna	bó <u>gh</u> las	a <u>gh</u> rá	mo <u>gh</u> ligín
mo <u>gh</u> lib	<u>gh</u> lac	mo <u>gh</u> uta	do <u>gh</u> rópa
mo <u>gh</u> unna	an- <u>gh</u> linn	trí <u>gh</u> é	a <u>gh</u> ortú
mo <u>gh</u> riscín	stíl <u>gh</u> lé	mo <u>gh</u> ob	do <u>gh</u> uma

ca <u>i</u> th	cn <u>a</u> i <u>p</u> e	<u>a</u> ird	níos gl <u>a</u> ine
f <u>a</u> ill	<u>a</u> ici	ca <u>i</u> nt	cr <u>a</u> inn
ma <u>i</u> th	na ca <u>i</u> t	níos la <u>i</u> ge	ga <u>i</u> rdín
ga <u>i</u> rid	ca <u>i</u> ll	ar <u>a</u> is	<u>a</u> ige

Abair na focail seo os ard agus sórtáil iad de réir fuaime.
An bhfeiceann tú patrún?

cat

gabh

fear

cam

gabhar

meabhair

bean

mac

leabhar

abhainn

bhí	sibh
bhris	a mhic
an mhil	rómhín
nimh	rómhilis
rómhinic	lámha
rómhilis	ar an bhalla
mo bhata	an bhó
róbhog	líntí garbha
bhlas	i bhfad uaim
i bhfocal	mo mhála
ramhar	mo mhac
rómhór	mo bhróga
ghlac	ródhalba

dhing	mo ghuth
a dhísle	do ghuma
do dhorn	do dháta
bó dhubh	mo dhán
a ghortú	an-ghlan
de dhíth	bó ghlás
mo ghob	mo dhruma
dhá lá	bó dhílis
a ghrá	an ghé
trí ghé	mo ghuta
bó dhonn	mo ghunna
mo ghúna	an-ghlan
a dhathú	mo ghlib

Is maith liom pictiúir a dhathú. Tá mo dhathanna an-ghalánta ar fad. Is maith liom bó dhubh agus bó ghlas a dhathú. Tá an bhó dhonn ródhalba. Ghlac sí mo ghunna dhá la ó shin.

Tá mo dhísle de dhíth ar an ghé don chluiche. Bhí trí ghé ag imirt ach ní raibh an bhó sin ródhílís agus chuir sí mo dhísle ina gob.

Bhris sibh rómhínic é. Bhí nimh agus an
mhil oraibh. Tusa fosta, a mhic. Tá an mhil
sin rómhílis.

Tá mo lámha ar an bhata ach tá an bhó i
bhfad uaim. Tá an bhó ramhar rómhór don
mhála ach tá sí rómhór don bhalla fosta.

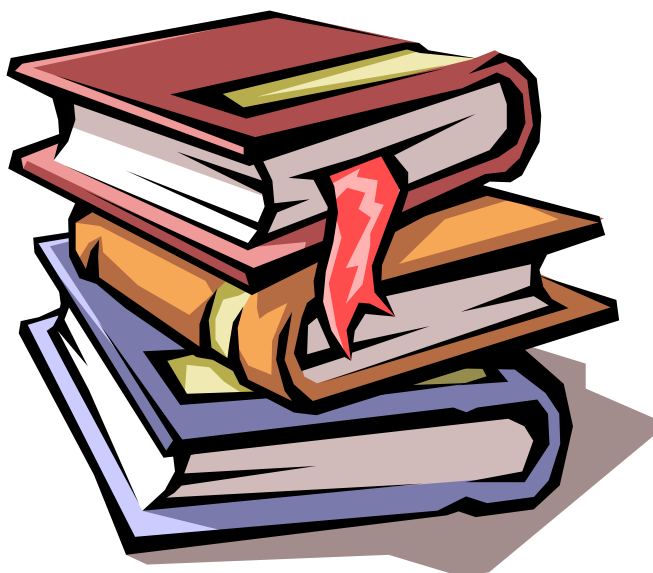

Fónaic na Gaeilge

Fiosrú Focal

Leabhar an Mhúinteora, Ceachtanna, Banc Focal

Céim 6

Clár

Céim 6 – Réasúnaíocht agus cur síos.....	3 - 4
Ceachtanna	
Lá 1.....	5
Lá 2.....	6
Lá 3.....	7
Lá 4.....	8
Straitéisí Litrithe.....	9
Lá 5.....	10
Ag Léamh – téacsanna samplacha.....	11-13
Deachtaithe.....	14
Ag Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta.....	15
Ag Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta.....	16
Gach Fuaim - Forbhreathnú.....	17-18
Banc Focal – Na Consain.....	19-38
Banc Focal – Na Gutaí.....	39-48
Dhá ghuta a dhéanann dhá fhuaim.....	49
Patrúin choitianta i bhfocail, ia, ua, ái, ói, eoir.....	50-51
Guta Cúnta/Fuaim sa Bhreis.....	52
Réimhíreanna/larmhíreanna.....	53

Céim 6

Fuaimeanna a Rangú

Réasúnaíocht

Go mbeidh eolas agus scileanna ag na páistí le go mbeidh siad ábalta fuaimeanna a rangú agus a smachtú agus go dtuigfidh siad córas litrithe na Gaeilge. Tá an chéim seo ag brath go mór ar thaithí léitheoireachta na bpáistí. Tugtar rogha dóibh agus roghnaítear an ghraiféim cheart de réir ‘cuma’ agus eolas eile atá acu ag an phointe seo. Tá cluichí agus focail le sórtáil agus le rangú ina chuidiú mhór sa chéim seo, go mbeidh aird na bpáistí ar chóras litrithe na Gaeilge.

Eolas

- go seasann litreacha d’fhuaimeanna
- go bhfuil níos mó ná bealach amháin ann le fóinéim a léiriú

Scileanna

- fuaimeanna a dheighilt
- fuaimeanna a nascadh
- fóinéimí a mhúnlú
- fuaimeanna a aithint agus a rangú

Foghlaim

Beidh na páistí níos muiníní sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht; beidh siad ábalta focail a léamh i dtéacsanna; beidh siad ábalta focail nua a dhéanamh; beidh siad ábalta focail ilsíollacha is faide agus is casta a léamh; beidh siad ábalta fuaimeanna a rangú.

Pointí Teagaisc

Sa chéim seo foghlaimeoidh na páistí gur féidir fuaimeanna a léiriú ar dhóigheanna éagsúla.

- Gur féidir an fhuaim chéanna a léiriú ar dhóigheanna éagsúla
*m.sh. dílis, jíp, go dtí
bhalla, mhór*
- Go bhfuil dóigh ar leith ann le focail ardmhinicíochta a litriú.

Ná déan dearmad ‘*an fhuaim seo*’ a rá, seachas ‘*na fuaimeanna seo*’ nuair a dhéantar tagairt do ghraiféimí ina bhfuil níos mó ná aon litir amháin, ***m.sh. bhfál***

Déantar cuid de na fuaimeanna a lárnú ar mhaithe le soiléiriú do na páistí,
m.sh. aoi (naoi) = í

Is féidir an fhuaim seo a normálú sa chaint mar a dhéantar le leithéidí 'agus'

Gníomhaíochtaí:

- focail a dhéanamh m.sh. ar chearnóga páipéir, le litreacha maighnéadacha, nó le cártaí fóinéime
- focail a chuardach i dtéacsanna
- focail a shórtáil
- focail a léamh i dtéacsanna
- focail a úsáid sa scríbhneoireacht phearsanta

Áiseanna

don mhúinteoir - *clár maighnéadach/clár mór bán, litreacha maighnéadacha, puipéid, clár cailce, cártaí le litreacha, cártaí le focail, cártaí le pictiúir.*

do na páistí - *cláir bheaga bhána, marcóirí, glantóirí (ciarsúir), tráidirí.*

Nóta Tábhachtach

Tosaigh ar an chéad cheacht i gCéim 6 agus réamhobair déanta ar gach fuaim.

Ar an dóigh seo beidh na páistí ábalta focail ilsiollacha a léamh ina bhfuil an spriocfhuaim. Roghnaigh focail chuí, de réir ábaltachta, aoisghrúpa agus suim na bpáistí.

Ar Aghaidh Leat!

Céim 6: Fuaimeanna a rangú

Pointí Teagaisc: Gur féidir an fhóinéim (an fhuaim) chéanna a léiriú ar dhóigheanna éagsúla

Lá 1	Daltaí ag éisteacht le sliocht ina bhfuil an spriocfhuaim Ag fiosrú an dóigh a léirítear an fhuaim sin – féidearthachtaí ón tsliocht a chlárú <i>m.sh. <u>ú</u> <u>adh</u> <u>amh</u> <u>iú</u> <u>úi</u> tú stánadh déanamh siúl súil</i>															
Lá 2	Ag sórtáil focal ina bhfuil fuaim áirithe – gheobhaidh na daltaí focail bheaga agus clár sórtála Ag fiosrú dóigheanna eile leis an fhuaim sin a léiriú (focail ar chearnóga páipéir) <i>Obair bhaile – sórtáil focal</i>															
Lá 3	Ag cuardach focal i dtéacsanna ina bhfuil an fhuaim áirithe seo. (An tsliocht a léigh tú an chéad lá/leabhair na ndaltaí). Ag fiosrú gur féidir leis an tsiombail chéanna fuaimeanna eile a léiriú – <i>m.sh. acu, rud</i> Ciall agus comhthéacs. <i>Obair bhaile – Abairtí le focail ón liosta</i>															
Lá 4	An chuma cheart. Ag smaoineamh ar an litriú cheart agus ar dhóigheanna le cuimhneamh ar an litriú cheart - straitéisí <table><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr><tr><td>ú</td><td>adh</td><td>amh</td><td>úi</td><td>u</td></tr><tr><td>dúrt</td><td>dadhrt</td><td>damhrt</td><td>dúirt</td><td>durt</td></tr></table> Obair bhaile - Líne faoin spriocfhuaim – straitéisí	1	2	3	4	5	ú	adh	amh	úi	u	dúrt	dadhrt	damhrt	dúirt	durt
1	2	3	4	5												
ú	adh	amh	úi	u												
dúrt	dadhrt	damhrt	dúirt	durt												
Lá 5	Deachtú nó scrúdú litrithe / scríbhneoireacht neamhspleách															

Lá 1

Céim 6: Fuaimeanna a rangú Ag léamh focal ina bhfuil an spriocfhuaim

An rud a dhéanann tú:		An rud a deir tú:
1	Mínigh an rud a bheidh sibh a dhéanamh	“Beidh muid ag foghlaim na dóigheanna éagsúla leis an fhuaim ‘ú’ a léiriú.”
2	Léigh sliocht os ard. (lch. 12) Pléigh an chiall. Léigh arís an tsliocht chéanna ag éisteacht don spriocfhuaim, m.sh. ‘ú’	“Éist leis an scéal seo/dán seo arís. Scairt amach ‘ú’ gach uair a chluin tú é.”
3	Scríobh focal ón scéal/téacs ar chlár. m.sh. madadh	“Beidh muid ag amharc ar fhocail ina bhfuil an fhuaim.....” (abair an fhuaim a bheidh tú ag díriú uirthi)
4	Roghnaigh páiste	“Ba mhaith liom duine leis an fhocal seo a léamh. Amharc air go cúramach.”
5	Scríobh gach graiféim de réir mar a deir an páiste gach fuaim. Úsáid do mhéar le léiriú don pháiste an focal iomlán a léamh anois. Dírigh do mhéar ar an spriocfhuaim ‘adh’	“Abair gach fuaim agus scríobhfaidh mise an focal. Nuair a dúirt ...Cara.... an fhuaim ...ú... Scríobh mise mar seo í....”
6	Scríobh ‘adh’ mar cheannteideal. Scríobh an focal ‘madadh’ thíos faoi. <u>adh</u> madadh	
7	Scríobh focail eile ina bhfuil an spriocfhuaim seo. Déan grúpa/ceannteideal eile gach uair a aimsítear ceann nua. <u>adh</u> <u>ú</u> <u>amh</u> <u>úi</u> madadh tú talamh dúirt	
8	Iarr ar na páistí focail a dhéanamh ar chearnóga páipéir. Déan an ceacht seo do na spriocfhuaimanna eile, m.sh. ‘í’ ‘é’ ‘á’ ‘ó’ srl.	

Tá samplaí eile agus banc focal ar lgh. 17 - 32

Lá 2

Céim 6: Nuair a léirítear an fhóinéim chéanna ar dhóigheanna éagsúla Áiseanna – sórtáil focal, clár sórtála, cearnóga páipéir

An rud a dhéanann tú		An rud a deir tú
1	Mínigh an rud a bheidh sibh a dhéanamh.	“Beidh muid ag foghlaim dóigheanna éagsúla leis an fhuaim ‘ú’ a scríobh.”
2	Iarr ar na páistí bealach amháin leis an litir ‘ú’ a scríobh. Mura bhfuil cuimhne acu scríobh suas ar an chlár na dóigheanna a bhí aimsithe agaibh an lá roimhe.	“Scríobh bealach amháin leis an fhuaim ‘ú’ a scríobh.”
3	Tabhair amach sórtáil focal réamhdhéanta. Lig do na páistí bheith ag obair i mbeirteanna más féidir.	“Tá an fhuaim ‘ú’ sna focail seo. I bhur mbeirteanna glacaigí sealanna na focail a LÉAMH agus ansin socraigí eadraibh cé acu ‘ú’ atá ann. (léirigh na samplaí) Sórtáil na focail. Tiocfaidh sibh ar fhocail ina bhfuil an ‘ú’ seo nó an ‘ú’ seo.(léirigh arís) An dtig libh teacht ar bhealach eile le ‘ú’ a scríobh?
4	Más gá cuidigh leis na páistí na focail a léamh, ag díriú do mhéar trasna ó chlé go deas, ag éisteacht don spriocfhuaim. stánadh → Cuidigh leis an pháiste más gá gach fuaim a rá agus a dheighilt. Abair an spriocfhuaim más gá.	“Cad é an fhuaim a deir tú nuair a fheiceann tú seo? (Dírigh do mhéar ar an chéad ghraiféim) Seo an fhuaim ‘ú’ Abair an focal iomlán. Maith thú féin!”
5	Cuardaigh patrúin. <i>an ‘ú’ i bhfocail aonsiollacha</i> <i>an ‘ú’ i lár focal</i> <i>an ‘ú’ i ndiaidh ag (ag stánadh)</i> <i>an ‘ú’ i ndiaidh a (a ghortú)</i>	“I mbeirteanna amharcaigí ar an sórtáil focal. Cad é an ‘ú’ a bhí ann de ghnách i lár focal? Scríobh ar do chlár é. Tóg do chlár.”
6	Má tá an t-am agaibh iarr ar na páistí focail a scríobh ar chearnóga páipéir nó abairt ina bhfuil an spriocfhuaim a thabhairt mar dheachtú.	“Déan an focal ‘dúirt’ ar chearnóga páipéir.”

Lá 3

Céim 6: Focail a aimsiú ina bhfuil an spriocfhuaim

Áiseanna – leabhair, cláir bhána, marcóirí

An rud a dhéanann tú		An rud a deir tú
1	Mínigh an rud a bheidh sibh a dhéanamh.	Beidh muid ag amharc ar na dóigheanna éagsúla leis an fhuaim ‘ú’ a scríobh.
2	Iarr ar na páistí a rá leat na dóigheanna leis an spriocfhuaim a scríobh. Scríobh ar chlár iad.	“Scríobh bealach amháin ar do chlár bán le ‘ú’ a scríobh.”
3	Iarr ar na páistí sliocht/téacs a léamh. Faigh ceann a chonaic siad roimhe. Mol líofacht. <i>Nóta – Ba chóir na páistí a chur ag obair i mbeirteanna más feidir le cuidiú lena chéile.</i>	“Léigh an téacs seo le do chara.”
4	Iarr orthu anois an téacs a athléamh ach le spriocfhuaim a aimsiú an iarraidh seo. Má chríochnaíonn páistí go gasta iarr orthu focail a shórtáil agus cuid acu a scríobh ar chearnóga páipéir.	“Léigh arís é agus aimsigh focail ina bhfuil an fhuaim ‘ú’. Táimid ag cuardach fuaime, ní cuma na fuaime. Cuir líne faoi na focail seo (ar lth.) nó scríobh ar chlár bán iad.”
5	Dírigh aird ar na rudaí nua a fhaigheann siad. Má aimsíonn páistí focail ina bhfuil féidearthachtaí eile iarr orthu ciall an téacs a úsáid lena thuiscint. <i>m.sh. cuireann duine líne faoin ‘u’ san fhocal ‘rud’.</i> <i>(cosúil leis an ‘u’ in acu)</i>	“Léigh an abairt sin arís. (Dírigh do mhéar ar an fhocal ina bhfuil an ‘u’) Cad é an focal seo?” Deir an páiste an focal, abair, “Thig leis an fhuaim seo bheith mar ‘ú’ ach san fhocal seo is ‘u’ atá ann.”
6	Cuidigh leis na páistí samplaí eile a fháil d’fhocail ina bhfuil an dá fhéidearthacht seo má tá línte acu faoi fhuaimneanna eile nach bhfuil ceart.	“Amharc go bhfeicfidimid an bhfuil cinn eile mar sin ann.”
7	Scríobh suas an ghraiféim <u>u</u> <u>u</u> Scríobh focal, <i>m.sh. orthu</i> Scríobh focal eile ina bhfuil an ghraifeim chéanna, <i>cuma</i> Socraigí cad é an fhuaim atá léirithe. Abair leis na páistí an dá fhocal a rá. Mínigh go bhfuil ciall na bhfocal tábhachtach.	“Léifimid an focal seo ag úsáid ‘ú’ ansin ‘u’. Cad é an fhuaim í seo? (dírigh do mhéar ar an ghraiféim atá i gceist) Léifimid an focal seo. Cad é an fhuaim seo? In amanna is ‘ú’ atá ann agus in amanna is ‘u’ atá ann.”

Lá 4

Céim 6: Focail a rangú, an chuma cheart

Áiseanna – cláir bhána, marcóirí

An rud a dhéanann tú		An rud a deir tú
1	larr ar dhaoine áirithe dóigheanna éagsúla le fuaime áirithe a scríobh ar chlár. <i>m.sh.</i> 1 2 3 4 5 ú adh amh úi u	“Beidh muid ag scríobh focail ina bhfuil an fhuaim ‘ú’ Tá dóigheanna éagsúla ann le ‘ú’ a scríobh. An dtig le duine ar bith ceann a scríobh dom?”
2	Scríobh an focal leis na féidearthachtaí <i>m.sh.</i> dúirt dadhrt damhrt dúirt durt	“Scríobhaimid an focal ‘dúirt’ mar is ceart.”
3	Cuidigh leis na páistí na focail atá go cinnte contráilte a scríos, ag úsáid an eolais atá acu go dtí seo. Fág 2/3 rogha.	“Cad é an ceann atá contráilte go cinnte?”
4	Lig do na páistí a n-iarrachtaí féin a dhéanamh. Scríobhfaidh na páistí na féidearthachtaí atá fágtha.	Scríobh an bealach ceart le ‘dúirt’ a scríobh ar do chlár.
5	Ná ceartaigh na páistí – tabhair an freagra dóibh.	“Uimhir a ..... atá ann.”
6	Glan na focail den chlár mór ach fág na féidearthachtaí. 1 2 3 4 5 ú adh amh úi u	“Go gasta anois, glanaigí na cláir.”
7	Tabhair focail eile le litriú leis an fhuaim chéanna ar an dóigh chéanna.	
8	Scríobh focail a mbíonn deacracht ag páistí cuimhneamh air. Roghnaigh straitéis litrithe a fhóireann do na páistí leis an phíosa deacair san fhocal sin a chleachtadh. <i>m.sh</i> cearnóga páipéir breacaireacht (cruth an fhocail) bolgán smaointe an píosa ciotach a dhéanamh le dath eile	

Straitéisí Litrithe

Nuair a bhíonn deacracht ag páiste cuimhneamh ar chuid éigin d'fhocal abair leo ceann de na straitéisí litrithe a úsáid. Oibreoidh rudaí éagsúla le páistí éagsúla. Déan focal amháin ag am amháin leis an straitéis roghnaithe.

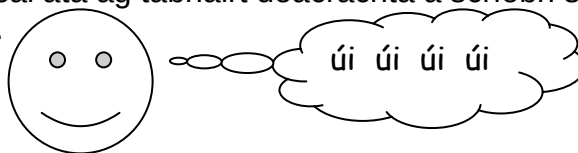
Thig le páistí straitéis a roghnú don obair bhaile le focail a chleachtadh sa bhaile.

Ma tá deacracht ag páiste go fóill i ndiaidh an focal a chleachtadh sa bhaile faigh amach cé acu straitéis a d'úsáid sé agus úsáid ceann difriúil ar scoil.
(Tá na cearnóga páipéir ar an straitéis is éifeachtaí)

Straitéis litrithe 1

Bolgán smaointe

Iarr ar na páistí aghaidh a tharraingt agus bolgán smaointe ag teacht amach as. Ansin iarr orthu an chuid sin den fhocal atá ag tabhairt deacrachta a scríobh sa bholgán smaointe arís agus arís eile.

Straitéis Litrithe 2

Cearnóga páipéir

Iarr ar an pháiste an focal atá ag tabhairt deacrachta a scríobh ar chearnóga paipéir. Cearnóg amháin do gach fuaim.

Straitéis Litrithe 3

Breacaireacht – Bí i do bhreacaire!

Scríobh an focal arís agus arís eile i bpatrún – cruth an fhocal, suas síos.

dúirt dúirt dúirt

Straitéis Litrithe 4

Úsáid dath eile

Scríobh an focal iomlán ach déan an píosa ciotach le dath eile le go seasfaidh sé amach.

Tháinig

Lá 5

Céim 6: Deachtú

An rud a dhéanann tú
Léigh amach abairt ina bhfuil samplaí den spriocfhuaim, <i>m.sh.</i> ‘ú’ Ba chóir abairt a úsáid a chuala siad roimhe.   <i>m.sh</i> <i>Dúirt tú go bhfuil an madadh ag stánadh ar an talamh.</i>
Úsáid abairtí ina bhfuil an spriocfhuaim agus fuaimeanna eile ó chéimeanna 1 agus 2. Is féidir fuaimeanna ó chéimeanna 1 – 5 a úsáid de réir a chéile leis an fhoghlaim a dhaingniú.   Cuir focail eile isteach nach raibh agaibh roimhe ach a bhfuil patrúin iontu a dtiocfadh leis na páistí a thriail sa bhaile. Tugann seo seans dóibh an t-eolas atá acu ar an teanga a úsáid.

nó scrúdú litrithe

An rud a dhéanann tú
Iarr ar na páistí na féidearthachtaí atá ann don spriocfhuaim a scríobh ag barr a leathanaigh.   <i>m.sh.</i> ú   amh   adh   eadh   u   úi   omh
Scairt amach focail do na páistí le litriú. Cuirfidh na páistí na focail faoin fhéidearthacht cheart.   <i>m.sh.</i> ú   amh   adh   eadh   u   úi   omh déanamh   Mura bhfuil an páiste cinnte faoin litriú lig dó féidearthacht eile a thriail agus ansin socrú cé acu atá ceart (ón chuma)
Tabhair focail a leanann na patrúin ach nach raibh ag na páistí le fiosrú sa bhaile. Tugann seo seans dóibh an t-eolas atá acu ar na fuaimeanna a chur i bhfeidhm.   Tabhair orthu amharc ar na focail atá mílitrithe acu. Abair “Cad iad na focail atá tú a fhoghlaim?” Cuidigh leo leis na píosaí casta san fhocal. Tabhair seans dóibh straitéis litrithe eile a úsáid le cuimhneamh air.   Ná tabhair scór don scrúdú – ba mhaith leat go n-éireodh leo!

Ag Léamh

Céim 6 : Fuaimeanna a Rangú

Téacs – Dán leis an spriocfhuaim ‘ú’

Ba mhadadh mór é Plútó.
Madadh chomh mór le cú.
Dúirt gach duine a leag súil air
Gur chóir dó bheith sa zú.
Lá amháin agus Plútó ina chodladh
Ar an talamh taobh amuigh den teach
Tháinig eilifint an bealach ag greadadh
Is stad sí, mo chrá is mo chreach.
“Cé dúirt gur madadh mór tú?”
Ar sise agus í ag stánadh.
“Amharc chomh mór is atá mise
Is tú an madadh is lú.”

Téacs – Scéal leis an spriocfhuaim ‘í’

Oíche dhorcha a bhí ann. Bhí Síle agus Jimí ag siúl tríd an reilig ag iarraidh a mbealach a dhéanamh abhaile.
“An síleann tú go bhfuil taibhsí fíor?” arsa Síle.
“Ní shílim é,” a d’fhreagair Jimí agus crith ina ghlór.
“Is cinnte go mbeidh mamáí míshásta linn anois,” a lean Síle. “Seo trí oíche i ndiaidh a chéile a bhí muid mall. Ba chóir dúinn bheith inar luí faoin am seo.”
“Tá a fhios agam,” arsa Jimí. “Ní dhéanfaimid seo arís.”
Go tobann chuala siad gíog a scanraigh go mór iad.
Rith siad agus rith siad leo agus imní an domhain orthu. Stad siad ag doras an tí lena scíth a ligean. Bhí iontas orthu nuair a tháinig Mamáí ina ndiaidh.
“Gíog,” ar sise, ag gáire. “Ar scanraigh mé sibh?”

Téacs Foilsithe leis an spriocfhuaim ‘í’ (is féidir sliocht a aimsiú i leabhar)

Tháinig eilifint ar cuairt chugainn.
Shuigh sí ar an urlár sa seomra suí ag coimhead ar an teilifís.
“Cad chuige a bhfuil an eilifint sin istigh anseo?” arsa Daidí.
“Tá sí ag amharc a an nuacht,” arsa Mamáí.
“Tá sí rómhór,” arsa Daidí.
“Caithfidh sí imeacht!”

Eilifint sa Teach, Céim ar Chéim (20)

Téacs leis an spriocfhuaim 'é'

Is breá liom féin cupán tae ag tús an lae. Ní raibh tae ar bith agam maidin inné ach ar a laghad bhí caifé agam. Ní raibh de rogha agam ach é. Ní bréag ar bith é go mbeidh tae agam amárach arís ag tús an lae!

Téacs leis an spriocfhuaim 'ó' (mór)

Bhí lón mór agam inniu ach ní raibh mé ábalta é a ithe. Bhí mé ag léamh leabhair nuair a tháinig gabhar an bealach. Sciob sé leis mó lón. “Tabhair ar ais mo lón a ghabhair ghránna,” a bhéic mé ach leoga ní raibh sé sásta é a thabhairt ar ais agus níor ghabh sé a leithscéal.

Téacs leis an spriocfhuaim 'ó' (bróg)

Tá tusa ró-óg le bheith ag ól sin! Seo duit bileog eolais faoin deoch sin. Bain díot do bhróga anois, a haon, a dó, agus gabh suas a luí. Bíodh codladh agat agus beidh biseach ort gan stró.

Téacs leis an spriocfhuaim 'a'

“Cad é an t-ainm atá ar an fhear sin ar an chapall?” arsa an bhean. “Ar ghan an fear sin sa veain an t-am sin? An sin an fear céanna?” a lean sí.
“An fear sin a bhfuil geansaí gealghorm air?” arsa mise. “Ach ní capall ar bith sin, asal atá ann!”

Téacs leis an spriocfhuaim 'á'

Tháinig Seán liom chuig an trá. Bhí cás mór aige. Bhí ábhar éigin sa chás aige agus chuir sé amach ar chlár é. Bláth a bhí ann. D’fhág sé an bláth ar an chlár agus d’imigh sé leis lena chairde.

Téacs leis an spriocfhuaim 'schwa'

Ní fada a anois go mbeidh na bróga eile agam. Bróga costasacha iad ar an dath céanna le mo chóta a agus mo mhála a. Nach mé a bheidh deas ag siúl síos an bóthar a an fómhara a seo.

Deachtú **Céim 6**

Bhí Íde agus Deasún sa jíp ag déanamh júdó.
Tóg an t-úll agus an tslat.
B'fhada le Brónagh an blús a thóg sí i bPáras.
Amach le Mamó go mall ag moladh na mbó.
Tá Rómánach ramhar ar a rothar, ach b'fhearr leis a charr.
Bhí bláthanna na bhfilí rómhilis. Thig libh iad a chur i vása.
Níl an bhó bhán i bhfad ar an bhalla. Tá sí rómhór don bhalla.
Níl an ubh dhearg de dhíth ar an ghé dhílis.
Tá an mhuc dhonn an-ghlan le dhá lá.
Tá scíth de dhíth ar Shíle Ní Shé. Ach cé hí féin?
Tá frog lúfar agam sa phota.
Tá frídíní i mo phicnic.
Bíonn tú i gcónaí ag dul gan mé.
Tá mála i mbosca mór ag Mamó.
Lean an balla fada ar do chapall geal.
Casadh cú ar Úna sa zú. Bhí sé ag stánadh ar an talamh.
Bhí sí anseo trí mhí agus thóg sí mo chroí lena spraoi.
"Tá sí ina suí san áit chuí," arsa an draoi faoi thrí leis an rí.
Tá céad, ar a laghad, ag ól tae i rith an lae.
Ba mhaith le leon gabhar agus rón don lón.

Ag Freagairt d'Earráidí Léitheoireachta

Céim 6: Fuaimeanna a Rangú

Meancóga coitianta

Ba chóir go mbeadh na páistí ag smaoineamh ar chiall na bhfocal. Má mhíléann siad focal abair

An bhfuil ciall leis sin?

Mura gceartaíonn an páiste é féin úsáid ceann de na straitéisí thíos:

Buille faoi thuairim	D'úsáid an páiste ciall, pictiúir, túslitreacha nó cruth an fhocail agus thug sé buille faoi thuairim, <i>m.sh.</i> Téacs: <i>Tá na páistí sa scioból.</i> Páiste: <i>Tá na páistí sa scoil.</i>	Dírigh do mhéar ar an fhocal mhíléite. Léirigh fuaimeanna an fhocail/líon na siollaí. "Triail arís é."
Meancóg fhóineolaíoch	Níl na fuaimeanna san ord ceart ag an pháiste, sin nó tá fuaimeanna ar lár nó curtha isteach. <i>m.sh.</i> Téacs: <i>Tá car an mhadaidh lofa.</i> Páiste: <i>Tá clár an mhadaidh lofa.</i>	Dírigh do mhéar ar an fhocal. "An bhfuil an fhuaim 'l' ansin?" Triail arís é."
Meancóg fhónaíoch	Níl go leor eolais ag an pháiste ar chód Má tá fuaim ann nach bhfuil clúdaithe ag an pháiste go fóill, <i>m.sh.</i> Téacs: <i>Tá an nathair ag casadh.</i> Páiste: <i>Tá an nathair ag casad.</i>	Dírigh do mhéar ar an -adh. "Seo 'ú'"
	Tá an páiste ag úsáid an chóid ach níl sé ag múnú na bhfuaimeanna le féidearthachtaí eile a thriail. <i>m.sh.</i> Téacs: <i>Tá mo bhríste iontach gairid.</i> Páiste: <i>Tá mo bhríste iontach garid.</i>	"An bhfuil ciall leis sin?" Mura gceartaíonn an páiste é féin abair, "Thig leis sin an fhuaim 'a' a dhéanamh ach is 'ai' san fhocal seo é. An bhfuil ciall leis sin?"
Litreacha a mheascadh	Meascann páiste litreacha, <i>m.sh.</i> Téacs: <i>Tá an bus anseo.</i> Páiste: <i>Tá an dus anseo.</i>	Dírigh do mhéar ar an ghraiféim atá míléite, Seo an fhuaim 'b'
Ainm na litreach agus an fhuaim a mheascadh	Tugann an páiste ainm na litreach nuair a iarrtar fuaim, <i>m.sh. 'mór' — — —</i> Deir an páiste 'em' don túsphuaim.	Sin ainm na litreach, cad é an fhuaim a chluin tú anseo?

Ag Freagairt d'Earráidí Scríbhneoireachta

Céim 6

Faoi dheireadh Chéim 6 ba chóir go mbeadh páistí ábalta fuameanna a léiriú ar dhóigheanna éagsúla, *m.sh.* **sicín, fia, mamaí, nigh.** Glacfaidh sé tamall fada orthu eolas cruinn a bheith acu ar an chód fhóineolaíochta.

Tá sé tábhachtach mar sin, go nglacfar le litriú de réir na foghraíochta go dtí go n-éiríonn páistí cleachtaithe leis an litriú ceart.

Léiríonn focail mhílitrithe an t-eolas atá acu agus an áit a bhfuil tacaíocht de dhíth.

- tabhair freagra de réir comhthéacs ar dtús
- ba chóir go ndéanadh na páistí féincheartú le fuaimeanna atá clúdaithe
- roghnaigh earráid i bhfocal ina bhfuil spriocfhuaim áirithe
- má tá cuid mhór earráidí ann roghnaigh ceann nó dhó.
- mol iarracht a dhéanann páistí le focail a scríobh. (Níor chóir na focail a cheartú go dtí go bhfuil siad clúdaithe)

An Dóigh le Ceartú

- Díriú aird ar roinnt meancóga.
- Má tá páiste ag mílitriú focal ó na luathchéimeanna léirigh iad agus iarr air/uirthi iad a cheartú go neamhpleách.
- Agus tú ag ceartú oibre gan an páiste leat ná scríobh focail iomlána amach. Díriú aird ar an chuid atá mílitrithe.

Earráid	Páiste	Freagairt
Mílitriú	Scríobhann an páiste 'péant' in áit 'péint'	(Díriú do mhéar ar an 'éa') “Thig leat ‘éa’ a úsáid ach san fhocal seo scríobhaimid ‘éi’ (Léirigh an dóigh cheart lena litriú) Bain triail arís as.” Díriú aird ar fhocail eile ina bhfuil an litriú céanna. (Labhair faoi 't' caol agus an 't' leathan)
Meacsann an páiste na graiféimí	Scríobhann an páiste 'tach' in áit 'teach'	Tá an ceart agat, sin 'a' ach nach gcluín tú an 't'. Sa chás seo scríobhaimid 'ea'.

Gach Fuaim - Consain á Rangú

Tá miondifríochtaí idir cuid de na fuaimeanna atá sna rannóga seo, ach ar mhaithe le léitheoireacht agus le litriú na bpáistí a chur chun cinn tá siad sna rannóga céanna, ag dúil is go ndéanfar iad a normálú ó bhéal.

b	c	d	d	f	g	h	l	l	m	n	n	p
<i>leathan</i> bus i bpota b'fhada	<i>leathan</i> cat cos íoc	<i>leathan</i> dath fada i dtaca d'fhan doras éadach cead	<i>caol</i> deo íde déan éide séid i dtír jíp d'ith	<i>leathan</i> fan graf phota	<i>leathan</i> gan i gcúl dul	<i>leathan</i> hata chun thar shos	<i>leathan</i> lá labhair luigh balla poll thall	<i>caol</i> leaba léigh linn comhairle buille cailleadh	<i>leathan</i> mar amach i mbaile i mbord m'aintín	<i>leathan</i> náire Nollaig Lúnasa donn san Fhómhar ár n-arm dorn	<i>caol</i> níl aníos bainne inniu leis an eallach ár n-iris ár ndinnéar	<i>leathan</i> páirc póg siopa trup
<i>caol</i> bean b'fhearr ribe bíonn	<i>caol</i> cead píce béic			<i>caol</i> fear sifín phíb	<i>caol</i> géar smig gcrích	<i>caol</i> ní hé thig féin	geal blas asal ól	eile fliuch míle liom	<i>caol</i> méar im i mbinse m'intinn	lán banríon i ndath	éin am lóin	<i>caol</i> peaca péire cipín

r	r	s	s	t	t	z	ch	ng	dh/gh	dh/gh	bh(bhf)/mh	bh/ (bhf)/mh/v
<i>leath</i> rang carr tarraing	<i>caol</i> rith grian freagra cúl an chairr	<i>leathan</i> sa las sásta tús	<i>caol</i> sí síos leis	<i>leathan</i> tá tóg cóta leat an tsrón an t-úll	<i>caol</i> te teas eite áit an tslí an t-im	<i>leath</i> zú	<i>leathan</i> chaith amach loch	<i>leathan</i> rang teanga Dún na nGall i ngrá	<i>leathan</i> dhá mo dhán do dhorn mo dhúil an ghaoth a ghob mo ghuí mo ghúna	<i>caol</i> a dheoch a Dhia i mo dhiaidh dhíol de dhíth ghearr an ghealach an ghé	<i>leathan</i> mo bhád bhog i bhfocal ní bhfuaire mo mhála bodhar bogha	<i>caol</i> ní bheidh do bhéal bhí luibh ubh a mhic nimh an mhí i bhfís vitimín
tart lár cnoc	cuir fuair						<i>caol</i> an cheist oíche ith	<i>caol</i> aingeal daingean tarraing			uaim	
	dath an tsneachta cneasta						mo cheann					

Gutaí a Rangú

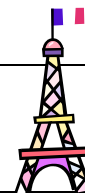
a	á	e	é	i	í	o/ ó	ó	u	ú	ao	ð
cat fear ainm veain ar fhan _____	tá breá tháinig fáth ar fhás ard teach cairde fearr déan	le ag greim	mé léim méar a haon i ndiaidh tae laghad Gaeilge rogha ceird aghaidh	mil siolla Doire na cait uile ar fhill	sí níor mamaí aois nigh mothaigh titfidh tógfaidh iontach croí suí rith culaith bhfaighidh	mo seo deoir fóill stól	ón gabh leabhar leon bodhar raibh	muc lag tom liom	tú siúl dúirt bíodh príomh talamh acu stánadh briseadh dom dubh	caora gaoth	déanta ocras ciste

Fuaimeanna a tharlaíonn le chéile go minic i bhfocail agus rudaí breise

ua	ia	-án	-eoir	-(e)ach(t)	-(e)ann	-mhar	-tar	schwa	guta cúnta	fuaim sa bhreis
suas nuair	bia siad	ardán cupán amadán	múinteoir aisteoir bainisteoir	bealach cailleach poblacht	déanann bialann baineann	ceolmhar fómhar grianmhar	hamstar ceoltar ochtar	déanta bothar ite	bolg orm ainm	bán faoi páiste

Banc Focal

Céim 6 - Fuaim chéanna ach athraíonn an ghraiféim

B'fhada le Brónach an blús a thóg sí i bPáras.

leathan			caol
bus	i bp ota	b'fhada liom	bís
blús	i bp unt	b'fhusa é	píb
brón	i bp atrún	b'fhadalach	bean
bróga	i bp aragraf	b'fhadchosach	ribe
balún	i bP áras	b'fhalsa	bíonn
bláth	i bp arlús	b'fhurasta	b'fhearr
gob	i bp arthas		
ábalta	i bp landa		
bac	i bp lota		
bachlóg	i bp luca		
bacús	i bp opal		
bagún	i bp oblacht		
ball	i bp oll		
banana	i bp onc		
bob	i bp ortach		
club	i bp ram		
crúb	i bp róca		
gob	i bp ρός		

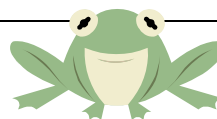
Tá cat mór cantalach ag amharc ar an bhroc.

leathan	caol
cat	cic
bachach	glic
poc	cipín
cábla	císte
casachtach	cinn
cárta	cead
amharc	cé
banc	píce
broc	béic
carranna	
cróga	
camán	
cos	
cór	
cuid	
cúl	
íoc	

Thuas i dtúr ard atá sé. D' oscail sé an doras ach d' fhan sé ann.			
dath fada dán dána fadálach dall dallamullóg dánta dúlra bród ard ardán fad doras dó dubh dúch éadach cead	i dtaca le i dtrácht ar dtús i dtúr ár dtábla i dtaca bhur dtacar ár dtacú bhur dtafann bhur dtanc ár dtarantúla ár dtart i dtaisce	d'alp d'amhras d'adharc d'albam d'allas d'am d'anam d'aintín d'uncail d'anann d'oscail	d'fhan d'fhag d'fhás

Bhí Íde agus Deasún sa jíp ag déanamh júdó			
dlí digit díbir dílis ding íde tríd dís ginid infinid inid mithid pirimid smid deo déan éide séid dineasár dinnéar	júdó jab jíp	i dtír go dtí bhur dtimire ár dtimpiste ár dtine i dtrioblóid	d'ith d'imir d'íoc

Tá frog lúfar agam sa phota.
Tá frídínní i mo phicnic.

leathan			caol	
frog	fan	mo phóg	fíric	mo phíb
fada	lúfar	mo phost	fíbín	mo phicil
graf	scáfar	mo phota	fríd	mo phicnic
flosc	tógfar	de phlab	frídín	de phlimp
fabhal	fonn	mo phálás	fite	
fadálach	focal	mo phost	sifín	
fadfholtach	fócas	sa phram	fiche	
fanacht	ráfla	do pholl	fidil	
fásach	fathach	do phobal	fill	
folcadán		oll phanda	filí	
fonnmhar		oll phlanda	fírinne	
formhór		oll phláta	fís	
fortún		droch phort	fisic	
francach		ró phlámásach	fear	
fónagraf		mo phluca	fíor	
paragraf		mo phláta		

Bíonn tú i gcónaí ag dul gan mé
Chuir mé i gcrích é ach bhí cigil i mo smig

leathan			caol	
gan	i gcóras	dul (litríodh 'gabháil' roimhe seo é)	gé	i gcigil
gá	i gcás		glé	i gciste
gob	an gcasann tú		glic	i gcrích
gunna	i gcónaí		smig	
bog	i gcomórtas		cigil	
glac	i gcompa		gléghlan	
gránna	i gcuma		glinn	
ganntanas	i gConamara		cúig	
garda	i gcogar		geansaí	
garmhac	ar gcúl		géar	
gasúr	i gclub		giolla	
gasta	i gcumann		gíog	
glan	i gcostas			
glórmhar	i gcultúr			
glóthach	i gcarranna			
gocarsach				
gradam				
grámhar				
gránna				
babóg				
barróg				

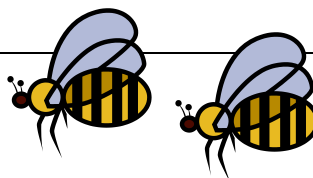
Tá **scíth** de dhí**th** ar **Shíle** Ní **Shé**. Ach cé **hí** féin?

leathan				caol			
hata halla hamstar hanla holagraf hormón hurá	thar cos an athar rothar bó thar thar am thart mo thábla i mo thost tharla thom sé thóg thú thug mo thráta rothar bó thar o thar da thú blá thanna fá thanna da thanna forbar tha bo th ro th gu th blá th ca th á thas thuas	chun chan lacha sochar dochar salachar is dó cha co chán lo channa Ard Mhac ha clo cha clochar smugac hán	mo shos dhá shagart mo sholas mo shos ina shagart mo shampla a shult shú ró shalach a shocrú mo sholas mí shásta ró shásta droch shampla do shásta oll sholas	thig thit scí th de dhí th bi th ri th i th ci th cri th mo thír lig the	Ní Shé a Shíle ó shin	ní hé ní hí	féin tóg faidh <i>(níl clúdaithe go fóill)</i>

Tá an <u>halla</u> <u>lán</u> <u>leabhar</u> .				
lá	lán	blas	<i>bolg</i>	
lofa	lách	blasta	blas	
locht	loch	folamh	glas	
Lochlannach	lochtach	normálta	ráfla	
lomchlár	lomra	asal	mol	
lón	long	cúl	salann	
lonrach	<i>lorg</i>	focal	alcól	
is lú	labhair	carúl	clásal	
lód	luigh	fabhal	gál	
lus	lúth	gol	ól	
halla	scamallach	parasól	pobal	
toll	poll	púdál	puzal	
thall	tamall	ról	smál	
anall	capall	vandal	vól	
mall	rolla	geal	miotál	
ball	moll	eala	asal	
poll	toll			
callán	dallóg			
balla	anall			
dallamullóg	scragall			
capall	tallann			
brothallach	camall			
cochall	<i>úll</i>			
<i>giolla</i>	<i>iall</i>			

Tá go <u>leor</u> <u>leabhar</u> ag an fh <u>ile</u> le <u>léamh</u> .		
mil	míle	mill
le	a lí	pill
scil	fidil	fill
cigil	stíl	cúl an innill
dílís	lig	ríl
líne	limisín	leis (<i>corp</i>)
linn	liricí	leac
litir	nicil	<i>comhairle</i>
picil	silín	<i>leabhar</i>
eile	file	<i>leor</i>
filí	<i>mill</i>	<i>eile</i>
<i>baile</i>	<i>cailc</i>	<i>baile</i>
<i>fliuch</i>	<i>comhairle</i>	<i>file</i>
<i>leat</i>	<i>leis</i>	<i>cailc</i>
<i>leabhar</i>	<i>leaba</i>	<i>fliuch</i>
<i>leac</i>	<i>léigh</i>	<i>míle</i>
<i>liath</i>	<i>caisleán</i>	
<i>bail</i>	<i>tuilleadh</i>	
<i>buille</i>	<i>cailleach</i>	

Tá mála i mbosca mór ag Mamó.
Tá im milis i mbéal na mbeach.

leathan			caol		
mamó mála mamó marú masla mall anam amach tamall macalla malartach anam mamach manach amárach fóram gradam marcach marla maróg mogall curaclam cúram monarcha cothrom morálta mórtasach albam altram	i mbosca na mball i mbord an mbogann cosa na mbó i mbord carr na mball i mbolg rámha na mbád i mbonn i mbord i mbroc i mbrón an mbogann bosca na mbocht i mbun i mbolcán i mbothán i mbróg i mbaile	m'asal m'ábaltacht m'agallamh m'achrann m'anam m'úll m'ucht m'údar m'údarás m'úllord m'ulchabhán m'aintín m'fhocal m'fhabhra m'fhabhal m'fhad m'fhalsacht m'fholcadán	mín milis im mil mí míle tirim titim mill millte ministir mír mire mirlíní mise im rithim rím meas méar	i mbéal bun na mbinsí blas na mbillíní	m'insint m'íde m'imirt m'imirce m'intinn m'fhíríc m'fhidil m'fhírinne m'fhíricí m'fhile m'fhine m'fhís

Tá ár <u>n</u> -arm i <u>n</u> Dún Pádraig a <u>n</u> ocht.				
na nach nós nocht nach nádúrtha naprún nasc nócha normálta nó naomh náire Nollaig Nuala Lúnasa anuas	lán lón brónach amadán dún glan arán arasán ardán babún bagún bán balún bochtán bolcán bómán camán cartún carbón cothromán cupán domhan dornán matán ózón patrún sacsafón slodán torbán tormán troscán	donn gunna canna rann crann donn tonn tonnta bonn canna gránna cumann sonna tógann bogann molann gunna tobann salann anann anlann anonn bronntanas gann	i ndún i ndath i nDún na nGall i ndathanna i ndráma bun na ndallóg bhur ndalta féin	ár n-arm

Ní nead tógtha ar bharr na binne.

ní níl nead nimh nite nítrigin Inid nead neart neamh néal níos aniar aníos <i>leis an eallach</i>	cine inis sin nicil nicitín ansín an tSín sifín cillín cipín cistin filistín glincín hidrigin inslin ispín mirlín píbín ribín rísín sicín silín sin sín slisín smitín éin am lóin bliain	linn linne binn sinn fírinne bun na binne cúl a cinn níos sine duine bainne inniu	i ndil cuntas i ndigití cúl na ndiminítí i nDia ár ndinnéar	ár n-iris bhur n-íde bhur n-ilchumas bhur n-im bhur n-imirt bhur n-imní ár n-impí

Tá pota mór trom ag Tóbaí.	
leathan	caol
pota paca trup trom págánach pálás pancóg panda trup paragraf Paras parasól patrún póca pobal stop puball póg Polannach pollta ponc portán portach pósta pota prácús puzal flup pus púdar siopa páirc	pís cipín píbín píblíne picil picnic pirimid pis peaca péire

Tá an Rómánach ramhar ar a rothar, ach b'fhearr leis carr.
Tá pram ag mo chara le dul suas an cnoc leis na mná.

rá	carr	bróga	cnoc
rós	barr	pram	cnocán
rás	barra	tar	cnag
rud	corr	lár	cnó
ramhar	carranna	cara	cnámha
Rómánach	borr	compordach	cnámharlach
rumbas	tarr	ábhar	cnónna
rothar	carraig	bánúdar	cnapán
rábach	tarraing	carachtar	mná
ráfla		clábar	gnás
rún		cogar	poll an tsnámha
rabharta		compardach	teach an tsnátha
racún		ag cur	gnó
raca		fómhar	gnóthach
radacach		glórmhar	gnúsacht
racht		monabhar	
rós		ochtar	
rósta		othar	
rubar		scáfar	
rang		scútar	
roth		slupar slapar	
rua		snúcar	

Tá na fir ghrinn lán brí ar chúl an chairr.

iris	rís	<i>cuir</i>
rí	tír	<i>soir</i>
rím	brí	<i>fuair</i>
fir	mír	
ribín	fíric	gné
imir	grinn	<i>cneasta</i>
fírinne	briste	
bríste	ribe	
ribthe	ridire	
rinn	ríl	
rísín	rite	
rithim	An Nígir	
athimir	litir	
idir	ithir	
iris	<i>dréimire</i>	
<i>breá</i>	<i>freagra</i>	
<i>grian</i>	<i>riamh</i>	
<i>rith</i>	<i>réalta</i>	
<i>reacht</i>		
cúl an chairr		

Beidh an sorcas sa bhaile Dé Sathairn. Beidh tú sona sásta.

pósta	sásta
snasta	sólann
smólach	salach
solas	sona
cumas	áthas
cógas	olcas
allas	sampla
Satharn	sacar
sacrás	sacsafón
sagartacht	scannán
salamandar	salann
samplach	sancam soncam
santach	sasanach
sáspan	satarn
scadán	scáthán
scáfar	scamallach
scannal	scannánú
sconna	sconnóg
sconsa	scórchlár
scornach	scragall
scrofa	scrúdú
smuga	smúrach
soladach	sonrasc
sorcas	srannfach
amhras	allas
altramas	arasán
bácús	flocas
fócas	fás
salachar	scártha
blas	donas
scrúdú	slachtmhar
smacht	snag
soladach	sonrasc
sotalach	atlas
snas	suigh

Tá Síle ag foghlaim Sínise. Deir sí go bhfuil sé simplí.

sí	milis	scil
scigire	simplí	spíce
singil	snite	slí
slim	slis	slisín
bris	briste	bríste
smig	inis	bís
dílis	milis	dísle
smitín	arís	iris
sifín	inis	scíste
Sínis	silín	simplí
is sine	singil	sínte
sise	bríste	smidiríní
smitín	síos	leis

Tóg an t-úll agus an tslat. An bhfuil siad trom?

tóg tá tábla turas pota cóta tóg tacht trá trácht trom post spórt brat slat smut taca tafann tallann tarlú carbhat polchat atlas atlantach ábaltacht leat	an tslat an tsrón an tsagartacht an tsástacht	an t-úll an t-údar an t-úllord an t-urlár an t-ochtú an t-ochtapas an t-ógánach an t-ór an t-acht an t-agallamh an t-anam an t-atlas

Muna bhfuil an <u>t</u> -im <u>te</u> cuir ar an <u>t</u> ine é.		
tirim insint tine tinn te tit tír ar tí lár an tintrí tinn té tíl trí tríd insint tine timire intinn firmimint timpiste tinsil dínit snite dinimít císte ite	an tslí sa tSín an tSínis an tslis an tsicil	an t-iris an t-im an t-impire

Tá ainmhithe móra sa zú. Déanann siad dochar don ózón.

zú
 ózón

Beidh sé scamallach amárach, an mbeidh tú ag dul amach ar an loch?

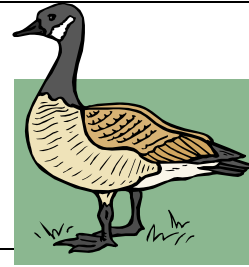
leathan	caol	
chas loch ach gach amach amárach callánach loch cloch mo chos lár na cathrach mórtasach fadalach scamallach míchumasach mórtasach mórshrónach moslamach orlach poblachtach Rómánach samhnasach Sasanach tríchosach ocrach múch chaith	mo chíste oíche fiche mo chic chigil do chigire sa chill sa chillín mo chine mo chinnire róchinnte mo chipín mo chircín sa chiste sa chith an cheist	ith cith de dhíth rith

Tá búmar <u>ang</u> againn ag cúl an ra <u>nga</u> a thug an múinteoir léi ar an lo <u>ng</u> .	
leathan	caol
rang ranganna cúl an ranga barra na ngob long rang cúng drong ardrang bunrang búmarang cathlong gang oll-long spáslong snong stang ranganna cúl an ranga mangán órang-útan bun na ngort a nguth i nglór ár ng rád i nglas ár ngárda i ngrúpa bhur ngasúr bhur ngortú i ngúna bhur ngunna barra na ngob i ngach i ngar i nglóthach i ng rá i ngrúdlann Dún na nGall dá nglacfá teanga eangach sreang	<i>tarraing</i> <i>fuaim na ngíog</i> <i>aingeal</i> <i>daingean</i> <i>tarraing</i> <i>i ngiotaí</i>

Tá an mhuc <u>dhonn</u> an- <u>ghlan</u> ach <u>ghlac</u> sí mo <u>ghúna</u> .		
mo dhán bó dhonn áit dhona dhá lá mo dhroma do Dhónall bó dhubh mo dhán bó dhonn áit dhona mo dhorn dhún sé mo dhallóg do dhráma mo dhoras mo dhalta mo dhara mo dhánta ró dhona a dhathú mo dhathanna do dhalbacht bó dhall a dhallú do dhánacht a dhó mo dhóchas mo dhoras mo dhragan mo dhúlra ró dhalba ró dhall ró dhána ró dhóchasach ró dhocht ró dhomhanda ró dhonn droch dhúchas dath dhall <i>mo dhúil</i>	mo ghúna an- ghlan mo ghuth mo ghúna ghol sé an ghal don ghrúpa mo ghasúr do ghalar do ghobán a ghalántacht mo ghuta ghlac do ghandal mo ghlóthach do ghobán mo ghoradán mo ghrá ar an ghraf sa ghránach ró ghafa ró ghrána ró ghafa ró ghalánta ró ghann ró ghonta folús ghlanta <i>mo ghuí</i>	mo ghunna ghlac bó ghlas mo ghunna do ghob don gharda do ghradam mo ghorta mo ghlasra do ghalúnach mo ghlór a ghortú mo ghalbhád do gharmhac do ghlugarnach do ghontacht sa ghort do ghradam sa ghram mo ghuma ró ghasta an- ghlan ró ghagach ró ghallda ard ghlórach an- ghasta <i>an ghaoth</i>

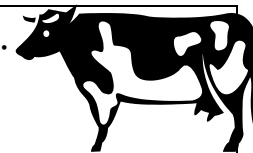
Níl an ubh **dhearg** de **dhíth** ar an **ghé dhílis**.

a **dh**írí
dhílis
dhing
de **dh**íth
a **dh**ísle
a **dh**írí
bó **dh**ílis
mo **dh**ing
de **dh**íth
a **dh**ílse
a **dh**íbirt
a chara **dh**il
do **dh**inimic
mo **dh**ínit
do **dh**inimít
mo **dh**ísle
do **dh**lí
dhíol
*i mo **dh**iaidh*
a **dh**eoich
a **Dh**ia

trí **gh**é
Ní **Gh**ilín
stíl **gh**lé
ró**gh**lic
mo **gh**lib
an-**gh**linn
mo **gh**ligín
caint **gh**rinn
mo **gh**riscín
an **gh**in
an **gh**inid
an **ghe**alach
ghearr

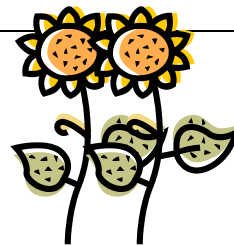
Níl an **bhó bhán** i **bhfad** ar an **bhalla**. Tá sí ró**mhór** don **bhalla**.

ar an bhalla leis an bhata an bhó á bhar ró bhog líntí gar bha bhalla bhata bhog mo bhád bhlas bhur leis an bhabún sa bhácús mo bhalún sa bhambú mo bhanaltra mo bhanana sa bhanc mo bhanda sa bhanna a bhannú an bhansagart sa bharagraf leis an bharántas sa bharda ar bharr mo bharróg mo bhás mo bhlas sa bholcán mo bholg a bhóna mo bhonn mo bhonnóg mo bhosa sa bhurla sa bhus leis an bhacach do bhómántacht	Br. na bhFál i bhfad uaim i bhfocal i bhfad amach i bhfolach i bhfostú i bhfráma i bhfógra barr na bhfál brí na bhfocal i bhfách i bhfásach i bhflocas i bhfolcadán i bhfolús i bhfómhar i bhfóram i bhformhór i bhforsa i bhfortún <i>ní bhfuair</i>	mo mhála mo mhac ró mhór lám ha cnám ha snám hach ram har sa mháta mo mhac mo mharc mhól sé an mhuc ba mhó do mhacalla do mhacántacht do mhagúlacht mo mhála a mhalartacht a mhalartú do mhallacht do mhamach leis an mhanach ar an mhapa lá arna mhárach leis an mharcach mo mharla mo mharóg mí an Mháta do mhasla a mhaslú ar an mhogalra sa mhonalóg sa mhonarcha sa mhonsún sa mhótar a mhothú sa mhullach a mhúnlú leis an mhurlán lám ha ram har	bodhar	bogha	uaim

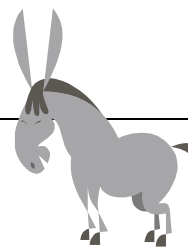
mo bhang mo bhláthanna sa bhonnchló sa bhothán ar an bhratach sa bhunrang ábhar dab h ach muca gar bha muca dub ha ró b harbartha ró b harúlach ró b hocht ró b hog ró b hómáanta áb hartha ab h us ab h ras mór b hóthar <i>carbhat</i> fab h ra dab h t fab h t bab h ta bh las bh róga slab h ra cab h sa dob h archú <i>Gaoth Dobhair</i>		cóta na samhna in amhras comhar tomhas ró m hacánta ró m hór ró m hall ró m harfach ró m haslach ró m hodúlach ró m holtach ró m hóralach mór thomhas ró m hórtasach comhartha comhad comhaltas samhnas damhsa samhnasach samhradh amhábh ar damhán domhan <i>sleamhain</i> <i>amhlaidh</i>			

Bhí bláthanna na **bh**filí rómh**h**ilis. Thig lib**h** iad a chur i **v**ása.

bh í bh inn sib h a bh lí bh ris an bh ís bh í bh inn sib h a bh lí bh ris an bh ís mo bh inse do bh ille mo bh rí mo bh ricíní do bh ríce a Bh rid mo bh ríste ní bheidh do bhéal luibh	a m hic an m hil ró m hín an m hír m hín nim h ró m hilis ró m h h inic m hín nim h nim h neach sa m hí an m híchuma sa m híle ró m hilis m hill bó m hillte an m hil ró m hín ró m h h inic an m hír mo m hirlíní ar m histe	na bh fir dán na bh filí i bh fís i bh fíbín i bh fíricí i bh fidil i bh fiche i bh fine i bh fírinne i bh fisic	vóta vása vác vitimín vinil	<i>Éan corr</i> <i>ubh</i>

Na Gutaí

a gairid

Lean an t-asal fada ar do chapall geal nó i do vein.

garbh marbh blas cara fada asal las capall cas fan hata am cam análú anam athas am amú agus arsa lag tarbh tart arm mac at	leat peata beag peaca fear bean timpeall geal geansaí díreach bealach nead seas leath cead teas cearc eagla eagrán eachtra ceart cearr ceap dream each eala eangach geal searrach bróg reatha easóg leathar peaca seacht teacht teampall	ainm cailc gaisce Laidin taisme aithne aimsir aithris aithint ainnis aisling tús an aifrinn air aige daínséar	ar fhan rófhada	veain

a fada –

Bíonn 'a' fada roimh litir dhúbailte i bhfocail aon siollacha, roimh rr, rd, rn, rl, rt, ll, ch

Tá Seán ar an ardán go mall. Tá sé chomh hard le fathach.

tá lá trá ábalta sásta fás bá fág cás lár ráta spás nádúr cábla Páras ád	Seán leá meán seál breá ceárta	ard ardán barr carr tharla carn marla banríon alt scanraithe Gallda	aird airde cairde tairne maith faigh	geall gearr is fearr ceart cearr seacht teacht sneachta bealtaine bearna	fáth bláth tráth brách	ar fhás d'fhás ar fhág ar an fhál d'fhág	tháinig	fathach	bhuel	<u>Éan</u> <u>Corr</u> déan

Má fheiceann tú eilifint ag eitilt tá tú as do mheabhair.

le te ciste fiche línte mílte	eile eitilt eilifint seile feicim ceist beir deir leis breis veist beirt bheith beidh feirm greim creid deich deireadh eiteog deifir geimhreadh seisear	as ag

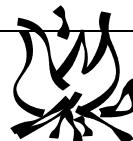

Maidin inné i dtús an lae nigh mé m'aghaidh agus d'ól mé tae.
Tá céad, ar a laghad, ag ól tae i rith an lae.

é mé sé ré inné cré plé gné fréamh	féin léir spéir aréir éigin céim léim dréim éin péint éist méid léim	éan éad céad béal bréan tréan bréag féar méar féach néata réalt gléas béar	aon a haon aonad aonach aontacht brat Aontroma aontú aosta	tús an lae t <u>ae</u> ae aer aerfort aerach aeróg	rogha togha	beidh ceird ceirnín meirleach eitilt
ar a laghad slaghdán	Gaeilge	rogha togha	i ndiaidh	ladhar adharc radharc	aghaidh	

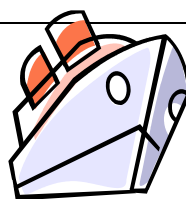
Bhí tíne i nDoire inné. Chuir na fír uisce air.

tine fí síln bris lig thig mill min mil binn tinn sil sin glic ím tinn grinn imir litir milis ina ite mire mise cliste titim	lios fios siolla fionn crios bior ionga iora píoc liopa giota ciorcal liosta giolla píoc gliogar spiorad fiosrach <i>ciotach</i> piolla driopás fiontar is giorra pionta crios pionós prionsabal prionsa biorán	doire toil Dé anois coinín coill oifig oibrí troid goid <i>foirm</i> <i>coirm</i> <i>poill</i> broic thoir roinnt foinse troid pointe cnoic foireann soicind bun na cloiche coimhlint <i>oileán</i> <i>oideachas</i>	tuigim druíd cluín chuig uile duit suim duine uisce uilig an bhfuil uimhir uillinn <i>fuil</i> cluiche chuir tuiscint cruinn cuimhne cuimhin cuimilt tuigim cluinstin muintir <i>uirlisí</i> <i>uirthi</i>	cos an chait bun an chrainn na cait na crainn aige aici gairid cnaipe níos faide níos glaine níos laige	ar fhill

í Bhí sí anseo trí mhí agus thóg sí mo chroí lena spraoi. "Tá sí ina suí san áit chuí," arsa an draoi faoi thrí leis an rí.						
sí mí bí trí tír rí imní brí dtí fís rís arís tríd díbir bígí impí cipín sicín ribín scíth de dhíth dísle irisí línte sínte sálim	cíor fíor níor díol síol cíos níos thíos íoc díon iníon líofa píosa síoda díom bíonn síor síos díolta díoltas bríomhar príosún	claí aclaí gadaí mamaí tanaí babaí moncaí turcaí pócaí stocaí rugbaí compordaí plumaí drumaí	faoi naoi saoi spraoi draoi faoistin smaoinigh aois ar saoire scaoil An Aoine maoin daoine foraois saoirse caoin	mothaigh ceannaigh ----- smaoinigh ligh nigh imigh	tógfaidh dófaidh súfaidh uaidh ----- titfidh lífidh	culaith anraith tuaithe socraithe
iontach iontas	croí cloí groí oíche a choíche	suí luí cuí guí	rith cith ith fiche inti bith	bhfaighidh	bia fia briathar (Ich 50)	righin stroighin pingin

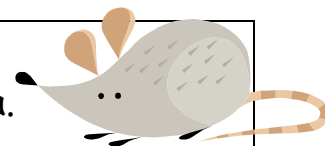
o gairid (mo)

Níl ola ar bith sa long agus tá ceo ann.

lofa	focal	ceol	beoir	liom	scoil	éan
broc	dochar	leo	deoir	iontu	cois	corr
do	go	gleo	seoid	ionad	coiste	
mo	poll	treo	Eoin	iomlán	toit	codladh
cos	bos	reoán		iompar	coirce	
cosc	post	fuinneog		is ionann	loit	
stop	cnoc	deora		iomarca	toil	
long	toll	eolas		páirc iomána	cúl na coise	
frog	loch	billeog		an iomarca	croisín	
cloch	bocht	spideog		ionsaí		
corp	ola	cuileog		ionraic		
solas	ocras	deoch		sciob		
boladh	dornán	eorpach		siopa		
ordóg	orlach	eolach		gliomach		
tom	cogar	eorna		a thiontú		
tosú	loch	seo		tionscal		
dord	othar	eochair		thiocfadh		
trom	falt			ciontach		
poll	bolg			liobra		
tolg	long					
bonn	donn					
tonn	Connacht					
com	crom					
dona	gob					
pobal	bog					
clog	clogad					
lom						
<i>gairid</i>						
tobann	<i>Nollaig</i>					
cogadh	mol					
ag cur fola	olc					
olann	pota					
solas	socair					
bocht	cochán					
croch	ochtar					
tochas	dorcha					
gorm	gortú					
corp	toradh					
cosúil	osna					
tost	roth					

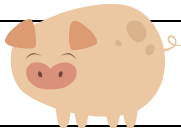
O fada (bó)

An bhfuil eolas agat ar an luchóg go fóill? Tá sí róghasta.

ól óg ór póg bó dó ró cló stól bród pós rós fadó stró glór stór spórt bróg calóg babóg luchóg camóg cóta rópa pósta póca fógra scornách tórramh bratóg glór ord ordóg stócach smólach scórnach rógaire trócaire doirt	fóill óige fóir tóir tóin glóir móid agóid cóip dóibh dóigh dóite cóisir paróiste tarracóir argóint foclóir turasóirí coróin cuspóir	eolas eorna go deo ceo	roimh <i>rd, rn, rl</i> bord dorn ord ordóg

ó (mór) (go minic bíonn 'o' druidte (mór) ann in aice le n, m, mh) Ba mhaith le <u>Leon</u> <u>gab</u> har agus <u>rón</u> don <u>lón</u> . Mmm, ar <u>fheab</u> has.						
ón nós rón mór mamó ochtó lón brón srón cónaí nócha ózón fómhar ómós nócha mórtas níos mó glóthach móide móin tóin cónaí	gabhar gabh tabhair rabharta abhainn gabha labhair tabhair amhrán	leabhar ar fheabhas <i>feabhas</i>	leoga leon leonta	bogha bodhar bodhrán domhain domhan romham	comh chomh Domhnach comhrá	<u>Éan Corr</u> raibh (litríodh é 'rabh' i bhfad ó shin)

u gairid <u>Rug</u> me ar an mh <u>uc</u> ar an <u>u</u> rlár, nach í a bhí <u>fliu</u> ch.	
rug muc thug chun ag cur bunús abhus cumas urlár gunna sula gurb cuma Uladh tusa muna lucht dusta ucht	fliuch

ú
Casadh cú ar Úna sa zú. Bhí sé ag stánadh ar an talamh.

sú zú tús cúng crúb plúr bánú tosú gortú altú ardú ordú cúrsa cúlra údar gúna séú múnla bunús lúth gasúr casúr séasúr cúramach lúth séasúr	criú scriú gliú fliú siúd siúl ciúin ciú fichiú íslíú síníú míniú litriú bisiú triúr ú gairid tiubh triuch inníu	glúin cúis gnúis dúil súil dúirt cúig dúinn fúinn túirne oiliúint geallúint canúint cosúil	bíodh sníodh	ríomh sníomh príomh	talamh déanamh annamh machnamh léamh sásamh fréamh agallamh acadamh ollamh	cumha acu astu chucu orthu umhal ú gairid guth cruth sruth	stánadh canadh lasadh foscadh troscadh lúbadh glacadh folcadh nascadh toradh scagadh samhradh briseadh cineadh filleadh milleadh sileadh	<u>Éan</u> <u>Corr</u> <u>ú gairid</u> dom dubh

ð Deireadh schwa (níos giorra)

Tá turas fada eile agam agus tá an cístee ite.

tada	eile	pobal
fada	cliste	focal
geata	císte	asal
ábalta	miste	gandal
dánta	ite	conas
déanta	ribe	sonas
lámha	imirce	solas
mála		ocras
cóta		áthas
fosta		turas
furasta		olcas
planda		sorcas
bróga		altramas
spúnóga		bóthar
cultacha		othar
		tobar
		othar
		cogar
		galar
		tacar
		glórmhar
		fómhar

Is féidir 'ú' neamhchruinn bheith ar na fuameanna seo

Tá caora aosta taobh liom. Ach tá sé róghaofar.

caol	baol
laoch	taos
aosta	caoga
aonar	gaoth
saor	aon
aos óg	braon
caora	daor
gaol	naomh
ar maos	saol
taobh	taom
caorán	caoch
laoch	aol
blaosc	braon
gaosán	gaobhair

Dhá ghuta a dhéanann dhá fhuaim (déanann siad dhá shiolla)

ua		ia	
suas chuaigh bua trua buan Luan suas thuas luath lua crua trua uan cuan luas anuas cluas luascán luach fuair gual tuath fuath scuab uasal fuair	uair fuair nuair fuaim buail ruaig	bia fia siad liath bia dia fia iad siad iall iarr riamh liath ciall triall fial cian mian pian grian scian siar thiar iarr fiabhras riachtanach	riail bíonn scéal cathaoir

Siolla amháin

ái	adh	ai	ói
náire cáis Áine áit ag fáil Gráinne láidir náire gáire páiste páirc páirt áille máistir	fadhb	faigh saighdiúir maighdeán caith maith sraith maithiúnas sraitheanna	tóin móin am lóin fóir tóir srón an róin fóill óige glóir móid agóid cóip dóibh dóigh dóite

Deirí Coitianta nó fuaimeanna a thig le chéile go minic

(e)ach(t)			
fathach	smaointeach	beannacht	teacht
salach	teach	aidiacht	ceacht
cnamharlach	ainmneacha	casacht	leacht
uachtar	amaideach	nuacht	beacht
béasach	baininscneach	fuacht	áilleacht
bratach	baisteach	comhlacht	aighneacht
bealach	ginideach	féidearthacht	beannacht
aerach	neirbhíseach	acht	cigireacht
aonach	nimhneach	dalbacht	cócaireacht
bíogarnach	teimhneach	borbacht	seacht
comhshleasach	toirneach		díospóireacht
cuimsitheach	veisteach		doimhneacht
díreach	siosmaideach		in éineacht
eaglach	paidreacha		éisteacht
eorpach	Luimneach		pearsantacht
féasógach	mailíseach		fiódóireacht
fiosrach	mífhoighneach		gluaiseacht
Gearmánach	meánaicmeach		peannaireacht
Gliomach	meánaoiseach		péintéireacht
Iodálach	beach		
leanúnach	biseach		
méanfach	boilgeach		
millteanach	conspóideach		
miotalach	contúirteach		
mótarbhealach	cailleach		
siosarnach	crosbhealach		
beagnach	bídeach		
aineolach	raithneach		
bealach	láithreach		
cruálach	díreach		
cuardach	faiteach		
	isteach		
	leictreach		
	láithreach		
	teach		
	bleachtaire		
	aisteach		

-án	-eoir	-(e)ann	-aith-	-mhar	-tar
slodán ardán brádán amadán coscán dúradán callán fuarán cupán trasnán arán gearán camán tormán portán	deoir beoir treoir múinteoir léitheoir iriseoir cuisneoir réiteoir imreoir ceistneoir buaiteoir cisteoir scríbhneoir milleoir feoilteoir	déanann bialann baineann	maith caith sraith aithne aithin sraitheanna craith maitheas	ceolmhar fionnmhar ramhar cnámhar éadmhar luachmhar ciallmhar gaolmhar feolmhar grianmhar greannmhar glórmhar	uachtar ceachtar seachtar ochtár íochtár cuntar cliotar turtar ceoltar déantar moltar

An Guta Cúnta i ndiaidh r, l, n,		
r-n	r-m	r-f
corn sorn tairngreach	gorm arm orm feirm coirmcheoil Diarmuid Stoirm foirm stoirmeach	dearfa marfach dearfach
r-g	r-ch	r-bh
dearg fearg lorg airgead mairg meirg meirgeach margadh	dorcha dorchadas	arbhar de thairbhe carbhat marbhán seirbhís
r-b	l-g	l-m
borb carbad forbairt	bolg tolg colg bolgam bolgán teilgeoir dealg	Colm colmán colmlann salm
l-b	l-bh	l-f
bolb Albanach scolb Albain	colbha balbhán	deilf
l-ch	n-ch	n-bh
Ó Gallchóir	Seanchaí seanchas	leanbh banbh
n-mh	n-m	n-f
ainmhí ainmhithe	seinm ainm	confach
n-b		
leanbaí leanbán		

Fuaim sa Bhreis			
bás bán bád baile bainis balla barr baint bain beo buí	fál fán fás fág fiú feoil fuinneog faoi faoistin faic fúm faill fuil	maidin maoin moing maide	paidir páiste

Ná Réimhíreanna

rómhór róchaite róghearr rómhinic róbheag	sodhéanta sobhriste sofheicthe soghonta somhínithe	dodhéanta dobhriste dobhogtha docheolta dochreidte	seanrud seanbhean seanaois seanchara seanfhocail seanam seanaintín	réamhchúrsa réamhdhéanta réamhstair réamhshocrú réamhscrúdú	iarbheile iarchéim iarchuid iargharda iarbhean	indéanta inaistrithe inchreidte indíreach infheicthe
ró-olc ró-ard	so-lasta so-ólta	do-aimsithe do-imeartha				

Na hIarmhíreanna

mo chuid-se mo sciar-se	muidne ár gcuidne	An Niallach An Brúnach

Fónaic na Gaeilge

Fiosrú Focal

Banc Focal Difreálaithe

Céim 6

Clár

Intreoir.....	3
Plean Bliana.....	4-5
Na Tréimhsí.....	6
Liostaí Focal Grádaithe.....	7-34
Na hÉin Chorra.....	35
Na Malairtí.....	36-37
Obair Bhaile na Seachtaine.....	37-38

Intreoir

Faoi dheireadh Chéim 2 sa chód *Fónaí na Gaeilge*, is é sin, i ndiaidh 4-6 seachtaine ba chóir go mbeadh daltaí ábalta cuid mhór focal a léamh agus a scríobh. De réir mar a oibríonn siad a mbealach trí chéimeanna 5 agus 6 cuireann siad níos mó aithne ar chód na teanga agus san am céanna beidh siad níos cleachtaithe le focail radhairc chomh maith.

Tá na focail radhairc seo sna liostaí go luath le go mbeidh taithí ag na daltaí leo, cé, in amanna go mbíonn píosaí casta sna focail seo. Is focail iad seo a fheiceann siad go minic sna leabhair a léann siad nó thart ar an seomra ranga.

B'fhéidir gur mhaith le múinteoirí a chinntiú go mbeidh túsáit tugtha do na focail radhairc sin. Ach níor chóir fiosrú a bhunú ar na focail seo amháin. Ba chóir seans a thabhairt do dhaltaí réimse leathan focal a fhiosrú sna ceachtanna fónaí chomh maith le seisiúin ar an léitheoireacht agus ar an scríbhneoireacht.

Tá focail molta don fhiosrúchán sa bhaile agus beidh éagsúlacht gníomhaíochtaí molta leis na focail seo a chleachtadh i rith na seachtaine. Tá go leor liostaí ann le tabhairt do dhaltaí don fhiosrúchán seo cé go mbeidh daltaí áirithe ann nach ndéanfaidh ach cuid de na focail seo faoi dheireadh seachtaine de réir a n-ábaltachtaí féin.

Tá iarracht déanta fosta liostaí focal ar leith a úsáid a bhaineann le hachair churaclaim.

m.sh.

laethanta na seachtaine, míonna na bliana , na séasúir, uimhreacha

Na Tréimhsí

<i>Tréimhse</i>	<i>Bliainghrúpa molta</i>
Tréimhse 3 (a)	R3
Tréimhse 3 (b)	R4
Tréimhse 4 (a)	R5
Tréimhse 4 (b)	R6
Tréimhse 4 (c)	R7

Plean Bliana Fhónaí na Gaeilge

	M.Fómhair – D.Fómhair	Samhain - Nollaig	Eanáir - Feabhra	Márta - Aibreán	Bealt - Meith
R2	Céim 1 - 6 seacht 2 sheacht – na fuaimeanna <i>c t m r d g b a o u l f n e i</i> gutaí gairide 2 sheacht – na fuaimeanna <i>á ó ú z í é j p h</i> gutaí fada 2 sheacht –na fuaimeanna <i>c r f l ú n ó á t v z</i> gutaí fada/gairid Tosaigh Céim 2 1 seacht. CCGC 1 seacht. GCC	Céim 2 1 seacht. CGCC Céim 3 1 seacht. Siollaí (1 seacht. caol/leathan) Céim 4 1 seacht. – litreacha dúbáilte (<i>nn, ll, rr</i>) 3/4 sheacht – <i>mh, th, sh, ch, bh, dh, gh,</i> <i>ph, fh, ng, gc, mb, bp, nd,</i> <i>ts, dt, bhf,</i> (leathan)	Céim 5 2 sheacht. ar <i>d, t, s, n,</i> <i>mh, bh, dh, gh, ch, (a,</i> <i>ea, ó)</i> Béim ar chaol agus leathan. Focail de réir mar a chastar orthu. Céim 6 Seachtain ar gach fuaim acu seo <i>ú, í, é, á, ó, ia, ua</i> (is cuma faoin ord)	Céim 6 Seachtain ar gach fuaim acu seo <i>e, i, o, u,</i> <i>r, bh/mh(bhog),</i> <i>bh/mh(caol).....</i> .. (nó de réir mar a chastar na fuaimeanna orthu sa léitheoireacht)	Dul siar ar an chód
R3	Céim 1 agus 2 1 seacht. (Aird ar pháistí a bhfuil deacracht acu agus tacaíocht a thabhairt) Céim 3 1 seachtain Céim 4 2 seachtain Nóta ar an ghramadach – <i>uimhir iolra a chríochnaíonn</i> <i>ar 'nna'. Aimsir láithreach le</i> <i>deireadh –(e)ann</i> <i>séimhiú, aimsir chaite</i> Céim 5 1 seachtain Céim 6 1 seachtain ar gach fuaim acu seo – <i>ú, í, é, á, ó, ua, ia</i>	Céim 6 1 seachtain ar gach fuaim acu seo – <i>e, i, o, u, schwa, r, bh/mh ...</i> an guta cúnta/fuaim sa bhreis Nóta ar an ghramadach – <i>Ag úsáid an eolais ar chaol</i> <i>agus leathan le focail a</i> <i>rangú.</i> Malairtí (Céim 5) <i>bh/mh, dh/gh, n, l, ó, ai, io,</i> Nóta <i>Béim ar chiall agus</i> <i>chomhthéacs na bhfocal</i> <i>nuair atá malairtí i gceist</i>	Malairtí (Ceim 5) Béim ar chomhthéacs agus ciall an fhocail. Seans nach nglacfaidh cuid acu seo ach cúpla lá - <i>f/ph, a, ea, oi, ch</i>	Malairtí (Céim 5) Dul siar	Dul siar ar an chód

R4	Céim 2 1 seachtain - ceacht 2 – focail amaideacha Céim 3 1 seachtain – béim ar chaol/leathan Céim 4 1 seachtain	Céim 6 1 seachtain ar gach fuaim acu seo – <i>e, i, o, u, r, bh/mh(bhog), bh/mh(caol)</i> An guta cúnta/fuaim sa bhreis	Malairtí Seans nach nglacfaidh cuid acu seo ach cúpla lá. <i>bh/mh, dh/gh, n, l, ó, ai, io,</i>	Malairtí <i>f/ph, a, ea, oi, ch</i>	Dul siar ar an chód Nóta ar an ghramadach - Na réimíreanna agus a dtionchar ar fhocail <i>oll-, sean-, ró-</i>
	Nóta ar an ghramadach – <i>uimhir iolra a chríochnaíonn ar ‘nna’. Aimsir láithreach le deireadh –(e)ann séimhiú, aimsir chaite</i>	Nóta ar an ghramadach – <i>Ag úsáid an eolais ar chaol agus leathan le focail a rangú.</i>			
	Céim 5 1 seachtain Céim 6 1 seachtain ar na fuaimeanna <i>í, ú, á, ó, é, ua, ia</i>				
R5	Céim 2 1 seachtain – focail amaideacha Céim 3 1 seachtain Céim 4 1 seachtain Céim 5 1 seachtain Céim 6 1 seachtain ar gach fuaim acu seo - <i>ú, í, é, á, ó, ua, ia</i>	Céim 6 1 seachtain ar gach fuaim acu seo <i>e, i, ó, u, r, bh/mh(bhog), bh/mh(caol)</i>	Malairtí Seans nach nglacfaidh cuid acu seo ach cúpla lá. <i>bh/mh, dh/gh, n, l, ó, ai, io,</i>	Céim 6 – Deirí Coitianta 1 seachtain ar gach ceann acu seo – <i>án, eoir, (e)ach(t), (e)ann, mhar, tar</i> Dul Siar Fuaimeanna na bpríomhghutaí	Dul Siar Fuaimeanna na bpríomhghutaí Imscrúdú a dhéanamh ar phatrúin litrithe An schwa Na réimíreanna <i>ré-, iar-, fíor-,</i>
R6 & 7	Céim 2 – ceacht 2 (focail amaideacha) Céim 3 1 seachtain Céim 4 1 seachtain Céim 5 1 seachtain Céim 6 – 1 seachtain ar gach fuaim acu seo – <i>ú, í, é, á, ó, ua, ia</i>	Céim 6 1 seachtain ar gach fuaim acu seo. <i>e, i, o, u, schwa, r, bh/mh.....</i> Deirí Coitianta 3/4 sheacht <i>án, eoir, (e)ach(t), tar, (e)ann, mhar</i>	Céim 6 – Deirí Coitianta <i>án, eoir, (e)ach(t), (e)ann, mhar, tar</i> Malairtí Seans nach nglacfaidh cuid acu seo ach cúpla lá.	Dul Siar Fuaimeanna na bpríomhghutaí Dul siar ar réimíreanna – <i>so-, do-, in-,</i>	Dul Siar ar an Chód Imscrúdú a dhéanamh ar phatrúin litrithe

Fónaí na Gaeilge – an bealach chun cinn a leanúint

Tréimhse 1	Tréimhse 2	Tréimhse 3 (rang 3/4) Litriú: Tréimhse 3(a) & 3(b)	Tréimhse 4 (rang 5/6/7) Litriú: Tréimhse 4(a), 4(b), 4(c)
I rith na tréimhse seo beidh na páistí: ag foghlaim agus ag úsáid eolais ar an chód ó chéimeanna 1 go 3 ag tuiscint gur féidir an fhuaim chéanna a léiriú ar dhóigheanna éagsúla agus gur féidir leis an tsiombail chéanna fuaimeanna éagsúla a léiriú Sna bliainghrúpaí 2 agus 3 beidh an bhéim ar fhocail ó chéimeanna 1 go 4 agus ansin focail atá minic agus de dhíth orthu ó chéimeanna 5/6 chomh maith m.sh. madadh, súgradh, bhí, tháinig, seo, sin, sé, sí, an bhfuil, maith, níl	I rith na tréimhse seo beidh na páistí: Ag sealbhú na bhfuaimeanna is coitianta sna luathchéimeanna agus á n-úsáid ina gcuid scríbhneoireachta ag léiriú tuisceána ar nósanna litrithe, ag roghnú an ceann ceart de réir an eolais atá acu ar an teanga, <i>m.sh. siúl, súil</i> déanú nó déanamh	I rith na tréimhse seo beidh na páistí: ag cuimhneamh ar an dóigh le focail mhinice ó chéim 5/6 a litriú ag amharc ar an dóigh cheart le focail a litriú ag aithint an tionchair a imríonn an ghramadach ar litriú na Gaeilge <i>m.sh. an séimhiú, an uimhir iolra, an amsir chaite</i> crann, na crainn, bun na gcrann bog, bhog, ag bogadh, bogann mór, níos mó, is mó homafóin agus homagraif – <i>m.sh. aghaidh / é</i> clár / clár ar an bhalla/ar an mhála	Agus na rudaí a leanas déanta ag na páistí: • príomhphatrúin litrithe na Gaeilge fiosruithe • focail mhinice ar eolas • ábalta eolas ar an chód a úsáid le focail nach bhfaca siad roimhe beidh na páistí réidh le hamharc ar an tionchar a imríonn an ghramadach ar litriú na Gaeilge agus ar fhocail nach leanann patrún coitianta, <i>m.sh. raibh, ubh, rogha, codladh</i> Beidh na páistí eolach ar na deirí coitianta ar iolraithe neamhchoitianta, <i>m.sh. éisc, uibheacha</i> ar stair na litrithe, rudaí a deirtear agus rudaí a scríobhtar (<i>leabharaí, gasúraí srl</i>) Na réimíreanna agus na hiarmhíreanna <i>m.sh. ollmhór, rómhinic, dodhéanta</i> An Niallach, mo chóta-se

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
í	í	í	í	í
suí	ceannaigh	thosaigh	titfidh	smaointe
croí	tógfaidh	culaith	lá samhraidh	iníon
naoi	ar saoire	tiocfaidh	choinnigh	díbir
An Aoine	díol	scíth	díon	Taoiseach
imigh	iontas	de dhíth	torthaí	íoc
go dtí	oíche	ligh	cith	claí
arís	píosa	impí	níos compordaí	aimsigh
rith	éirigh	draoi	rugbaí	saoi
císte	amuigh	mothaigh	caol	lífidh
níor	gadaí	díom	shuigh	dófaidh
trí	spraoi	thíos	scaoil	súfaidh
bíonn	fiche	aoibhinn	uaidh	bhfaighidh
síos	bith	aclaí	cloí	lár na tuaithe
mamaí	cónaí	plumaí	daoine	braon
babaí	tríocha	cuí	caithfidh	daor
moncaí	aois	inti	nigh	naomh
iontach	smaoinigh	cathaoir	uirthi	ní íosfaidh

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
i	i	i	i	i
mise	fir	silín	aici	muintir
bris	siolla	fionn	cluin	coimhlint
ciorcal	fios	cuimhne	uillinn	tuiscint
troid	anois	oibrí	goid	coirm
druid	ite	pointe	cluiche	pionós
na cait	crios	tinn	iora	biorán
liosta	oifig	uisce	foirm	ar fhill
an bhfuil	coinín	milis	imir	liopa
roinnt	Doire	ionga	uile	cnaipe
duit	cliste	uilig	fear grinn	foireann
na crainn	coill	ar mire	cruinn	cuimhin
chuig	níos faide	tuigim	prionsa	thoir
litir	gairid	níos glaine	suim	foinse
aige	fiosrach	spiorad	pionta	cluinstin
uimhir	thig	níos laige	cuimilt	soicind

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
ú	ú	ú	ú	ú
plúr	deireadh	cúng	cogadh	bánú
briseadh	údar	crúb	séú	a aimsiú
glacadh	folcadh	codladh	siúd	ciú
tús	cúrsa	gortú	fichiú	bisiú
siúl	chucu	ardú	a ísliú	stiúgtha
litriú	fliú	caoineadh	fúinn	scriú
orthu	ciúin	criú	nascadh	sníomh
súil	síniú	scriú	toradh	annamh
dúirt	míniú	cúis	bíodh	umhal
cúig	triúr	cineadh	ag breathnú	cumha
talamh	glúin	bíodh	rompu	foscadh
déanamh	dúinn	dubh	codladh	troscadh
acu	léamh	lasadh	lár na talún	filleadh
astu	sásamh	príomh	dom	sileadh
orthu	guth	milleadh	bheadh	machnamh
stánadh	riamh	fréamh	a mhíniú	ríomh
madadh	lúbadh	canadh	barúil	fréamh

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
u	u	u	u	u
ag cur	lucht			
agus	lag			
thug	abhus			
cuma	ucht			
tusa	bunús			
arsa	tom			
chun	cumas			
muc	sula			
urlár	Uladh			
cupán	cumann			
bus	muna			
dusta	gurb			
gunna	fliuch			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
é	é	é	é	é
tae	a haon	ré	rogha	slaghdán
éan	Déardaoín	dréim	buidéal	aontaithe
inné	féidir	féileacán	bréan	éagsúlacht
méar	a chéile	páipéar	créatúr	éadóchasach
léir	lus gréine	séasúr	Gaeilge	léiritheoir
féar	éadaí	mo dhiaidh	ar a laghad	straitéis
aer	éirigh	Béarla	réitigh	barr sléibhe
réidh	i ndiaidh	leibhéal	pléisiúr	critéir
tús an lae	aghaidh	téann	Éirinn	tréigthe
ae	Céadaoin	bréagán	éifeachtach	go tréan
cá mhéad	féidir	séimh	véarsaí	méadú
éist	éigin	éisc	aerfort	téama
béal	réalta	in éadan	mac léinn	géarghá
aréir	péint	éagsúla	leithéid	pléascán
céim	méid	cur i gcéill	réiteach	gréasaí
céad	créatúr	péire	léirigh	léacht

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
e	e	e	e	e
deich	eitilt	seile		
eile	eilifint	beir		
beidh	leithreas	bheith		
císte	greim	chreid		
mílte	seirbhís	deireadh		
feicim	creideamh	eiteog		
as	ceimicí	seisear		
leis	cleite	ceimic		
fiche	beirt			
peil	theip			
ag	feirm			
deifir	creidim			
deir	deis			
línte	veist			
geimhreadh	ceist			

Bíonn 'a' fada roimh litir dhúbailte agus i bhfocail aon siollacha roimh rd, rn, rl, rt, ll, ch

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
á	á	á	á	á
déanamh	lacha	tábhachtach	cáin	leáigh
carr	áit	meáchan	an fharraige	reáchtáil
is fearr	álainn	sráideanna	buntáiste	áilleacht
tháinig	sráid	tráthnóna	leáite	áisiúil
fág	cáis	contráilte	go háirithe	go háitiúil
amach	máistir	dornán	teachtaireacht	sáile
bláth	fáth	d'úsáid	idirnáisiúnta	báite
déan	ag fáil	spásairí	mná	óráid
snámh	láidir	ábhar	i ngrá	cláir
teacht	cairde	déanfaidh	áiseanna	náire
breá	fáilte	greannmhar	sláinte	sáile
amháin	ábalta	páistí	cumarsáid	náisiúnach
ar fhág	meán	Aibreán	coláiste	scannáin
teach	tarraing	cineálta	fáilte	deartháir
ard	An tEarrach	Meiriceá	An Ghearmáin	amhráin
crann	áthas	úsáideann	stáisiún	páirtnéir

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
a	a	a	a	a
arán	Francach	craiceann	pearsanta	aireagán
seacht	freagra	abhaile	ceantar	cainteanna
fada	capall	beart	carraig	eagarthóir
leaba	féileacán	mhaisigh	eachtra	easóg
leat	timpeall	ceapaire	bróg reatha	seangán
deas	cearc	athraigh	teampall	micreascóp
fear	nead	taisme	bainis	meascfaidh
daidí	ainm	gealach	plaisteach	scaip
ansin	veain	amaideach	seachtain	ainmnithe
ar ais	ceathair	gaineamh	Eanáir	daingean
thar	bainne	airgead	caite	tarlaíonn
amharc	bricfeasta	paidir	cairtchlár	barúlacha
maidin	cailleach	greamaigh	seacláid	breathnaigh
bean	caint	níos measa	ealaín	eadrainn
peata	tharla	fearthainn	meascán	taifead
gairdín	sheas	seachtain	airgead	taisce
bealach	aimsir	maidin	thaitin	tagairt

An 'o' atá san fhocal 'mór'. Bíonn sé go minic in aice le 'n', 'm', 'mh'.

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
ó (mór)	ó (mór)	ó (mór)	ó (mór)	ó (mór)
níos mó	nócha	leonta	bogha	seabhac
leabhar	ochtó	leoga	d'fhógair	dobharchú
nós	ózón	i mo chónaí	comhairle	modhanna
Daideo	cónaí	leabharlann	bodhar	mórshaothar
raibh	gabhar	gheobhaidh	gnóthach	meabhair
mór	amhrán	bodhar	nóiméad	go deonach
gabh	cófra	domhain	mórshúil	comhlacht
fómhar	i gcónaí	Dé Domhnaigh	modh	ómós
rón	an domhan	ag labhairt	rónta	domhanda
brón	leon	tabharfaidh	eolaí	na gabhair
tabhair	cógas	óstán	an t-amhrán	amhránaí
ar fheabhas	tógtha	tóin	na leabhair	
srón	abhainn	Bord na Móna	comhartha	
mamó	labhair	bóna	comhrá	
nócha	tomhas	cónra		
ochtó	Domhnach	sróna		

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
ó (bó)	ó (bó)	ó (bó)	ó (bó)	ó (bó)
dó	liathróid	eolaíocht	agóid	tragóid
bó	cóisir	cócaireacht	onóir	eagarthóir
óg	rotha	cócaire	lóistin	conspóid
fós	ór	crógacht	sóisialta	paróiste
dóigh	fógra	trioblóid	peileadóir	cuspoir
spórt	foclóir	bóithre	osclóidh	fostóir
ól	rósta	ceoltóir	bainisteoir	fóirsteanach
ocht	móide	dóiteán	díospóireacht	deachtóir
fadó	pósta	múinteoir	innealtóir	léachtóir
fadó	cóip	spideog	clódóir	riarthóir
deoch	go fóill	ordóg	déagóir	craoltóir
spideog	ba chóir	an-óg	damhsóir	a chóiriú
dorn	dóite	dóiteán	bádóir	eolaí
ordóg	foclóir	ceoltóir	cóirigh	reoán
orlach	feoil	seamróg	reoite	
bróg	ólann	tionól	eolaithe	

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
o (mo)	o (mo)	o (mo)	o (mo)	o (mo)
leo	solas	reoán	osna	tuismitheoir
duilleog	ceol	níos teo	comhábhair	neodrach
chonaic	cosa	troscán	ordaigh	comhairleoir
beo	treo	milseog	iriseoir	teoiric
lorg	chomh	a thosú	feirmeoir	teorainn
doras	obair	bonn	aisteoir	léiritheoir
ort	oscail	i bponc	popcheol	in ainneoin
bocht	thosaigh	Corcaigh	teicneolaíocht	teoranta
bos	anocht	drochrud	saineolas	comhairleoir
loch	milseog	bronnadh	dreoilín	polaiteoir
ocras	ag tochas	brollach	ceolchoirm	
stop	go tobann	brostú	cainteoir	
fuinneog	eolas	eorpach	iriseoir	
anseo	corr	eochair	ceolann	
donn	otharlann	ceolmhar	cuairteoir	
cloch	seomra	bronntanas		

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
ia	ia	ia	ia	ia
bia	trial	suíochán	a thiarcais	mias
siad	riail	cuidíonn	ríocht	coitianta
iad	buíoch	ciallaíonn	fiafraigh	d'fhiafraigh
fia	iall	trialacha	grianghrafadóir	sciath
siar	liath	buíochas	iascaireacht	iallait
fiacra	céanna	cleasaíocht	iasacht	iarratas
ciarsúr	ba mhian	filíocht	iarann	iarghúlta
bíonn	bialann	draíocht	iarsmalann	sciar
scéal	síoda	grianghraf	siamsaíocht	srian
grian	fiabhras	speisialta	Baile Átha Cliath	iarbhunscoil
pian	rialacha	briathar	rialta	riachtanach
ciall	liathróid	tús na bliana	tiarna	fiacha
iarr	go dian	drámaíocht	Ciarraí	diamant
fial	ag iarraidh	iarracht	rialtas	fianna
mian	bliain	iarthar	mianta	riachtanach
riamh	d'iarr	thiar	siamsa	

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
ua	ua	ua	ua	ua
suas	uair	uachtar	cuairteoirí	buaiteoir
chuaigh	trua	uafásach	cuardaigh	suaimhneas
Luan	buan	cruach	tuairim	uachtarlann
fuair	thuas	uafás	bruach	comhluadar
fuair	cuan	cuairt	gluaiseacht	dualgas
crua	luascán	do bharúil	uaigneach	tuairisc
uan	go luath	gluaisteán	corruair	luaite
uachtar	gual	gruaig	pluais	stuama
anuas	buartha	gruama	fionnuar	ruathar
thuas	fuath	usal	trualligh	guail
chuala	scuab	cuan	drochuair	drochthuar
fuaim	usal	ruaig	cnuasach	uachtarán
buail	buachaill	luach	tuar	
nuair	bua	nuacht	tuaisceart	
gruaig	scuab	gualainn	na sluaite	
cluas	nuachtán	ag scuabadh		

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
b/bp/b'fh	b/bp/b'fh			
bus	bob			
gob	b'fhadálach			
i bpoll	b'fhiú			
b'fhusa é	i bpuball			
i bpota	crúb			
blús	bac			
i bpróca	balún			
bagún	i bponc			
i bpatrún	b'fhalsa			
b'fhearr liom	bacús			
bláth	i bpluca			
i bPáras	brón			
bróga	i bparagraf			
banana	abálta			
b'fhada liom	club			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
d/dt/d'fh	d/dt/d'fh	d/dt/d'fh		
dath	d'anam	d'oscail		
bród	fadálach	cead		
d'fhan	ár dtarantúla	dúch		
ár dtábla	d'fhás	i dtaca le		
ard	dall	dúradán		
d'am	d'amhras	éadach		
i dtúr	d'anann	dóchas		
fad	dúlra	céad		
ardán	d'alp	Céadaoin		
d'oscail	dallamullóg	d'ullmhaigh		
ar dtús	ár dtart	dúirt		
dán	dánta	d'aintín		
bhur dtafann	d'albam	i dtaisce		
dubh	i dtrácht	d'uncail		
d'fhag	bhur dtanc	druid		

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
d/dt/d'	d/dt/d'			
tríd	d'ísligh			
júdó	ár dtine			
pirimid	jab			
go dtí	dílis			
digit	dísle			
dinnéar	infinid			
d'ith	íde			
dlí	ár dtimpiste			
d'imir	d'impigh			
jíp	i dtír			
déan	i dtrioblóid			
déanamh	dineasár			
deir	d'íoc			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
f/ph	f/ph			
graf	folusghlantóir			
mo phost	ollphlanda			
focal	drochphort			
fanacht	grianghraf			
scáfar	folt			
do pholl	fionnmhar			
ollphanda	róphusach			
fada	mo phláta			
fráma	mo phluca			
do phálás	ráfla			
lúfar	francach			
paragraf	fadálach			
folcadán	fathach			
lofa	de phlab			
aerfort	do phobal			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
<i>g/gc/d</i>	<i>g/gc</i>			
glac	i gcogar			
ar gcúl	garmhac			
i gcomórtas	i gConamara			
gasúr	ganntanas			
dul	gradam			
i gcónaí	i gcostas			
gránna	glóthach			
gasta	gairdín			
bog	gorm			
gob	i gcarr			
glan	bróga			
gúna	gáire			
gunna	ocht gcat			
babóg	rógaire			
grá	i gcaisleán			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
h	h	h	h	h
halla	Ní Shé	ar mo shon	a shásamh	shú
thar	a Shíle	a shaol	a shamhlú	a shocrú
rothar	féin	shocraigh	a thuiscint	ollsholas
bóthar	tógfaidh	shiúil	drochshampla	róshásta
chun	chucu	theip	sheinn	sochar
mo shos	dhá shagart	cos an athar	mo thuairim	dochar
tháinig	shuigh	chan	a thaifead	othar
a sholas	tharla	a thabhairt	a shuaimhneas	cath
thig	thosaigh	crith	An Nuashéalainn	forbartha
scíth	a thagann	Oíche Shamhna	doshásta	hormón
de dhíth	hamstar	ó shin	ligthe	holagraf
ní hé	ní thugann	is dócha	smugachán	
chonaic	clocha	cochán	hanla	
rith	thíos	a thógáil	Ard Mhacha	
a hocht	faoi shuan	hurá		
chuaigh	lacha			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
I/II(a,o,u)	I/II(a,o,u)	I/II(i,e)	I/II	I/II
locht	lonrach	mil		
is lú	dallamullóg	litir		
glas	brothallach	lig		
normálta	Lochlannach	silín		
blasta	cochall	file		
capall	lofa	fliuch		
thall	lomra	leabhar		
loch	moll	eile		
folamh	smál	cailleach		
salann	púdal	baile		
puzal	scamallach	fill		
vandal	scragall	leis		
lorg	lomchlár	tuilleadh		
callán	lochtach	leat		
asal	labhair	buille		

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
m/mb/m'	m/mb/m'			
mamach	ministir			
cothrom	m'ulchabhán			
mála	masla			
marla	m'fhabhra			
i mbróg	i mbolg			
rithim	mogall			
m'fhidil	millte			
m'úll	m'fhalsacht			
i mbád	m'fhís			
tirim	morálta			
i mbun	albam			
m'asal	mórtasach			
tamall	amach			
amárach	gradam			
m'fhocal	i mbosca			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
n/nn/nd/n-	n/nn/nd/n-			
nócha	nasc			
nádúrtha	bolcán			
donn	nocht			
i ndráma	tonnta			
tobann	babún			
normálta	sacsafón			
gránna	anlann			
salann	dornán			
i ndathanna	nós			
torbán	anonn			
ardán	ár n-arm			
domhan	i nDún na nGall			
bronntanas	troscán			
bagún	i ndún			
sconna	naprún			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
t/ts/t-	t/ts/t-			
tallan	carbhat			
an tsrón	an t-anam			
an t-urlár	an tslat			
trácht	smut			
taca	tacht			
cóta	an tsástacht			
tarlú	an t-úllord			
spórt	tafann			
an t-úll	polchat			
an t-údar	an t-ochtú			
an t-ór	post			
an t-ochtapas	an tsagartacht			
an t-atlas	turas			
slat	an tsrón			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
t/ts/t-	t/ts/t-			
tirim	tíl			
insint	an t-iris			
tinn	intinn			
tír	te			
an t-im	lár an tintrí			
tine	an tslis			
an tSínis	timire			
trí	timpiste			
an t-impire	snite			
císte	an tslí			
tríd	dinimít			
tinsil	teann			
an tSín	téann			
teach	teas			
teacht	ite			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
dh/gh	dh/gh			
bó dhonn	a dhó			
mo ghúna	folúsghlanta			
ghlac	róghasta			
dhún	mo ghlóthach			
mo dhoras	ródhall			
ródhona	dathdhall			
a dhathú	mo dhóchas			
do ghob	do dhalbacht			
mo ghasúr	a gharmhac			
dhá	sa ghort			
a ghrá	róghránna			
ródhalba	ardghlórach			
mo ghuma	mo ghalbhád			
mo dhragan	mo ghlór			
ar ghraf	ródhocht			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
dh'/gh'	dh'/gh'			
de dhíth	mo ghriscín			
an ghé	mo ghlí			
mo dhinimit	mo gheansaí			
mo dhísle	mo dhing			
a chara dhil	stíl ghlé			
bó dhílis	ródhíreach			
róghlic	mo ghligín			
trí ghé	fir ghrinn			
dhíol	an ghealach			
a Dhia	sa gheimhreadh			
mo dheoch	ina dhiaidh			
ghearr	ródheacair			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
bh/bhf/mh/ dh/gh	bh/bhf/mh/ dh/gh			
an bhó	bogha			
mo mhála	i bhfostú			
róbhog	in amhras			
lámha	bhur			
i bhfad	i bhfách			
rómhall	carbhat			
mo bhata	i bhfocal			
damhán	cnámha			
ábhar	do mhamach			
ramhar	a mhaslú			
i bhfolach	Mí an Mhárta			
róbhocht	ar mhogalra			
tomhas	mo bhanana			
mo bhosa	ar bharr			
bodhar	mo mharc			

3 (a)	3 (b)	4 (a)	4 (b)	4 (c)
bh/mh/bhf b/bh	bh/mh/bhf b/bh			
bhí	bó bhinn			
vóta	a bhlí			
a Bhríd	vitimín			
sibh	i bhfidil			
a mhic	nimh			
mo bhríste	vinil			
ubh	an mhil			
vása	i bhfíricí			
i bhfírinne	mo bhricíní			
rómhinic	vác			
ar mhiste	do bhrí			
i bhfiche	mo bhinse			
bhris	nimhneach			
do bhríce	sa mhíle			

Na hÉin Chorra

3 (a)	3 (b)	4(a)	4(b)	4(c)
arsa	te			
agus	léi			
is	bain			
an raibh	difear			
dul	istigh			
as	úll			
cúl an tí	bígí			
ubh	féin			
isteach	scian			
tit				
pictiúr				
againn				
úll				

Malairtí – focail ó chéim 5

3 (a) mh/bh	3 (b) mh/bh	4(a) mh/bh	4 (b) mh/bh	4 (c) mh/bh
sibh bhris a mhic an mhill rómhín nimh rómhilis rómhinic nimh rómhilis ar an bhalla ar an bhata an bhó róbhog i bhfad i bhfocal mo mhála rómhór lámha ramhar	bhinn a bhlí an bhís an mhír na bhfir dán na bhfilí i bhfís vóta vása vác vitimín vinil ábhar bun na bhfál snámhach bodhar bogha línítí garbha rómhinic			

Obair Bhaile - Litriú

Seo obair bhaile na seachtaine don litriú. Déanaim na gníomhaíochtaí seo sa rang fosta.

Dé Máirt:
Inniu caithfidh mé na focail ar mo liosta a shórtáil. Tá dóigheanna éagsúla agam leis an fhuaim chéanna a scríobh. Caithfidh mé na cinn atá scríofa mar an gcéanna a chur le chéile.
Dé Céadaoin:
Inniu beidh mé ag scríobh abairtí le cuid de na focail ar mo liosta. Déarfaidh an múinteoir liom cá mhéad le déanamh. Nó thiocfadh liom abairt a scríobh le cuid mhór focal ina bhfuil an fhuaim chéanna.
Déardaoin:
Caithfidh mé líne a chur faoin fhuaim sna focail atá le foghlaim agam. Thig liom cuid de na focail a dhéanamh ar chearnóga páipéir.

Gníomhaíochtaí eile mar athrú:

Caithfidh mé focail a chuardach i mo leabhar ina bhfuil an fhuaim.

Má tá cuid de na focail deacair a fhoghlaim caithfidh mé teacht ar bhealach lena bhfoghlaim.

- An píosa casta den fhocal a scríobh le dath eile.
- Puzal a dhéanamh den fhocal.
- Smaoineamh ar fhocail eile atá scríofa mar an gcéanna.
- Amharc ar an fhocal, clúdaigh, scríobh agus cinntigh.
- Patrún a dhéanamh leis an fhocal, é a scríobh arís is arís eile.

Litriú

_____	_____	_____	_____	_____	_____

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 1 **Focail – tú, zú, sú, madadh**

t

ú

z

s

adh

m

a

d

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 2 Focail – **bhí, (an) mhí, an mhil, bó a bhlí, libh, bhris, an mhír, nimh, an-mhín, an bhís**

bh

mh

í

l

i

s

r

n

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 3   **Focail – an bhó, mhór, bhog, bhróga, lámha, bun an rámha, mo mhála, ábhar**

bh

mh

ó

r

g

a

l

á

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 4 **Focail – ní, naoi, sí, saoi, aois, sín**

aoi

í

n

s

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 5 **Focail - cé, céad, ré, méar, mé, béal, (glór) Dé, réal, béar**

é

éa

c

d

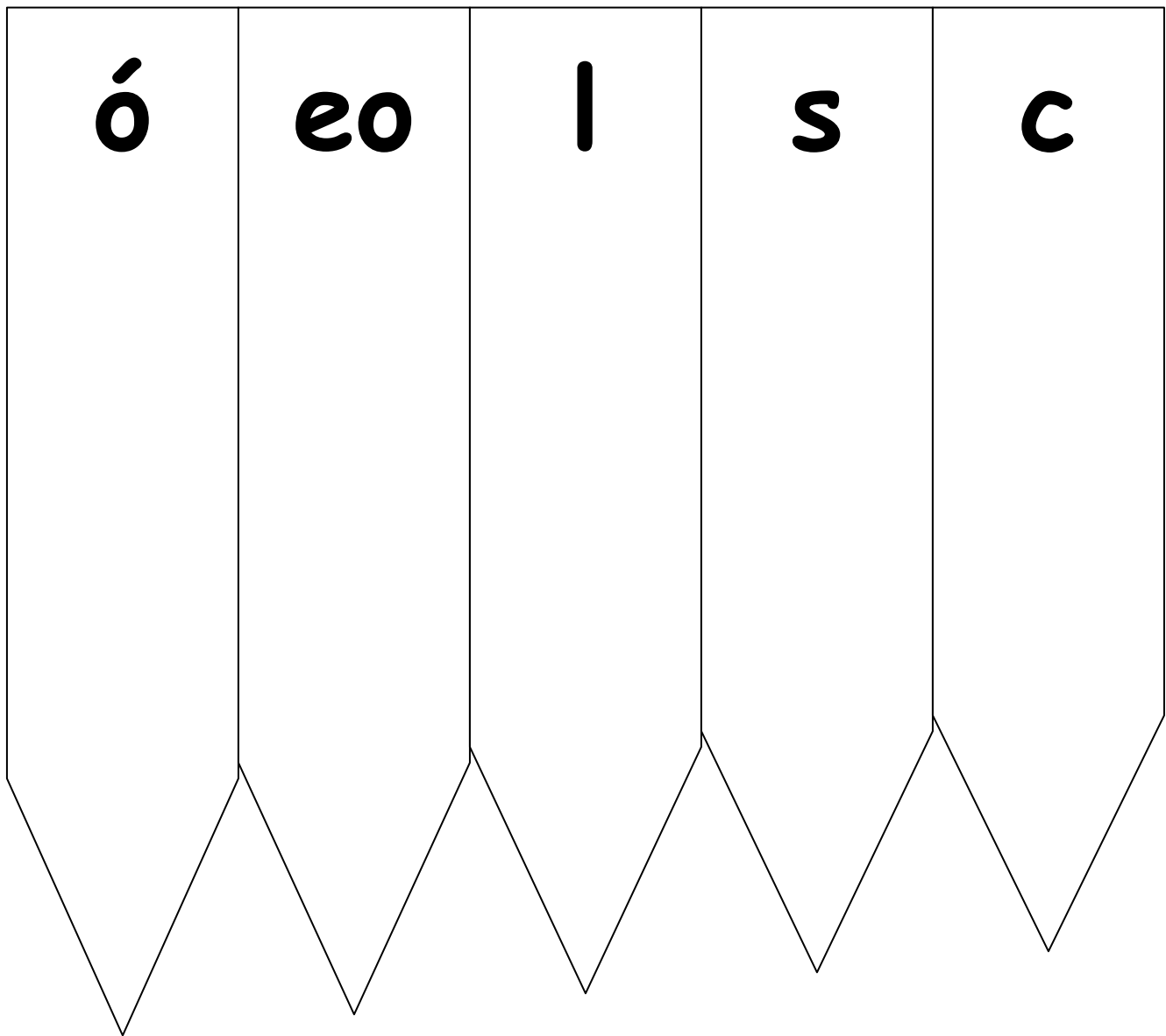
m

r

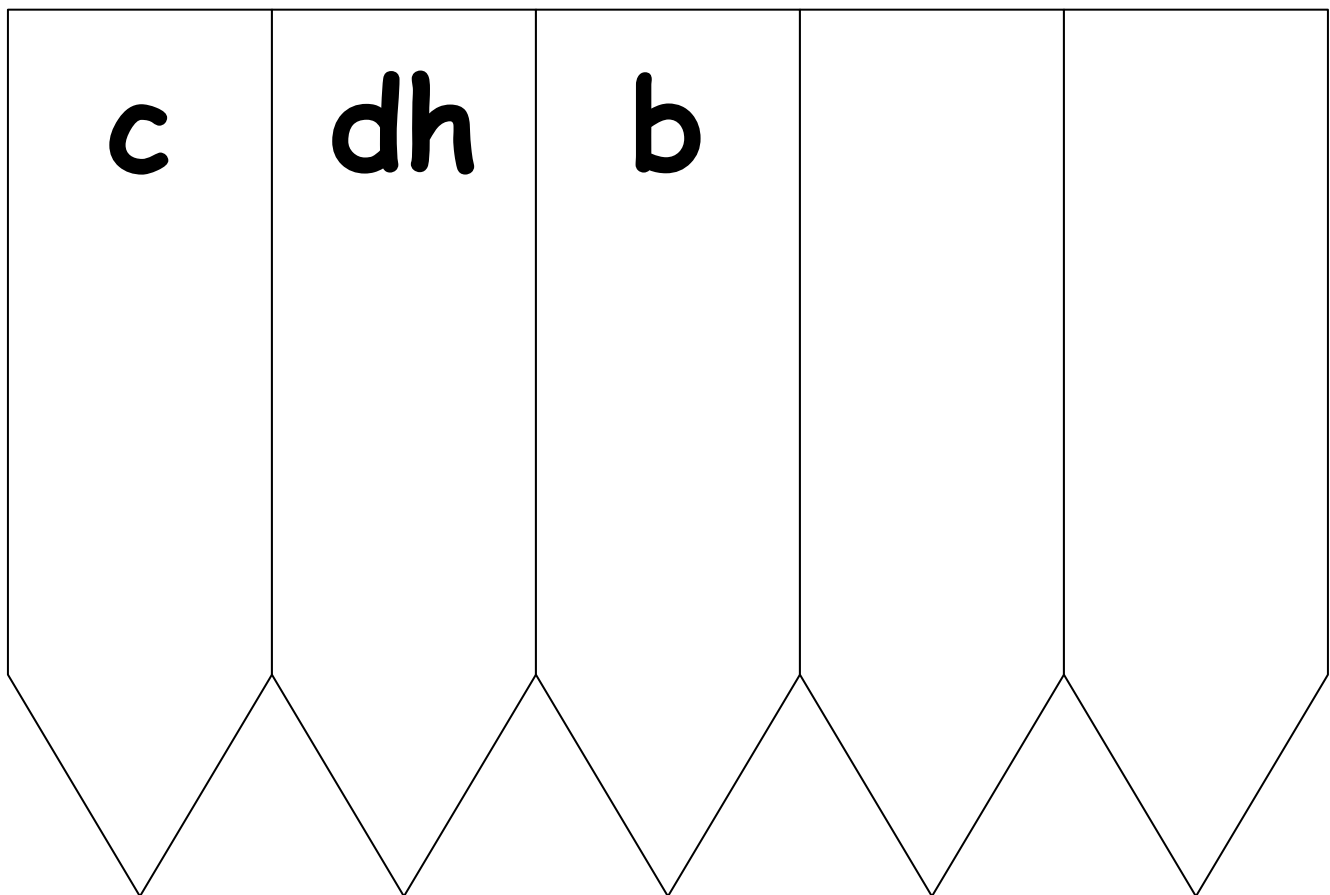
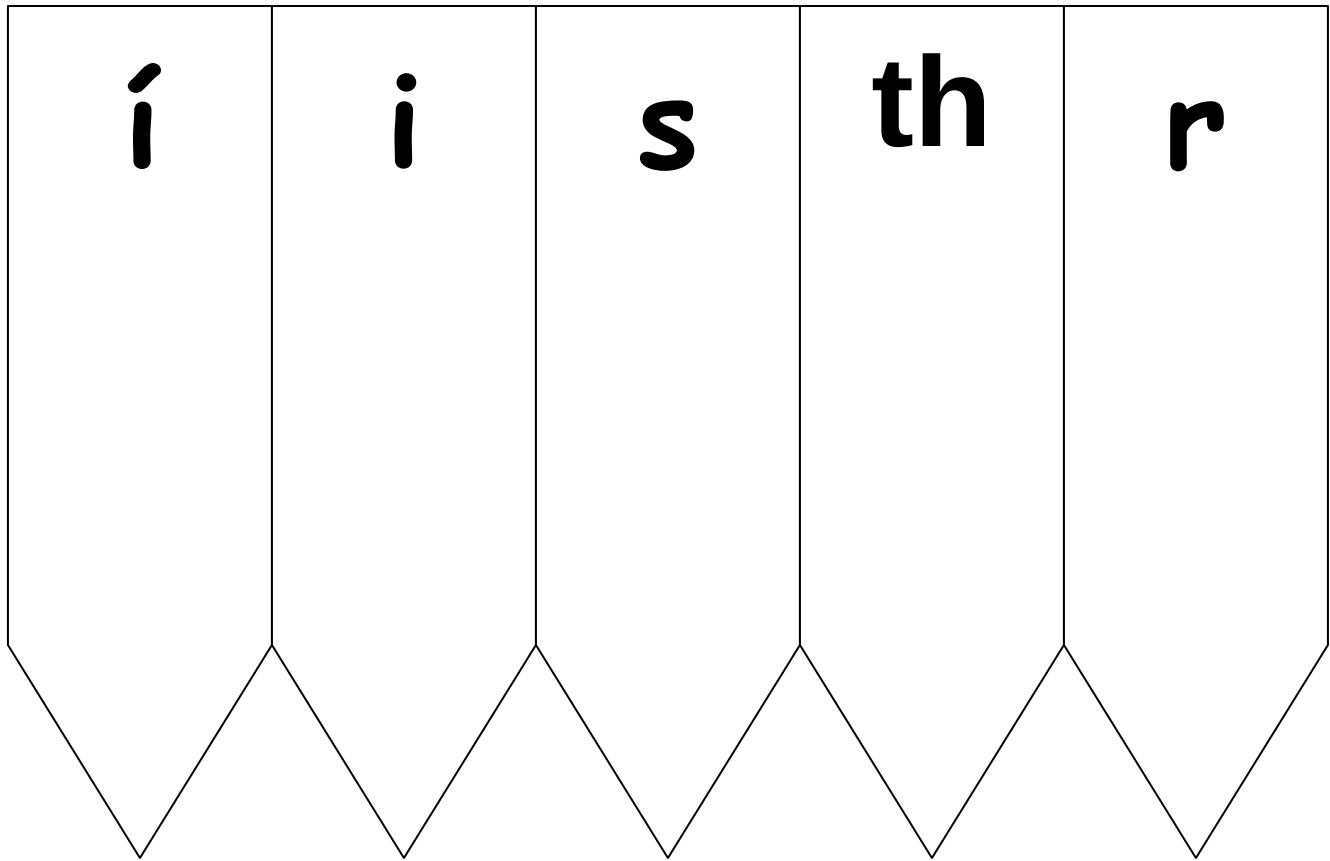
b

l

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 6 **Focail – seo, ól, ceol, clós, seol, leo, cló**

Céim 6 – Ceacht le gaothráin 7 **Focail – rith, cith, ith, bith, scíth, (de) dhíth**

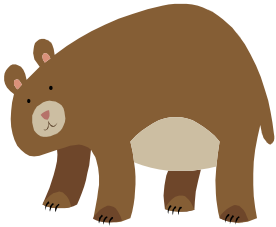

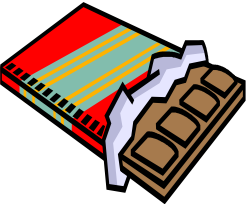
Cártaí Graiféime – Céim 6 a/ea

	c	a	t
	b	ea	n
	p	ea	nn
	t	ea	ch
	c	a	rr

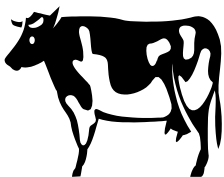
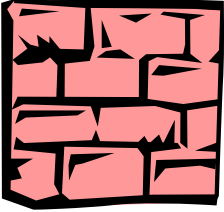
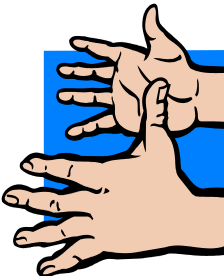
Cártaí Graiféime – Céim 6 éa/éi

	m	éa	r
	l	éi	m
	b	éa	l
	b	éa	r
	c	éi	m

Cártaí Graiféime – Céim 6 r/rr/n

	c	a	rr	
	b	a	rr	a
	b	r	ó	sa
	c	n	o	c
	m	n	á	

Cártaí Graiféime – Céim 6 bh/mh (leathan)

	bh	ó		
	mh	á	l	a
	bh	a	ll	a
	á	bh	a	r
	l	á	mh	a

Cártaí Graiféime – Céim 6 í/aoi/oí/aí

	r	í		
	d	r	aoi	
	c	r	oí	
	m	a	m	aí
	b	a	b	aí

ag déan	amh
tal	amh
fol	amh
agall	amh
ard	ú
am	ú
ag cúil	ú
ab	ú
malart	ú

fol	amh
ag déan	amh
tal	amh
folc	adh
ag póg	adh
ag mol	adh
ag roll	adh
ag stán	adh
ag súgr	adh

súgr	adh
ag roll	adh
ag póg	adh
ag stán	adh
caoin	eadh
an deir	eadh
séid	eadh
sín	eadh
sil	eadh

déan

mad

súgr

bris

litr

orth

lé

adh

amh

iú

adh

eadh

u

amh

Fónaí na Gaeilge Ag Fiosrú Focal

Ag Coinneáil Taifid

Próifil Dalta

Scoil: _____

Ainm an Dalta: _____

Rang: _____

Ag cur aithne ar an dalta (ceisteanna samplacha)

1. Cad é an cineál leabhar a thaitníonn leat?
2. An léitheoir maith tú?
3. Cad é an rud is fearr leat faoin léitheoireacht?
4. Cad é an rud nach maith leat faoin léitheoireacht?
5. An maith leat bheith ag léamh sa rang?
6. An léann tú sa bhaile?
7. Cad é a dhéanann tú má thagann tú ar fhocal nach bhfuil tú cinnte faoi?
8. An síleann tú go bhfuil an léitheoireacht tábhachtach?
9. Cad chuige?
10. Cad é mar a thig leat léamh níos fearr?

t – tosaithe
/ - dul siar déanta
x - daingnithe

Taifead Teagaisc d'Fhónaic na Gaeilge

Dáta tosaithe

Ainm an dalta/rang -----	Scríbhneoireacht neamhspleách	Ag léamh le chéile	Ag déanamh focal	Fóinéimí a mhúnlú	Deachtú/ Litriú	Nótaí
ú						
í						
é						
á						
ó (mór)						
ó (bó)						
e						
a						
u						
i						
o						
ia						
ua						
schwa						
v						
w						

Taifead Teagaisc d'Fhónaic na Gaeilge

Dáta tosaithe

[illegible]

Fónaí na Gaeilge Measúnú Diagnóiseach

Scór Diagnóiseach

Scoil: _____
 Ainm: _____
 Rang: _____

	Dáta	Dáta
Siollaí a chluinstin i bhfocail		
Fuaimeanna a chumasc		
Fuaimeanna a dheighilt		
Fóinéimí a mhúnlú		
Eolas ar an chód (le faomhadh)		

Siollaí a chluinstin	> 14 maith	11-14 tearcghnóth.	< 11 ghnóthú íseal
Fuaimeanna a chumasc	> 14 maith	11-14 tearcghnóth.	< 11 ghnóthú íseal
Fuaimeanna a dheighilt	> 50 maith	45-50 tearcghnóth.	< 45 ghnóthú íseal
Fóinéimí a mhúnlú	> 7 maith	5-7 tearcghnóth.	< 5 ghnóthú íseal
Eolas ar an chód	(bl.2-3) 60-100% maith (bl.4 suas) 80-100% maith	50-60% tearcghnóth. 70-80% tearcghnóth.	< 50% ghnóthú íseal < 70% ghnóthú íseal

Siollaí a chluinstin i bhfocail

Cuidíonn an tasc seo leat a aithint má tá an dalta ábalta siollaí a chluinstin i bhfocail.

Is tasc ó bhéal é seo: ní fheicfidh an dalta na focail scríofa.

Abair:

“Éist leis an fhocal seo, ‘tábla’. Abair liom cá mhéad siolla a chluineann tú san fhocal seo. Más maith leat buail amach na siolla.” (léirigh seo más gá.)

Lean ar aghaidh leis na focail thíos:

Abair gach focal agus tabhair marc amháin do gach focal má thugtar an líon ceart siollaí.

cartún		urlár		folcadán		
mamó		bláthanna		eilifint		
banaltra		spórt		ith		
doras		crann		fuinneoga		
páirc		muca		capall		

Scór iomlán:

___ as 15

Nótaí:

>14 go maith

11-14 tearcghnóth.

<11 gnóthú íseal

Fóinéimí a Chumas

Cuidíonn an tasc seo leat aithint an bhfuil an dalta ábalta fuaimeanna (fóinéimí) a chur le chéile le focail a dhéanamh.

Is tasc ó bhéal é seo: ní fheicfidh an dalta na focail scríofa.

Abair:

“Tá me ag dul a rá roinnt fuaimeanna go fadálach. Ba mhaith liom tú iad a chur le chéile mar fhocal agus a rá liom cad é an focal atá ann. (Abair m.sh. an focal ‘c-a-t-’ go hiontach fadálach (thart faoi 1 soicind idir gach fuaim) ag cur béime ar gach fuaim nuair a deir tú í.) “Cad é an focal a chluineann tú?” (Léirigh an focal más gá.)

Lean ar aghaidh leis na focail thíos:

- abair gach focal agus déan taifead den chéad rud a deir an dalta (ceart nó contráilte)
- tabhair marc amháin do gach focal
- cláraigh go díreach an rud a deir an dalta

bus		corp		spórt		
mac		glas		léim		
lár		stad		amharc		
rás		frog		mamaí		
rang		dorn		teach		
Scór iomlán: ____ as 15 Nótaí:						
>14 go maith			11-14 tearcghnóth.		<11 gnóthú íseal	

Fóinéimí a Dheighilt

Úsáidtear an tasc seo le hábaltacht na ndaltaí a mheas maidir le fuaimeanna aonair (fóinéimí) a aithint i bhfocail.

Is tasc ó bhéal é seo: ní fheicfidh an dalta na focail scríofa.

Abair:

Úsáid an sampla seo:

“Tá mé ag dul a rá focail. Abair liom gach fuaime atá san fhocal seo, m.sh. má deirim ‘cat’ abair thusa ‘c-a-t’

Lean ar aghaidh leis na focail thíos:

- abair gach focal agus déan taifead den chéad rud a deir an dalta (ceart nó contráilte)
- tabhair marc amháin do gach fóinéim a deirtear san ord ceart
- cláraigh go díreach an rud a deir an dalta – agus a fhágann sé/sí ar lár (_ a t) agus fuaimeanna eile a chuirtear isteach

cat	— — —	dorn	— — — —	mip	— — —
rud	— — —	pram	— — — —	taf	— — —
rím	— — —	masc	— — — —	slad	— — — —
bus	— — —	spórt	— — — — —	flum	— — — —
lón	— — —	amach	— — — —	prim	— — — —
Scór do : ___ /15 ___/21 ___/18 gach fuaime					
>50 go maith		45-50 tearcghnóth.		<45 gnóthú íseal	

Fóinéimí a Mhúnlú

Úsáidtear an tasc seo le daltaí a mheas maidir le fuaimeanna (fóinéimí) a bhaint amach agus a atheagrú i bhfocail.
(Seans go mbeidh an coincheap seo deacair ag daltaí óga. Mar sin ní féidir dul i muinín an scór áirithe seo do dhaltaí faoi aois a seacht).

Is tasc ó bhéal é seo: ní fheicfidh an dalta na focail scríofa.

Abair:

Úsáid an sampla seo:

“Tá mé ag dul a rá focail. Abair thusa i mo dhiaidh é. ‘clár’

Abair ‘clár’.

Anois abair clár gan an ‘c’.

(Ba chóir don dalta ‘lár’ a rá)

Lean ar aghaidh leis na focail thíos:

- abair gach focal agus déan taifead den chéad rud a deir an dalta (ceart nó contráilte)
- tabhair marc amháin do gach focal a deirtear mar is ceart
- cláraigh go díreach an rud a deir an dalta

crann gan an /c/		blas gan an /s/		déanamh gan an /amh/(ú)	
cosc gan an /c/ (ag an deireadh)		trá gan an /r/		cloch gan an /c/	
marc gan an /c/		glas gan an /l/		cith gan an /c/	
Scór: _____ as 9					
>7 go maith		5-7 tearcghnóthú		<5 gnóthú íseal	

Eolas ar Chód na hAibítire

Úsáidtear an tasc seo le heolas na ndaltaí ar an dóigh a léiríonn litir nó litreacha (graiféimí) fuaimeanna a mheas.

Déantar an tasc seo le Cárta 2

Abair/Déan:

- Taispeáin an cárta don dalta (Cárta 2)
- Dírigh méar ar gach focal ina bhfuil an ghraiféim áirithe agus abair: “Abair liom an fhuaim seo mar atá sí san fhocal seo.”
- Cláraigh an rud a deir an dalta (Cárta 1)
- Tabhair marc do gach fóinéim a deirtear mar is ceart

Nóta:

Má thugann an dalta ainm an chonsain abair: ‘Sin é, ach sin ainm na litreach. Cad é an fhuaim a dhéanann tú nuair a fheiceann tú sin?’

Má thugann an dalta ainm an ghuta abair, ‘An dtig leat fuaim eile a rá nuair a fheiceann tú seo?’

* Amharc ar Leathanach Taifid – Cárta 1

Cárta 1

Eolas ar Chód na hAibítre
Leathanach Taifid

Tá cló trom ar an fhuaim chuí sna focail thíos. In amanna is féidir an fhuaim a rá ar dhóigheanna éagsúla agus mar sin tá rogha ag an dalta. Tá an ceart ag an dalta má deir sé/sí ceann de na féidearthachtaí seo. Iarr ar an dalta an fhuaim chuí a rá –

bus, brí,		loch, lacha	
cóta, císte,		thug, thig	
daidí, déan		lámha, nimh	
fómhar, fíric		bhur, bhí	
glas, geata		dhún, de dhíth	
hata, hé		róshásta, a Shíle	
lá, leat		mo ghúna, an ghé	
mála, méar		sa phota, ar phicnic	
nua, nead, cnoc		san fhoraois, san fhéile	
pláta, picnic		rang, tarraing	
rós, ribín		ar gcúl, i gcrích	
sásta, sin		ar dtús, i dtír	
tábla, tirim		i bpota, i	
zú		mb	
fad		nd, ts, dt, bhf	
le		ainm, cait	
im		fear,	
mo		eile, ceird	
gur		méar, déan	
tá		pioc, liom	
mé		babaí	
rá		níor	
cón		leon, seo	
tú		gabh, abhaile	
crann		siúl	
barra		Déanamh,	
halla		stánadh	

Cárta 2

b

c

d

f

g

h

l

m

n

p

r

s

t

z

a

e

i

o

á

é

í

ó

ú

ch

th

mh

bh

ng

dh

rósh

gh

ph

fh

ng

ar gcúl

dt

bp

mb

cairde

fear

eile

méar

pioc

babaí

níor

leo

gabh

liom

siúl

déanamh

stánadh

Leabharliosta

BELB 2008 *Linguistic Phonics: Investigating Words*, Belfast, Belfast Education and Library Board.

Johnson, R. and Watson, J. *A Seven Year Study of the Effects of Synthetic Phonics Teaching on Reading and Spelling Attainment*, Riaghaltas na h-Alba, ar fáil ag <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2005/02/20682/52383> . Tugadh cuairt go deireanach air seo ar an 8.02.11

Mc Guinness, D. 2005 *Language Development and Learning to Read: The Scientific Study of How Language Development Affects Reading Skill*, Cambridge MA, MIT Press.

Ní Mhianáin, R. 2003 (eag.) *Idir Lúibíní: Aistí ar an Léitheoireacht agus ar an Litearthacht*. Gaillimh. Cló Iarchonnachta.

Ó Baoill, D. 1996 *An Teanga Bheo: Gaeilge Uladh*, Baile Átha Cliath, Institiúid Teangeolaíochta Éireann.

Ó Huallacháin, C. O.F.M agus An tSiúr Annuntiata le Muire, R.S.M. *Bunchúrsa Foghraíochta*, Baile Átha Cliath, Institiúid Teangeolaíochta Éireann.

Ó Murchú, S. 1985 *Cúrsa Tosaigh Foghraíochta*, Baile Átha Cliath, An Gúm.

Ó Raghallaigh, C. 1953 *Foghraidheacht na Gaeilge*, Baile Átha Cliath, Brún agus Ó Nualáin, Teo.

Quiggin, E.C. 1906 *A Dialect of Donegal, Being the Speech of Meenawannia in the Parish of Glenties: Phonology and Texts*, Cambridge, University Press.

Gray, C., et al 2007 *Raising Literacy Standards: An Evaluation of the Linguistic Phonics Approach*, Belfast, Stranmillis University College.

Wagner, H. 1958 (1981) *Linguistic Atlas and Survey of Irish Dialects*, Vol. IV, Dublin, Institute of Advanced Studies.

**An Mheitheal a chum agus a dhear *Fónaí na Gaeilge* bunaithe ar an chur
chuige a mholtar i
Linguistic Phonics (BELB, 2008)**

Jacqueline de Brún   Múinteoir Comhairleach ar *Fónaí na Gaeilge* sa BELB
(2007-8) agus Oifigeach Oideachais san Áisaonad

An Dr Seán Mac Corraidh   Comhairleoir sna Boird Oideachais agus Leabharlann

An tOllamh Dónall Ó Baoill   Ollscoil na Ríona, Béal Feirste

